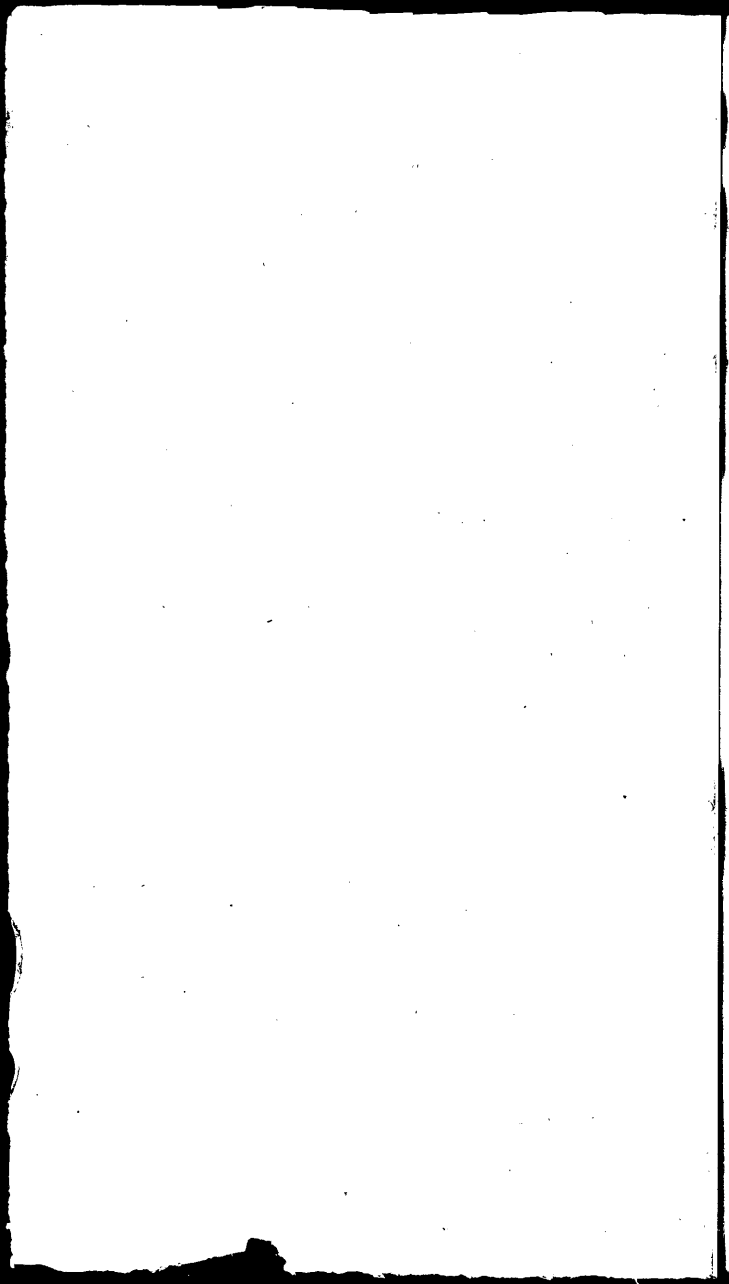

~~2507 86~~

Og 63-6940

01 1069 7141 UB AMSTERDAM

D E
NIEUWE PATRIOTTISCHE
W E R K E N
V A N

J. A. SCHASZ, M. D.
GESCHREEVEN IN FRANKRIJK
EN BEHELZENDE

- I. *De fransche hemel; of reis door het land der Sansculotten. Heldendigt in Proza; in tien zangen.*
- II. *De egte gyschiedenis van den godsdienst; of eene fransche Predikatie, in den smaak der nieuwe Constitute: uitgesproken in den Tempel der reden te Parijs. Uit het fransch vertaald.*
- III. *De val der heiligen in de fransche Republiek. Uit het fransch vertaald.*
- IV. *Rapport wegens de nationaale Almanak, enz.*

Te D O R D R E C H T,
BIJ DE LEEUW EN KRAP.

1795.

VOORBERIGT.

Na zo lang gezweegen te hebben, treed Doctor Schasz wederom te voorschijn. Ik geef hier mijne Leezers een bundel nieuwe werken, waaronder er voorzeker gevonden zullen worden, die niet weinig opziens zullen baaren. Geenzins wil ik alles verdedigen, wat de Franschen zeggen en doen; maar gaarne wil ik mij verleedigen, om onze Nederlanders met hun zeggen en doen van nabij bekend te maaken, en hen verder het oordeel; de goed- of afkeuring over te laten: het tweede Stukje inzonderheid zal den aandagt van een menigte

V O O R B E R I G T.

gemoedlijke Leezers naar zig trekken, dan ik wijs hen naar deszelfs voorreden, en het zal mij lief zijn, wanneer zij het op eene overtuigende wijs zullen wederleggen. Wanneer deeze bundel behaagt, dan zal er mogelijk nog een volgen, niet minder belangrijk dan deeze.

* *

*

ne l'edon

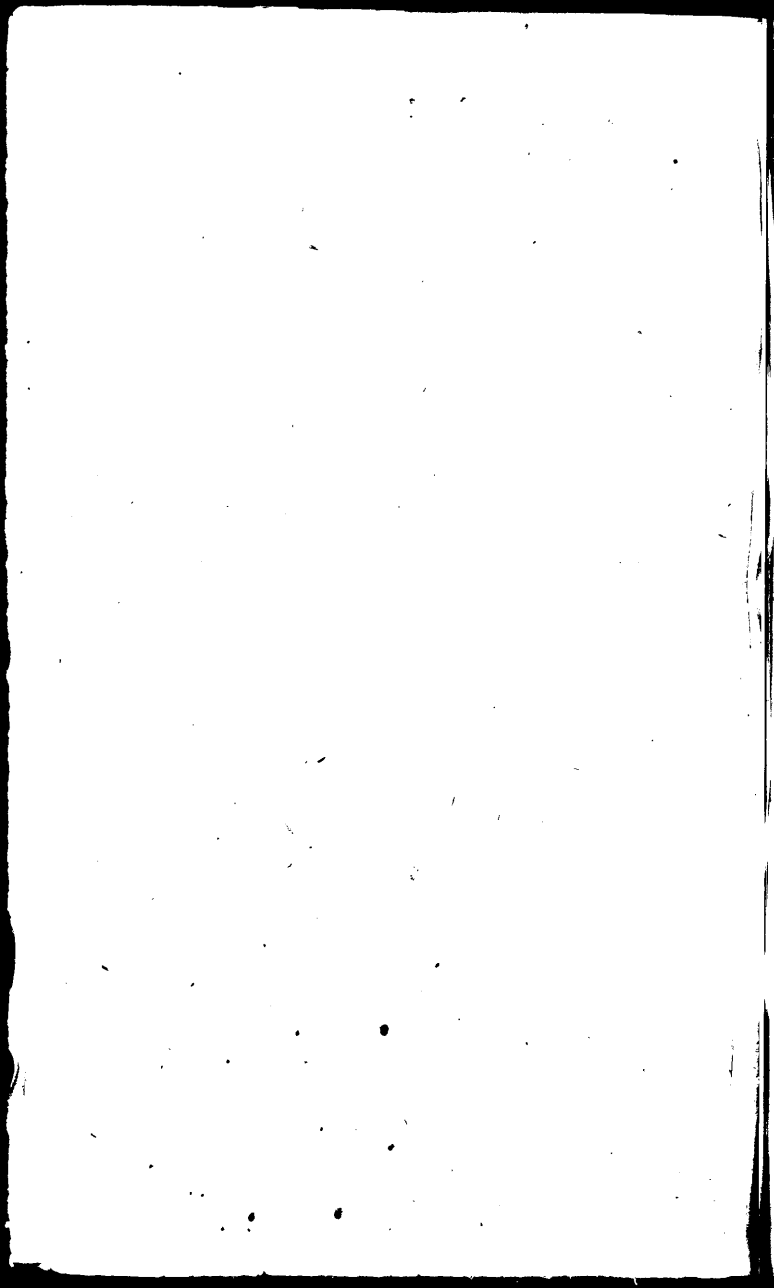
1807 non

w-ancle

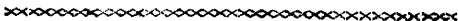
DE
FRANSCH E
HEM E L.

Uit het Fransch Vertaald door

J. A. SCHASZ, M. D.

D E
F R A N S C H E
H E M E L.

E E R S T E Z A N G.

Ik, steeds de speelbal der dwingelanden; steeds het voorwerp van onverzoenlijken vrouwenhaat; vlugtende en zwerfende over den aardbodem des Heeren, even gelijk een gejaagd konijn over de losse zandduinen: ik Doctor Schasz, steeds gewoon te schertsen, ik open voor de eerstemaal, zedert mijnen schrijverlijken leeftijd, mijne vrolijke lippen, om ernstige dingen te zeggen, en zing den Hemel der Franschen.

Gij, leevengeevende Vrijheid! gij, onvergelyklijke Evengelijkheid, gij Goden van Vrankrijk! en dus ook mijne Goden, gij zijt het tot wien de doctorale digter Schasz het heenen wend, om uwen invloed en uwen bijstand aftefmeecken. Bezielt mij, hemelsche weezens! spreek gij zelve van mijne lippen! dít is geene gunst, welke ik u affmeek; neen!

A

gij

gij zijt dit aan u zelve verschuldigd, vermits mijne bedoeling is, om uwen lof en uw geluk te zingen.

't Gaat wel. Gij daalt uit de verheerlijkte hoogte. Gij versterkt mij: ik voel het; want hoe ware het anders mogelijk, dat de vindinglooze Schasz, zulk een digterlijk, zulk een hoogdraavend begin aan zijn staatig heldendigt zou hebben kunnen geeven?

Stervelingen! hoort mij: tot nog toe hebben uwe digters u loutere beuzelingen, in brommend rijm uitgebulkt, in de handen gestopt: zij hebben u eerwaardige fabelen verteld, en 'er zedenlesfen uitgetrokken, wier droogte u deed geeuwen, en wier gestrengheid op uw natuurlijk hart afftuede, tot dat gij eindelijk, door eene onwillekeurige beweeging gedwongen, hun boek uit de handen liet vallen. — Wat nut toch bragten deeze zingende weezens de zugtende maatschappijen toe? Zij schilderden de helden uit de tijden der wonderen; maar zij vergaten om ons, in de kunst van wonderwerken te doen onderwijzen, ten einde die schitterende voorbeelden te kunnen volgen. Zij vertroosteden ons met te zeggen, dat het genoeg ware, deeze hunne helden agter naar te hinken; een troost zo ellendig als deeze hunne spreekwijs, want wie heeft ooit het vliegende geluk, al hinkende agterhaald en opgevangen?

De steeds eerlijke, de nooit dweepende Doctor Schasz slaat een beter, of schoon tot nog toe, onbetreden voetpad in. Hij zingt geene ongerijm-

rijmde gebeurtenissen, die slegts de kinderlijke verstanden verbaazen, en de zwartgallige Zotten bedonderen. Hij steelt het vuur niet uit den hemel, om 'er veragtelijke kleikoppen mede te bezielen. Hij rukt de verheerlijkte heiligen niet van hunne zalige en overeeuwde zitplaatsen, om ze kappen met bellen op te zetten, en ze zo veel eer, door zijne zangen, aan te doen, als Eneas te beurt viel, toen een digterlijke schalk, dien edelen Trojaan, in zijn zondagspak, door de waereld liet wandelen. — Neen! Schasz schildert de helden van onzen tijd; hij schildert de zaligheden, die onder den opslag onzer oogen zijn, en binnen het bereik van onze grijpende handen vallen; hij schildert u den hemel niet, die de Godgeleerden zweeren, dat boven de sterren is, en die onze arme, eindige oogen derhalven niet zien kunnen; maar hij schildert u den hemel van een land, dat 'er is, en dat elk en een iegelijk, met zijne heerlijkheeden wil bestraalen, die slegts de moeite neemt, om 'er heen te reizen.

Vrankrijk is het verheerlijkte toneel, waarin thans de ongevleugelde engelen zweeven. Vrankrijk schonk den vernederden, den langvertraptten, den onder het juk hijgenden en bezwijkenden mensch zijne weezenlijke rechten weder. Vrankrijk keerde troon en altaar het onderste boven; op derzelver puinhoopen verscheenen de Vrijheid en de Evengelijkheid, en de geluksgoederen, die deezee twee Godinnen aanbragten, de zegeningen, die dit hemelsch zusterpaar over

haare aanbidders uitfortede, waren zo groot, zo voldoende voor alle de behoeften der Franschen, dat 'er nimmer zo veele en zulke ongehoorde vervloekingen over sceppter en kanzel zijn uitgesproken geworden, dan in die oogenblikken, waarin het Fransche volk voor de wederopstanding der koninglijke waardigheid dugtede. Van de gebeitelde lelien op de ijzeren verroeste haartsteeplaten af, tot de hoofden van den Koning en de Koningin toe, worden uitgehakt en afgehouden. Vrankrijk verpletterde niet slegts de dwinglandij, maar het verdreef ook het buitenspoorig bijgeloof van zijnen vrijen grond, en zond de geestelijken en de hoeren naar de woeste kust van Afrika, in verbeterende ballingschap.

Dikwils hebben de Godgeleerden mij eene koude huivering door mijne geheele zelfstandigheid gejaagd, wanneer zij, bijna wiskunstig, betoogden dat wij in hunnen hemel het geheugen, van al ons wedervzaaren in dit traanendal, zouden blijven behouden: ik geloofde als dan en ik fidderde; want, helaas! dagt ik, wat zal 'er dan van den verheerlijkten Schasz worden, telkens als hij zijne gezaligde vrouw aanschouwt? de herinnering van al het voorgevallene tusfchen mij en mijne aardfche bedgenootte, (die gij, mijn lieve lezer! reeds ten overvloede uit mijne voorgige fchriften kent;) zal mij tot een pijnigende hel in den vreugdvollen hemel veritrekken! — Niets van alles, wat de mededogende Godgeleerden als dan ter bemoediging bijbragten, was in staat, om mijn verflagen ziel
op

op te beuren; flegts twee verzekeringen, die zij mij deden, gaven mij nieuwen moed. De hemel, zeiden zij, was onmeetlijk groot, als rondom al de hoogste sterren heenloopende, en wij zouden in denzelfven vleugelen hebben. In dat geval, dus redeneerde ik 'er over, zal 'er overvloedig kans zijn, om aan een anderen hoek te wonen, dan mijn wijf zig bevind, of om, zo het lot ons aldaar te zaamen brengt, haar snellijk te kunnen ontvliegen. — In Vrankrijk heb ik insgelijks geheugen, van het geen 'er zedert zo veel eeuwen en dagen in gebeurd is; het zou mij even smartlijk vallen, dit groot memorieboek op nieuw te moeten overzien, en het is om deeze reden, dat ik beslooten heb, om volstrekt over alle verdrietige gebeurtenissen heen te stappen.

Gij zijt 'er van overtuigd, leezende Nederlanders! dat Doctor Schasz veels te menschlievende is, om uwen aandacht, door afgrijslijke toneelen te martelen. Ik zal u niet inleiden in de oorden, waar eene barbaarsche muitzugt, de gewapende Vrijheid bestrijd, en waar 'er duizenden in hun bloed wentelen; waar de oogsten des velds vertrappt; waar de woningen verwoest en verbrand, en de trotsche paleizen in 't eeuwig vergeeten stof neder geblikfemd worden. Ik zal u geen beschrijving geeven van de Guillotine, dat uitmuntende, dat menschlievende werktuig, waarbij de Beul zo veel gemak en zekerheid vind, en de Lijders zo gezwind ten hemel vaaren, schoon ik twijffel, of de ziel wel met zo veel spoed het lighaam verlaaten kan, als deszelf kop

DE FRANSCHHE HEMEL.

van den romp word afgescheiden Ik zal u de geschiedenis van Lodewijk noch Antonetta, noch van de veele duizenden schetsen, die hunne verwenschten majesteiten gevolgd zijn. — Ik zal mijn instinct opvolgen; dat is, lachen en doen lachen, en in die onafgemeeten zee van vermaaklijkheeden en genoegens zwemmen, waarmede het hervormende Vrankrijk zijn grondgebied overstroomd heeft, en waarmede het de gansche wereld overstroomen wil. o Mijne lieve medeburgers! mogten alle goede wenschen en voorneemens bewaarheid worden, en mogten alle voorneemens en wenschen goed zijn!

D E
F R A N S C H E
H E M E L

T W E E D E Z A N G.

Welk een onmeetlijk verschiet van aardfche gelukzaligheden opent 'er zig voor mijne ftaande oogen! Ben ik nog op aarde? bevind ik mij nog onder de ftervelingen? of bevind ik mij in die zalige gewesten, die, onder zeer verfchillende naamen, door heidenen en christenen, door digters en godgeleerden, in vervaarlijke dikke boekdeelen bezongen, befchreeven en bepredikt zijn? Hoe zal ik het gevoel uitdrukken, dat mijne verrukte ziel ontwaart, nu het vrije, het gelukkige Vrankrijk zig aan mijne befchouwing voordoet.

Volgt mij, Nederlanders! — Volgt mij in mijn fteile vlugt! Komt, word deelgenoten van deeze onbefchrijflijke befchouwing! — Mijn

* D E F R A N S C H E

oogen beginnen te scheemeren! ik zie hier niet anders dan wandelende zonnen: hoe zal ik hunne heerlijkheid kunnen scherfen? — Mijn tong verftomt: alle doode en leevendige taalen zaamen genomen zijn niet woordenrijk genoeg, om flegts het tienduizendfte gedeelte, van het geen ik zaligs zie, uittedrukken. — Zo veel geluk bedwelmt mij. — Mijn hand bezwijkt, — en de pen ontglipt de vingeren van den armen Doctor Schasz.

Dan! — welk eene moedgeevende ftem klinkt mij, uit de geöpende wolken, in het hart! — Ja! Vrijheid! ja! Evengelijkheid! ja! Goddelijke Weezens! Schasz zal u ten dienste ftaan. Schasz zal uwen lof verkondigen, door uwe werken te befchrijven. Schasz zal uw voorvegter weezen; is het dan niet in de gelederen der helden, o! het zij dan maar onder de invaliden, die op de bagagie pafsen.

Maar, eindelooze zwaarigheeden! waarom zijt gij, met zulke milde handen, op het pad geftrooid, dat ik, voor de eerftemaal van mijn leeven, als grootfch heldendigter, poog op te ftreeven? Waar zal ik hier beginnen, om deeze eeuwigheid afte meeten? Welke zaligheid zal, uit deeze oneindigheid, de eerfte zijn, die mijne fchorheid bezingen zal?

Volg uw infinkt, opgehemelde Schasz! en begin met dat geflagt, dat in één lighaam, de twee bezinzels der Manicheen veréénigt.

Onheuchlijke eeuwen verliepen 'er, dat de Egtgenooten zig vastlijk verbeelden, volftrekt.

onlosmaaklijk door den huwlijksband aan elkander verbonden te zijn. Men zwoer dat de barmhartige hemel 'er een welgevallen in had, dat man en vrouw, even gelijk een dubbelen arend, wettiglijk aan elkanders ruggengegroeid, in zulk een lastigen toestand, geloovig en dankbaar, door dit traanendal wandelden. Men noemde het eene schreeuwende zonde, wanneer, om zeer billijke redenen, de eene helft van dit dubbele menschgewrogt herwaards, en de andere helft derwaards pogde te loopen, en wanneer hier uit dan een morrend ongenoegen, een onophoudelijke tweedragt en een vervaarlijke en eeuwige huisfrijd ontstond. De hel was 'er mede gemoeid, wanneer 'er in het afgebeulde hart eene heimlijke wensch opdaagde, om dit onveréénigbaar vuur en water te scheiden. De hemel, dus riep men, heeft deeze twee eeuwigtegenéikander strijdende hoofdstoffen zaamgevoegd, en veeleer moeten zij elkander verzwelgen en verslinden, dan dat een mensch ze van één scheiden, en ze beiden dus behouden zou.

Weet iemand van zulk eenen allerrampzaligsten toestand te spreken, dan weet het doctor Schasz; dan weeten het alle zijne leezers, die zijne werken, met een onöpgemerkt genoegen en een heimelijk juist gemaakte toepassing, gelezen hebben. — Vergeeft het mij, dat ik traanen plenge: deeze pareldroppen, die over mijne wangen biggelen, ontfieren mijn heldendigt niet: zelfs in den hemel der Godgeleerden zal 'er zomtjids zig iets nats in onze opgeklaarde oogen vertoonen,

wanneer wij nu en dan, aan de ellenden te rug denken van een leeven, dat wij als dan, God zij gedankt, agter den rug zullen hebben.

Vrankrijk had, van zijnen vroegsten oorsprong af, de diepe zugten en wanhoopige klagten zijner door het heilige huwelijk Veréénigden gehoord: het voedde medelijden, doch het baatte niets, want het onfeilbaare Romen zei, dat de Egt een onschendbaar sacrament was.

Een sacrament, riepen de hervormde Franschen eindlijk, dat wil zeggen eene verborgenheid! — hoe jammerlijk hebben onze voorvaders zig met al die verborgenheeden van Romen in de luuren laten leggen! Maar, wat hebben wij met al die heilige verborgenheeden toch te maaken, daar de natuur, daar de waarheid ons alles zo openlijk aan den dag legt; daar deezen geene geheimen voor ons hebben? Laat de oude Vader zijne verborgenheeden voor zig zelve houden; het is ons genoeg, dat wij één van dezelve ontdekt hebben, die hier in bestaat, dat hij niet anders bedoelt, dan ons het geld uit de beurs te praaten, en onze zielen onder zijn juk te prangen. De Franschen moeten vrij zijn; maar, wat zal hunne vrijheid anders weezen dan een nietige schaduw, zo lang zij de ketens torschen eener verbindtenis, die millioenen gepaarden ongelukkig maakt, door eeuwig het geluk te bezweeren? — Laaten wij in de eerste plaats deeze heillooze stelling verzaaken, dat de Egt iets meer zij dan een burgerlijk verdrag: dat wij van onze huizen en goederen kunnen aftappen, wanneer
wij

wij beter kunnen; maar dat wij voor eeuwen lang moeten gekoppeld blijven aan dat vergiftigende slijk, waaraan de huichelende altaar ons voor altoos verbond, in een oogenblik, dat de hemel ons, in zijn toorn, met blindheid en raazernij geslagen had.

Egtgenooten! gij, die ondervinding op Gods aardbodem hebt, gij zult u geenzins ergeren aan de uitdrukkingen van den openhartigen Franschman; gij Godgeleerden! gij alleen zult 'er magtig veel op te zeggen weeten; maar, o! dat ik u om een hoekje mogt roepen; dat ik u, zonder door uwe vrouwlijke serpenteu gehoord te worden, mogt influisteren, dat gij even zondig, even misdadig, even doemenswaardig zijt, dan alle die geenen, welken zig zelven en hun geheel geluk, aan eene bitsche, onhandelbaare wedergade wegfijten, om dat gij, even min als deeze zondaars, u onthouden kunt, om dat oogenblik te vervloeken, waarin een paar lonkende oogen, of een glimlachend liefallig bekje, u onherstelbaar aan dat blinkende slijk, aan dat bevallige stof kluisterde, dat gij predikt en zweert, dat wij nimmer mogen afschudden of afspoelen. — o Dood! hoe wenschlijk zijt gij voor alle de heilig gehuuwde volken. In Vrankrijk alleen denken de egtgenooten niet langer aan uwe zalige ontbinding.

Lang heeft men gedroomd van Godheeden, die, bij eene glanschrijke openbersting van het sterren uitspanzel, op gouden en zilveren wolken met purpergezoomde randen, onder het oorbetoverendst

rendst muziekgefchal, en de oogverblindenste heerlijkheid, op de aarde nederdaalden, om aldaar digterlijke boodschappen te komen doen; maar dit waren ijdele droomen, alleen streefende voor de ontfelde hersfens, die ze hervoortbragten: in Vrankrijk was het eene weezenlijke gebeurtenis, dat eene weldaadige God, zonder de sterren te moeijen, of de oogen blind te sehheeren, nederdaalde; de Nationale Vergadering bezielde, en door een heilige aandrift het Degreet deed neemen, om het huuwlijk voor een burgerlijk verdrag te verklaaren.

Had de hemel zig waarlijk geöpend, en had de stem der opperste menschlievenheid de gehuuwde stervelingen toegeroepen, om, ontslagen van alle aardfche banden, die eeuwig zalig gewesten binnen te stappen, dan had het waar genoegen nimmer zo sterk de harten der Franschen kunnen doordringen; dan had 'er nooit zulk een vuurige gloed van weezenlijke vreugde op hun aangezigt kunnen schitteren, dan toen de Vertegenwoordigers der natie aankondigden, dat een iegelijk, die daartoe reden vermeende te hebben, zig van zijn zondenpak, ik wil zeggen, van zijne wederhelft ontslaan, en naar welgevallen en op dezelfde voorwaarde, weder een ander neemen kon.

Neen! neen! ik waag het niet, om u mijn verrukking te schilderen. — Deze Fransche aarde werd een paradijs voor den gehuuwden Schasz, en, — maar waarom eeuwig van mij zelve te spreekē?

D E

F R A N S C H E

H E M E L.

D E R D E Z A N G .

Even gelijk een schielijköpdagende en vriend-
lijklachende lente het gelaat des barren aardrijks
herfchept, dat, door den norschen en allesver-
stijvenden winter, in een woesten baijert ter ne-
der was gestormd, en die, om zo te spreken,
als oogenbliklijk, het hartbeknellende rouwge-
waad van de zugtende schepping tilt, om haar
in het juichend bruidskleed te dosfchen, —
even also veranderde het gelaat van Vrankrijk,
toen de godlijke stem der menschlievenheid, uit
het hart der Vergadering, de getrouwde Fran-
schen toeriep: gij zijt vrij: zijn uwe Egtgenooten
u haatlijk en onverdraaglijk geworden; geeft
hen dan een scheidbrief! verlaatze, en neemt een
ander, die u beter aanstaat.

Van

Van de schepping der waereld af, dat wil zeggen, van dat tijdstip, 't welk de weléerwaarde zeer geleerde heeren Godgeleerden aanstippen, als het oogenblik der instelling van het heilige en onverbreekbaare huwelijk, stond het gelaat der gehuudwen droevig, in de eenzaamheid; geemlijk bij den ontbijt; streng en strak bij het middagmaal, en knorrig en ongemaklijk bij het avondeeten; maar, zedert de uitspraak der fransche gevolmagtigden, veranderden eensklaps alle overeeuwde gelaatstrekken. De uitteerende egtelingen, die, even gelijk de bulhonden, welken men gekookte erwten te vreeten geeft, de oogentoeneepen, zo dikwerf zij in de droevige noodzaaklijkheid zig bevonden, om elkander te moeten kusfchen, spalkten thans hunne kijkers wijd open; vloogen in elkanders uitgebreide armen, en zwoeren bij alles, wat men in Vrankrijk nog als heilig had overgelaaten, dat zij geen oogenblik uitstel zouden neemen, om elkanders geluk ten allersterksten te bevorderen. De Juge was reeds van de zaak verwittigd, en de raad der bloedverwanten vergaderd. De voor eeuwig aan elkander geknoopte Egtelingen snelden naar de fransche Heilanden; de scheidbrief werd verleend, en onder alle de gehuudwen werd geen ééne zugt meer gehoord.

Spreekt, Nederlanders! maar spreekt onpartijdig, en spreekt met die rondborstigheid, welke men ter goeder trouw geloofst, dat een hoofdtrek van uw nationaal karakter uitmaakt, hebt gij het, met uwe wijdklinkende hervormingen, op
een

een honderdduizendste gedeelte na, ooit wel zo verre kunnen brengen?

Het zegt indedaad bedroefd weinig, dat gij de redeneerende en wijsgeerige waereld overtuigd hebt, dat een stukje brood geen oppermagtigen God kan weezen; dat, om de menschlijke ziel te zuiveren, men geen vagevuur behoeft, waarin dezelve even als een vuile pijp in een pijpenmaakers oven moet uitgebrand worden, en dergelijke zotheeden meer; maar het zou zeer veel bij alle waarlijk verstandigen afdoen, wanneer gij dien stouten stap had durven bestaan, die, in eens, alle gemartelde Getrouwden, in Vrankrijk, uit een vagevuur rukt, waarin ik, doctor Schasz, en alle mijns gelijken, met al de hevige smarten van een verteerend vuur, bevrozen moest.

Is, zeiden de Fransche Wijsgeeren, niet alles aan eene bestendige verandering onderworpen? De zon zelf, die van alle eeuwen heugt, en zo vaak de aangebeden Godheid der kleine verstandigen werd, om dat zij steeds de zelfde heerlijkheid behoud, heeft egter eenige veranderende vlekken. Wij, die, uit een zeker gevoel van eene niet gansch ongegronde trotschheid, ons de voortrefflijkste weezens op den aardbodem noemen, zijn, van ons eerste bestaan in den schoot onzer moeder af, tot op onze laatste stofwording in 't graf toe, slegts een keten van verandering; schier elk oogenblik van ons leeven maakt 'er een schakel van uit, en, door onöphoudlijke uitvloezels en uitwerpzels, hebben wij binnen weinig jaaren een geheel ander lighaam verkreegen, zo dat

wij

wij waarlijk, in een hoogen ouderdom, ten minsten tien wederopstandingen of herbooringen ondergaan hebben; terwijl onze denkende geest eerst zijne kinderlijke denkbeelden, dan zijne vooroordeelen, vervolgens zijne afgekeurde stellingen en eindlijk zijn gezond verstand laat vaaren, om het voor de zufferijen en mijmeringen van de uitteerende grijsheid te verwisfelen. Dit alles zijn geene afgetrokken bespielingen; dit zijn geen zaaken, die in den hemel voorvallen, en die wij slegts op een brommend gezag moeten aanneemen: neen! wij zien ze voor onze oogen, en of het zien niet genoeg ware, wij gevoelen ze tot in het binnenste onzer zelfstandigheden: waar van daan dan toch het onverbreekbaar huwlijk, dat eene onveranderlijke liefde voorönderstelt? heeft de hemel het bevolen? welk eene wreedheid legt men dan den goeden hemel te last, daar hij aldus aan zijn bemind schepzel het onmoglijke beval.

Beminlijke kunne! uwe schoonheid vervoert ons, uwe bevalligheid sleept ons weg, uwe liefkoozing kluistert onze harten, en in uwe zalige omhelzingen, doet gij ons onszelve in zo verre vergeeten, dat wij slegts een betoverend gevoel van ons stoflijk en geestlijk aanweezen hebben: dit heet liefde; eene dorre wijsgeerte mag het verstand, en een zwartgallig dweeper 'er de godsvrugt, als onaffcheidbaare gedeelten, bijvoegen; maar de ondervinding heet het hen liegen; beiden mogen de liefde een ander voorkomen, een andere rigting geeven, maar in de daad, helpen zij

zij het weezen der liefde niet uitmaaken. De ge-
duurig herhaalde aanlokzelen, de telkens weder-
keerende trek, om zijns gelijken voorttebrengen,
geeven een zekere bestendigheid aan de liefde,
welke eindlijk echter het lof van alle andere
weezens ondergaat, zo dra haare gronden bezwij-
ken, en de stof, die haar voedzel gaf, vervloeid
is, of in haare bronnen verdroogt en verdwijnt.

Maar, o schoonheid! hoe kort van duur zijt
gij, en hoe gansch onzeker zijn uwe bepalingen!

Het zelfde oog, dat u gisteren godlijk en aan-
bidlijk vond, beschouwt u heden als middenmaa-
tig en onverschillig, en zal morgen u naauwlijks
dulden kunnen. Bevalligheid! wat zijt gij anders
dan een streelend, dan een beguichlend bedrog?
kunt gij u zelve wel staande houden, wanneer
gij het wild, dat gij bejaagdet, gevangen hebt;
wanneer het voorwerp, waarom gij uwe betove-
rende kunstjes te werk steldet, als koud loot op
uwen boezem ligt; wanneer gij, wel verre van
te willen behaagen, veeleer alle uwe kragten
schijnt intespannen, om te mishaaigen, en wan-
neer een daaglijksch gevoel van hartzeer, ver-
veeling, twisten en andere huisrampen, u onop-
houdlijk, dat grievendste aller verwijten in de
ooren dondert, dat gij, bevalligheid! uw eigen
verraader, uw eigen beul, uw eigen moordenaar
geworden zijt?

En gij zo zeer gewenschte Liefkoozing! gij
die ons in uwe omhelzende armen in een zaligen

B

he-

hemel besluit! onder wier streefende vingeren, drukkende kuschjes en vuurige Ionkjes alles genoeg en verrukking word, wat gij aanraakt of aanziet! van welk een duurzaamheid is toch uw rijksg gebied? Laat het huwelijk slegts weinige jaaren bestorven zijn, en waar, engel uit den hemel! waar zijt gij dan? helaas! hoe slap hangen de armen; zij hebben de veerkracht verlooren, die den minnaar in het Paradijs te rugge hield! en hoe menigmaalen worden zij niet door eene andere veerkracht bewoogen, om, even gelijk David, den slinger te vatten, en den trotschgeworden Goliath den noodlottigen steen naar den kop te smijten? — Dat vuur der oogen, dat de harten deed smelten in reine wellusten, is uitgedoofd, of zo het er andermaal in ontvlamt, dan gloeit het, dan schijnt het veelal voor een ander, of het is geheel van natuur ontäart, en heeft de eigenschappen aangenomen van dat vuur, dat onze geestlijken het helsche noemen.

Toppunt der liefde! egtlijke wellust! of gij put, door te sterk genot, onze kragten uit, en doet ons walgen, of gij word ons zo gemeenzaam, dat wij uwen steedsdenzelfden altaar even zo zugtende of onverschillig bedienen, als een oud kerspelpriester den bouwvalligen altaar in zijne doodsche dorperk. Verscheidenheid alleen kan u het steeds afneemende leeven rekken: deeze waarheid weeten en gevoelen allen, die elders hunne waaren te mart brengen. Maar, welk een

een figuur moet gij dan in het ééntoonige huwelijk maaken, waar de kleinste verscheidenheid u den grootsten vloek op den hals haalt?

Aldus verzinken zeer spoedig de grondslagen, waarop men de huwlijksëeuwigheid bouwt. Aldus kan dat geene, 't welk men weezenlijk de liefde noemen kan, zonder verandering niet bestaan; zonder verandering, den veranderenden mensch niet vergenoegen, niet gelukkig maaken. Aldus kan God het niet weezen, die eene instelling zou hebben gemaakt, waar door zijn schoone waereld in een hel herschappen word. Laaten wij derhalven niet wijzer zijn dan de natuur, die ons, wanneer wij slegts opmerken, en het spoor, dat zij aftekent, volgen willen, het hoogstmooglijk geluk te genieten geeft: laten wij de voorschriften volgen, die zij in aller harten graveert, en geen vrugtlooze poogingen meer aanwenden, om het vuur te dwingen dat het water, en het water dat het vuur worde. Heeft de liefde haare grensperken, laten wij ze dan niet moedwillig overschreeden. Kan het huwelijk slegts een of twee jaaren gelukkig zijn, laten wij het dan geen drie jaaren doen voortduuren. Zijn wij het moede en warsch, om langer in dezelfde armen, op denzelfden boezem te rusten, welaan, laten wij dan die armen de vrijheid geeven, om anderen te gaan omhelzen, en wij zelve de vrijheid neemen. om ons in andere, in gelukkiger armen te werpen. Vernie-

tigen wij een verbindtenis, die tegen het gezond verstand, tegen de rechten van den mensch, tegen het geluk der zaamenleving volmaaktlijk indruischt, en wanneer de zwakke gemoederen, of de schijnheilige bedriegers ons een onfeilbaar gezag, ter staaving van deeze onze handelwijze afvorderen, laten wij dan de wijze natuur de eere geeven, en zeggen, dat zij de Godheid is, die het ons beveelt.

27

D E
F R A N S C H E
H E M E L

V I E R D E Z A N G .

Eigenbelang! groote en genoegzaam eenigste drijfveer der verrigtingen van alle eeuwen en van alle volken! waarom rangschikt men u niet onder het getal der eerste en weldadigste Godheeden? waarom rigt men u ook geene altaaren op? o! hoe vaardig, hoe welmeenend, hoe gansch hartlijk, zou doctoor Schasz aan den voet derzelve nederknielen, en met luider stem u dankzeggen en offeren.

Waarom, o mijne lezers! zou ik niet openhartig zijn? Waarom zou ik voor u, tegen wie ik reeds alles gezegd heb, ontveinzen, dat, zonder de redenen der fransche Wijsgeeren te onderzoeken, ik dezelve met mijn verdoovend handgeklap verëerde; dat ik het decreet van den scheidbrief een geschenk van den medelijdenden hemel noemde, en dat zulks louter eigenbelang

was,

DE FRANSCH E

was, om dat ik, met een boos wijf gekweld, langs deezen weg, 'er van ontflagen kon worden? — Wijsgeeren! die zulk een schoone taal voerdet. o! Zegt ons ook, voor de vuist weg, wat er u toe bewoogen heeft!

Doctor Schasz ondervond hier, dat natuur verre boven de leer gaat. Gewend een vogeltje om zaad te eten, en laat het, na verloop van eenige jaaren, vliegen, gij zult zien, dat het tot u wederkeert, wanneer gij zelve slegts het den weg niet afsnijdt, of wanneer het, geduurende zijne omdwaaling, in het genot der onbeperkfte vrijheid, niet ongelukkiglijk omkomt. De mensch is een weezen, — (want waarom zou Schasz de eeuwige waarheid niet zeggen?) dat ter slaaverij gedoemd schijnt te weezen, en dat, om regt op zijn dreef te zijn, in een kooitje moet zitten.

Ik zag duizenden gescheidenen om mij heen, die allen even sterk verlangden, om weder verbonden te zijn. o! Hoe veele betoverende oogen, (en in Vrankrijk is er aan zulke oogen gansch geen gebrek,) waren er thans op mij geslagen. Ik gevoelde, tot in het merg mijner beenderen toe, — en, sentimenteele minnaars en minnaaresfen! gij verstaat deeze uitdrukking volkomen, — dat ik bemind werd, en — dat alles zegt, — dat ik het instinct mijner verliefde ziel kon opvolgen, zonder het gevaar te loopen, dat alle stervelingen loopen, — die geen Franschen zijn.

Gij,

Gij, die u niet op de wijze der Franschen, in den egt begeeft, gij hebt reden, om, van uwe eerste trouwbelofte af, te sidderen gelijk een boomblad in de stormende herfstmaanden; gij verbind u voor eeuwig en het eenigst droevige uitzigt, de schraale hoop, die gij hebt, is de dood van uw bijslaap: maar hoe lange kan deeze halsbreker niet wegblijven, zo dat de bloei uwes leevens reeds voorbij is en gij van de min-vermaaken walgt, of dat niemand uwe bevrooren voeten meer begeert te verwarmen! — Of wel, de dood kan uw gade den dienst bewijzen, die gij van zijn doodsbeenderen majesteit verlangdet! — Hoe pijnlijk zijn deeze denkbeelden niet, voor het welgeplaatste hart, onder het juk van een kwalijkgekoozen bedgenoot!

Hemel der Franschen! hoe gansch anders is het in u gesteld! — Hier ziet de verliefde Schasz eene jeugdige, vriendlijke, bevallige schoonheid. Alles wat een ligtmis van smaak in het meisje vordert, dat hem een nieuw genoegen en een vol genot zal geeven, bezit zij, maar in eer en in deugd, zij is rijp voor de verleiding, maar zij is nog niet verleid; zij heeft een vuurige bevatting van de zaligheeden der wellust, en is gereed den hemel te ontsluiten, voor den uitverkoornen, die het vrijelijk waagt aan te kloppen. — Schasz was de eerste engel, die zig in dat onbeschrijflijke hemelrijk verloor, zonder dat die gedagten hem pijnigde, dat hij alhier eene eeuwige gevangenis gevonden had.

Het burgerlijk verdrag, dat ik met deeze Godin had aangegaan, had nog geen veertien dagen agter den rug, of zij sprak mij op een vroegen morgen aldus aan:

Schasz! gij hebt mij, en ik heb u gelukkig gemaakt. De natuur beval mij een man te nemen, en vermits gij het eerste kwaamt nam ik u. Ik was in het Paradijs nedergezet; om mij heen zag ik de schoonste vrugtboomen: zij waren allen een lust der oogen, een begeerlijkheid des harten. De oude Constitutie, die grommende God onzer voorvaderen, heerschte hier niet meer. De vrijheid zat op den troon: Lief kind! zei deeze tegen mij, van alle de boomen deezes hofs moogt gij vrijlijk proeven en eeten; de veranderlijkheid van uw smaak, de telkens nieuwe begeerte naar een andere vrugt, is geen gebrek, is geen zonde in u: het is uwe natuur; het is het intinct, dat u ingeschapen is, en ik beveel u zelfs, om er aan te beantwoorden, om er aan te voldoen, want de waare vrijheid verbant alle vooroordeelen en maakt de menschen weezenlijk gelukkig. Ik vorder slegts eene voorwaarde, on-eindig kleiner, als er hier weleer voorgefchreeven werd, en die bestaat daarin, dat, wanneer gij verzaadigd zijt van de vrugt van dien boom, waarbij gij u nederzetedet, en gij trek krijgt, om u bij een anderen boom te vervoegen, dat gij dan slegts van den eersten boom een ordenlijk afscheid neemt. Op deeze wijs kunt gij, zo gij 't verkiest, van boom tot boom gaan; en van
alle

alle de vrugten eten, die den hof oplevert. — Gij verstaat mij, Schasz! ik heb uwe vrugten geproefd, maar ze zijn wat al te rijp en steenkorelig. — Ik zou er met die graagte niet meer in bijten zo als ik in 't begin der voorleeden week deed, en waarom zouden wij elkan- der in Vrankrijk ongelukkig maaken? Ik heb reeds een anderen boom uitgekoozen, en ga er naar toe. Citoyen Schasz! ik heb er u kennis van gegeven; ik neem mijn ordenlijk afscheid van u, en blijf uwe dienaaresse.

Dit gezegd hebbende neeg zij; wierp mij een handkusche toe; en wipte daar heenen, — en Schasz was weder een vrij en ongehuwd perzoen zo als veertien dagen te vooren.

Edele openhartigheid! riep ik uit, gadelooze oprechtheid! mogt de geheele christen- en heidensche waereld uwe grootheid en verhevenheid bezeffen en naarvolgen. — Dit meisje beminde mij, en zij gaf zig aan mij over. Zij vind mijne vrugten wat al te rijp en steenkorelig, en zij zegt het mij onbewimpeld. Zij heeft trek naar een anderen boom, en zij ontveinst het niet. Zij kon, buiten mijn weeten, van de vrugten, diens anderen booms gegeten hebben, en zij doet het niet. Zij kon mij, als nog te zeer een slaaf der oude vooroordeelen, gepijnigd hebben, maar dit kan haar niet van 't hart. Zij wil gelukkig zijn, maar zij begeert dat ik het ook ben: ons burgerlijk verdrag zou ons onderling

ling genoeg gaan verstooren hebben, en zij verbreekt het, en daar, in mijn vaderland, alle andere gehuudwen, wanneer zij scheiden, doodvijanden worden, scheiden wij als goede vrienden.

Ik beken het, haar verlies deed mij eene oogenblikkelijke marteling gevoelen; maar schielijk aan 't redeneeren komende, bezefte ik; dat het aardfche geluk altoos kort is, en dat, om tegen die korthed te gaan knorren, in 't geheel de weg niet is, om het langer te maaken. Dat het een zotte wensch zou weezen, om te willen, dat de beker, waar uit wij onophoudlijk drinken, zonder ze te vullen, altoos vol zou blijven. — Dit meisje, zei ik vervolgens bij mij zelve, heeft mij zo gelukkig gemaakt als zij kon, en ik, van mijn kant, heb het haar gemaakt; doch hier neemt het geluk zijn affcheid, en wanneer wij langer bij elkander bleeven, dan werden wij ongelukkig. Er zijn nog andere vrugtboomen in het franfche Eeden, waarvan ik eeten kan. Verandering van spijs doet wel teeren. Laaten wij een ander burgerlijk verdrag aangaan, en vinden wij geen genoeg in de kamer, die wij huuren, wij kunnen er binnen een maand, binnen veertien dagen, wat zeg ik, binnen één week, één dag af.

Ik wandelde dit Paradijs rond en vond schielijk een boom, waaraan ik mij verzaadigen kon, — en die mij, in die eerste oogenblikken, des te beter aanstond, vermits zijne vrugten, even gelijck

lijk de mijnen, wat al te rijp en steenkorrelig waren, maar de vrugten van deezen boom waren zo doodrijp, en zo hard korrelig, dat zij mij tot verveelens toe in de handen vielen, en er mijne tanden stomp van wierden. Ik zag en ondervond, dat wij de gebreken, die wij in ons zelve verdraagen en dikwerf niet eens opmerken, in geen anderen verdraagen kunnen. Ik maakte derhalven een zoortgelijk compliment als mijn voorige schoone, en gaf een ordenlijk afscheid aan deezen bejaarden boom, agt dagen na mijne burgerlijke verbindtenis.

Gezegend Vrankrijk! hemel der waare liefde! had ik ergens elders mij onder zulk een geelbladerigen boom ter neder gezet, hoe jammerlijk zou mijn toestand geweest zijn! — De arme Schasz ware verpletterd geworden onder de vallende appels, of had zig aan deszelfs wurmfteeken dood moeten vreeten.

Nog geen drie stappen gedaan hebbende, of, zie daar eene andere vrouw in mijne knellende armen. — Dat wij in het tegenwoordig Vrankrijk zo ongemeen schielijk klaar geraaken, komt eenvoudig daar van daan, om dat niemand alhier eene eeuwige liefde zweert of verwagt.

In den morgenstond van den eersten nagt van ons burgerlijk verdrag zei deeze nieuwe egtgenootte tegen mij:

Gij begrijpt zekerlijk de volmaaktste uitgestrektheid onzer vrijheid. Gij hebt mijn hof gehoord;

huurd; maar dit neemt niet weg, dat ik daarom elk en een iegelijk, die ik begunstig, er vrij en onverhinderd in kan laten wandelen en plukken, vermits het voor u al te groot is. Mijn hof zult gij met twintig andere medevrijers deelen, die u niet eens zullen hinderen. Ik ben ten uittersten voor de gezelligheid. Staat u dit niet aan; gij hebt slegts een enkel woord te spreken, en onze huur is uit.

Onze huur is uit! riep ik, en van het bed springende, om, oogenbliklijk mij bij het tribunaal aantedieneu, dat bevoegd was, om ons een scheidbrief te geeven.

Gelukkig land! riep ik in vervoering uit, toen ik van deeze heete teef ontslagen was; gij laat ons voor 't minst de vrijheid, om gelukkig te zijn, wanneer wij verstands genoeg hebben, om gelukkig te willen weezen.

Een paar uuren daarna, ging ik, — maar, waarde Leezers! vergeeft het mij; ik heb wederom reeds al te veel van mij zelve gesproken. Uit dit weinige kunt gij gemaklijk het overigen van den franschen egt-hemel u verbeelden, en mij ontslaan van de kunstige moeite, om ze te bezingen.

29

D E
F R A N S C H E
H E M E L.

V I E R D E Z A N G.

Fransch Godendom! thans kniel ik ootmoedig aan uwen eenvoudigen voetschabel neder. De taak, dien ik op mij nam, gaat alle menschlijke kragt te boven. Ik moet dat ergerlijke hoekje van uwen hemel bezingen, waar alle godgeleerde wapens en blikfems hem bedreigen, die het slegts van verre naderen durft. Ik moet het eeuwig geflooten heiligdom der eerwaarde geestelijkheid voor de ongewijde oogen der leeken openzetten. Ik moet de onreine zondaars in de ark doen kijken, die de geheimen van honderden eeuwen bevat, en beneffens hen, met de fakkel der openhartige waarheid, ter verlichting van mijne volgers, in de hand, alle hoeken en sluipwegen doorsnuffelen, waaruit, zedert de schepping der waereld, niet anders dan vernieling

ling en dood te voorschijn kwamen. — Versterkt uwen biddenden dienaar, ô gij heilige Vrijheid en Evengelijkheid! immers moet Schasz zo wel uwen roem, als zijn eigen huid beveeligen!

't Gaat wel! Ik voel mij versterken. Godgeleerden! ergert u niet aan de geschiedkundige waarheid, die ik in uwe ooren zal donderen, en vervloekt Doctor Schasz op uwe dreunende kanzels niet, alleen om dat hij, eenvoudig en kunstloos, dat geene aan de Nederlandsche nieuwsgierigheid verhaalt, wat zijne oogen gezien en zijne ooren gehoord hebben. De dweepende heethoofden onder u zullen een vervaarlijk geschreeuw tegen deeze Heldenzang van den berugten Schasz aanheffen; maar daardoor zullen zij slegts de leeslust aanwakkeren van hen, die anders zig nooit met den zingenden doctor zouden bemoeien, en zullen zij die geenen erg doen vermoeden, welken anders nimmer erg zouden gedagt hebben. Dus zou de verongelijke Schasz zig ten gedugtsten wreeken, op die bedraagers, die hem, in hunne leerredenen afschilderen als een godvergeeten knaap, die, ingevolgen van zijn hooggeroemden scheidbrief, het eene hoerhuis uit, en het andere inloopt

U, Magistraaten! u vrees ik niet, vermits ik bij overtuiging en bij ondervinding weet, dat gij al te zaamen rechtvaardig zijt, en dat gij verstands genoeg bezit, om te weten, dat hoe meer
der

der men den drek roert, hoe sterker hij stinkt, en dat alles, waarvan men een grooten gerechlijken ophef maakt, te meerder de algemeene nieuwsgierigheid opwekt. — Gij weet, en dit zij alles gezegd, dat, wanneer gij mijn heldendigt over 't hoofd ziet, het even zo weinig opmerking zal baaren, als een vuurpijl in woest Arabiën. Laat ik u daarenboven nog het grootste geheim zeggen: ik heb al mijn schrijverlijk gezag, bij mijn boekverkooper moeten bezigen; om deeze mijne aanspraak aan uw edele groot achtbaaren in mijn heldenzang te behouden; want, zei hij, uw werk zou onëindig meer gezogt worden, wanneer het met een geregtlijke staatsie verboden wierd (*).

Leeken! gij, die, altoos en in allen gevallen, de dupe van de historie waart, u heb ik niets anders aantebeveelen, dan die edele onpartijdigheid en waarheidliefde, welke u nimmer verlaat, zo lang men u toestaat, om uit uw eigen oogen te zien.

De troon was ter nedergestormd; de gewapende vrijheid deelde allerwegen haare bevelen uit; haare buitenlandsche vijanden sidderden, want zij dugteden en haare onöverwinnelijke zoonen, en haare onwederstandlijke gevoelens: de verraders verpletterden zij; de aristocraaten waren doof
dood-

(*) Ik schreef dit werk toen ons Vaderland nog niet vrij was.

doodschen schrik bevangen, en zelfs de gemaatigden hadden de klem in den mond.

Evenwel glimlachten de Fransche Wijsgeeren: zij schuddeden op eene veelbeduidende wijze het hoofd, en ontveinsden het niet, dat zij over de Franschen nog niet eens ten halven voldaan waren.

Gij zoekt de vrijheid, zeiden zij tegen de menigte, en waagt er uw goed, uw bloed en leven voor. Allerwegen slaat gij uwe vijanden tet neder; plant gij den boom der vrijheid en zingt gij haaren heiligen lof. 't Is reeds veel gedaan; maar wanneer gij niet meerder doet; wanneer gij geen juk van uwen nek schud, dat duizendwerven haatlijker en vernederender is, dan het afgeschudde juk uwer Koningen, dan zult gij, in de oogen van alle verstandigen, steeds een belachelijk figuur maaken.

Franschen! om u te doen bloozen, om u uwe schandlijke slaavernij te erinneren en te doen gevoelen, heeft men niet anders te doen, dan u uwen almanak voor oogen te houden: elke dag, die gij er in telt brengt u een heiligen onder 't oog, waarvoor gij biddende nederknielt, en deemoedig in het stof nedervalt! — maar kent gij de heiligen, wier kluisters gij torscht? weet gij wie de gewijde schimmen zijn, waarvoor uw edelst deel, uwe ziel, met slaaffchen eerbied, fiddert? het zijn koningen, die als despotten regeerden: het zijn edelen, die aristocraaten wa-

ren;

ren: het zijn heimlijk zondigende meisjes, die men als heilige onbevleete maagden affchildert, of afgesleeten hoeren, die ten einde van hunnen schandlijken loopbaan, zig godvrugtiglijk geesfelden: het zijn monnikken, die kuischheid beloofden en het vrouwelijk geslagt in de geheimen der buitenspoorigste wellusten onderweezen: het zijn landloopers, gaauwdieven en bedelaars, die bij gebrek van kostwinning, een ambagt van de heiligheid maakten; het zijn dweepers of krankzinnigen, waaraan de zotten geloof sloegen, of dat nog erger is, het zijn hersfenschimmen, die nergens anders een bestaan hadden, dan in het brein uwer geestlijken.

Wie zou u niet uitlachen, wanneer hij u, in de ootmoedigste gestalte, op de puinhoopen van den troon van Lodewijk den zestienden, ziet nederknielen, om den heiligen Lodewijk den negenden te aanbidden? wie zou gelooven, dat het u ernst is geweest, met de rechten van den mensch aantekondigen, daar gij u tot de heiligverklaarde pauzen, bischoppen en dergelijken, smeekende heenwend, daar juist deeze luiden het meest van allen de waare rechten van den mensch verdonkerd en vertrapt hebben? Franschen! kent gij uwe waardij, zo als gij u beroemt, en zoekt gij nog ijverig in uwe almanakken de dagen op, waarop gij een beentje van dien heilig, of een oog van een anderen, of den neus van een in den hemelgeplaatste zottin moet kuschen? Kunt gij

u op de vrijheid beroemen, daar gij zorgvuldig de dagen aanstipt, waarop gij u van zekere spijzen onthoud, om dat er over een menigre eeuwen, iemand was, die honger leed? Zijt gij geen slaaven meer, daar een zot of looze knaap, in een muf choorgewaad, u alle de houdingen der diepste slaavernij doet aanneemen, en dat enkel door een stukje brood, nu hoog dan laag opteheffen?

Deze taal trof de gevoelige Franschen. — Weldra waren zij op middelen bedagt om ook dit geestlijk juk afteschudden. Eenige zwaarhoofden onder hen bragten niet weinige bedenkingen in, die dergelijk eene hervorming onmogelijk, ten minsten, ten uittersten moeilijk maakten.

Denkt gij, dus vroegen zij onder anderen, dat het gros der Franschen te vreedden zal weezen, dat men hen de goden en heiligen ontnceemt, die zij, zints zo veele eeuwen, bewierookt en aangebeden hebben? Weet men dan niet, dat alle deeze hemellingen ten ongemcenen troost van alle de armen, van alle de bedrukten, van alle de hooploozen, de zieken en stervenden in Vrankrijk verstrekken. Hen deeze heiligen vaarwel te doen zeggen, is hunne ellenden te verzwaaen, is hen tot wanhoop in hunne ongelukken te drijven. Hoe menig een, die op aarde van alle hulp en troost, van alle hoop en uitzigt versteeken is, komt moedig alle deeze
ram-

rampen te boven, door Pieter of Paulus, door Franciscus, of Dominicus, of een ander van dit soort, in den arm te neemen! 't Is waar, al dit kerktuig is een guichelspel, maar 't is teffens waar, dat dit guichelspel even zo heilzaam voor den grootsten hoop is, als de opium in een ondraaglijke pijn, of in eene raazende rustlooze ziekte.

De wijzen waren geenzins verleegen, om op dergelijke tegenwerpingen te antwoorden: zij merkten aan, dat de gemakelijkheid, waarmede de Franschen van hunne afgodische liefde voor de Koningen waren afgestapt, eveneens hen ten dienste zou staan, om voortaan de heiligen aan hun lot in den hemel overtelaaten, en er op aarde zig niet langer mede te bemoeien. In stede van deeze narrepoppen zou de waare wijsgeerte hen edeler en waardiger voorwerpen ter betragting bezorgen. — Maar, voegden zij er bij, om aan alle zwakheeden van het menschlijk hart te gemoet te komen, en de ziekte der ziel met vergulden en gemakkelijk doorteflikken pillen te geneezen, hebben wij een geneesmiddel bij de hand, dat uwe bekommerde geloovigen, zonder hun weeten herstellen zal.

Vindingrijke Franschen! het was uw nieuwe almanak, die eensklaps alle de vier- en feestdagen der goden en heiligen overhoop wierp. Een betere schikking en telling van maanden en weeken bragt het geestlijk geloof in de war, en de

lijst der hemelsche bewierookten ging voor de Franschen verlooren. — Aldus, dagt ik bij mij zelve, moet Babel vallen, en moeten de heidenen bekeerd worden! — Bij nader inzien echter; bevindende, dat elke week tien dagen zou hebben, bespeurde ik, dat de zondag, de rustdag des Heeren, even zo wel verlooren ging als al het overige heilige gezelschap. — Arme Voetius! —

D E
F R A N S C H E
H E M E L

Z E S D E Z A N G.

o **G**ij Muzen! die thans op den franschcn berg, in volle glorie, gezeten zijt, blijft mij verder bezielen en ondersteunen: wanneer uwe hervormende kragt; wanneer uw herstellend alvermogen mij begeeft, dan zal deeze Schasziade bedroefd slegt van de reis komen.

Thans was de blijde dageraad aangebroken; waarop de Franschen niet meer, in hunnen almanak, zien konden, wat heiligen zij vieren en verëeren moesten. Thans was er geen andere rustdag meer overig, dan de Decadi, en deeze rustdag was, wel verre van de geringste zweem van heiligheid te hebben, niet anders dan een burgerlijke rustdag, waarvan de voornaamste plegtigheid daar in bestond, dat de Franschen

niet werkten, en om den boom der vrijheid dansten.

Maar, de heiligen, die uit den almanak zo volmaakt verdweenen waren, als hadden zij er nimmer in geweest, stonden nog, in volle majesteit, in de cathedraale kerken op de Roomsche altaaren te prijken.

Deeze vermaaning was het doodvonnis van alle de heiligen en derzelver wonderdoende overblijfsels. Een onwederstandlijke ijver bezielde de hervormende Franschen. Van de hoogeerwaardige kruisbeelden af tot den nederigen Labré toe, werden van de altaaren gestormd, in korven gepakt en naar Parijs gezonden. Heiligen! zei men tegen hen, wij hebben u lang genoeg gehad; wij geeven u uw afscheid: vertrekt naar den hemel, of werwaards gij het goedvind. — Men trok vervolgens deeze uitgediende Weezens hunne gouden en zilveren pakjes uit; men nam hen hunne kroonen en sचेpters af, en zond alles naar de munt, waarvan men geld kon slaan: met de klederen en misgwaaden bedekte men de behoeftige stervelingen, en de heiligen zelfs? — o! deeze waren als zo veele andere Eliasfen, die op vlammen en vonken ten hemel voeren: men wierp ze op een hoop en stak er den brand in. De Franschen waren edelmoedig bij deeze gelegenheid, want om dit hemelsche heirleger alles mede te geeven, waarop het aanspraak had, smeeten zij de oogen der apostelen, de onderrok
van

van de heilige moedermaagd, de zweetdoek van Lazarus, de staf van Aaron, en wat er verder van die natuur, door den grijzen tijd gespaard en nog overig gebleeven was, mede in denzelfden gloed, die de bewierookten van zo veele eeuwen, onder het geroep der geheele natie van, *vive la republique!* tot stof verteerde, dat de wind daar heenen blies.

Nederlanders! gij weet, dat doctoor Schasz steeds een rechtzinnig gereformeerde was; dat hij nooit een hairbreed van de vastgestelde en voor eeuwigöndertekende en onverbeterlijke Dordsche leer afweek! gij weet zulks, maar bezef dan mijne verbaazing, toen ik, na mij vastlijk verbeeld te hebben, dat de Franschen, na het Roomsche geloof dus plegtig verzaakt, en er de werktuigen van verbrand te hebben, eindelijk zuivere Protestanten zouden worden, toen ik, zeg ik, eenige luiden zag aankomen, met groote korven op den rug, welken korven gevuld waren met het oude en nieuwe testament, in allerlei formaat, en die zij even ongenadig in 't vuur smeeften, als al de andere heiligen. — Godgeleerden van mijn Vaderland! Voltaire en Rousseau joegen u menigwerf een koude doodrilling door de raatelende beenderen; maar had gij thans mijne plaats bekleed, o! gij waart bij dit felbrandende vuur, bij deeze hel van geloof en ongehoof, in loutere ijsklompen veranderd geworden.

Schielijk werden mijne nieuwsgierige oogen

naar een anderen kant getrokken. Ik zag de be-
laaden wagens, de zwoegende lastdragers en de
helpende volksmenigte, de huisraad der kerken
naar de munt of de gieterij brengen. De gouden
Ciborj kasfen, die heilige woonplaatsen van den
God der priesteren, waarnaar, een maand te voo-
ren, vijftwintig millioenen menschen, niet dan
met den diepsten eerbied de oogen dorsten ophef-
fen, waren nu in de handen der fansculotten,
die ze verachtlijk op een hoop smecten, na ze
in elkander getrapt te hebben. De kroonen der
heiligen ondergingen de verbrijzeling; de kel-
ken, zo van de mis als van het nagtmaal schitter-
den voor de laatste maal, en verzonken in de
nationaale smeltkroes. En gij, o gewijde en ge-
doopte klokken! die van onheuchlijke tijden af,
door uw heilig geluid, den duivel en den donder
moest verdrijven: de Natie sprak, en oogenblik-
lijk daaldet gij uit uwe hooge woonplaatsen, en
verliet gij voor eeuwig uwe trotsche toorngevel-
ven. Gij, zeiden de Franschen tegen u, hebt
de geloovigen lang genoeg naar den altaar ge-
roepen; wij zullen kanonnen van u maaken, dan
kunt gij een forscher keel opzotten, en op uwe
schrikbaarende roepstem zullen de zoonen der
vrijheid naar het slagveld snellen, en onze vij-
anden naar de hollen vlieden, waaruit zij geko-
men zijn. Wij hebben niets meer met den dui-
vel te maaken, dus kunnen wij deezen uwen
dienst misfen: thans zult gij de geveleschte en
ge-

gekroonde duivels een schrik op 't lijf, of den dood in 't hart jaagen. Wat den donder betreft, in dit geval zijt gij aan de geestlijken gelijk, die voorwendende, de onheilen van den vertoornden hemel aftekeeren, ze ons te zekerder en gedugter op den hals haalen: — gij zult kanonnen en mortieren worden.

o Gij slagtoffers van het bloedgierige bijgeloof! gij protestanten! die bij duizendtallen in de snerpende vlammen der fransche martelvuuren zijt omgekomen: Ongelukkigen die in den eeuwig gevloekten Sint Bartelsnagt zo veele doodlijke steeken in uwe onschuldige boezems ontvingt: o! verlaat voor een oogenblik uwe zalige wooningen, heft uwe hoofden uit uwe ongewijde graven, en verwaardigt uw oud Vaderland met een enkel oogopslag. Dit Vaderland was weleer een hel voor de onbevleete deugd en de verheven waarheid; maar Beëlzebub en Lucifer is niet meer; hunne brandende beelden hebben de lugt van de kerkbefmetting gezuiverd: het fransche vernuft heeft deeze hel in een hemel herschapeu, en de werktuigen, waarvan de altaarfatans zig bedienden, om hun heilloos rijk staande te houden, heeft men in verdeedigers van vrijheid en vaderland hervormt. — Rust in vrede, zalige martelaaren! uw getal is vol, en door uwe vervolgers te vellen, is nu waarlijk de beleedigde eer des hemels gewrooken.

Z E V E N D E Z A N G .

Nog bezig met mijn verwondering uitteboezemen; nog bezig met den lofzang van een Volk te zingen, dat, volgens mijne Calvinistische denkbeelden, reeds genoeg gedaan had, verbaasde het mij niet weinig, toen de Fransche wijzen op nieuw glimlachten, en andermaal hunne medeburgers aldus aangespraken.

Grootmoedige Natie! die voor de beste en verhevenste verbeteringen vatbaar zijt; gij hebt, wij herhaalen het, reeds zeer veel, maar daarom nog niet alles gedaan. Gij hebt uwe steenen heiligen verbrijzeld; uwe houten ten vuure gedoemd; gij hebt uwe klokken voor kanon, en uwe goude en zilveren vaten voor geldspetie bestemd:

ftand: bij alle andere Volken moeten er eeuwen verloop en eer zij den ftap durven waagen, dien gij, binnen weinige weeken, zo glorierijk volvoerd hebt.

Maar, waarom zouden wij het voor u ontveinzen, die gezworen hebt, om enkel het gezond verftand en de waare wijsgeerte gehoor te geeven? — dat gij tot nog toe niet anders gedaan hebt, dan den duivel, die als een brieftchende leeuw rondom u gaat, zoekende wien hij verftinden zal, de klederen uittrekken, zonder dat verdervende weezen aan het lijf te komen.

Gij hebt geene heiligen meer, dat is te zeggen, op uwe altaaren; gij hebt geene kerkgeeraaden meer, dat is te zeggen, geene gouden of zilveren: maar gij hebt nog biftchoppen en priesters, en de ouwelkaffen en mifkelken zijn thans van glas en van hout. Waant gij, dat er een aasje gezond verftand meer in geleege is, dat gij voor uwen broodgod knielt, nu hij in een fchrijnwerkersdoosje zit? Verbeeld gij u, dat er nu niets op uwe biftchoppen en priesters te zeggen valt, nu zij, in ftede van met het aéloude misgewaad den altaar te bedienen, met een rooden jacobijnen muts op het hoofd en een vrijheidspiek in de hand, voor denzelven verftchijnen, om u te zegenen, dat wil zeggen, om u zand in de oogen te werpen?

Neen, Franfchen! gij zijt, in de oogen van den

den waaren wijsgeer, nog geen enkelen weezelijken stap voorwaards gegaan. Gij hebt den hofster verbroken, maar tot de pit, tot de kern der zaak zijt gij niet doorgedrongen. In stede van de vernietigde heiligen, hebt gij nu uwe priesters; hebt gij nu uwe vooroordeelen en godsdienstige gevoelens: deezzen zullen nu met te grooter gestrengheid, met te onbeprekter gebied over u heerschen. Gij verdelgt uwe zotte en wreede heiligen op de aarde, maar gij behoud ze in den hemel. Antonius, Dominicus, Franciscus, Pieter en Paulus, en wie er meer mag zijn, hebben geene beelden meer in uwe kerken, maar zij oeffenen nog dezelfde barbaarsche magt over uwe zielen; daar zitten ze nog op den troon; daar eerbiedigt gij hunne wartaal, hunne onzinnige voorschriften, nog met denzelfden ernst en ijver als te vooren. Uwe priesters kunnen geen priesters zijn, wanneer zij niet, uit al hun magt, u in dien schandlijken maalfroom houden, en wat verscheelt het u, of gij door een gemijterd hoofd, of door een kop met een jacobijnenmuts, zo godvergeeten bedroogen en bedurven word?

Half werk in deezzen te verrigten, kan nooit goed werk zijn, en zou zelfs doodlijk voor u kunnen worden. Daarenboven vordert uw roem, dat gij der waereld een volmaakt voorbeeld geeft. Andere Volken waren reeds beeldstormers en priesterbanners; die schraale eere, welke

ke zij er mede behaald hebben, was de vreeslijke omslag niet waardig, die zij er om maaken moesten, en ze zou u nog minder waardig zijn, naar maate gij meer verlicht zijt. Gij wilt de waereld niet beroeren maar verbeteren. Gij wilt geen slang dooden, om er een draak voor in de plaats te stellen. Gij wilt een godsdienst hebben, die met de inspraak van uw goed hart overeenstemt; die het Opperweezen niet als een barbaar, als een bloed- en wraakgierigen voorstelt; die de natuur niet in het aangezicht vliegt, door haare gelukkigmaakende voorschriften, en onschuldige vermaaken te doemen: gij begeert een vrije ziel in een vrij lighaam te bezitten; maar hoe zult gij hier toe immer kunnen geraaken, zo lang gij uwe dweepende en grillenverkundigende priesters, en met hen, uwe afgrijselijke godgeleerde gevoelens en vooroordeelen behouden en eerbiedigen blijft?

Onbevooroordeelde Franschen! slaat de geschiedboeken van alle Volken open: vergeet vooral niet, om uw eigen geschiedboek te doorbladeren, en leert, dat het de geestlijken zijn, die ten allen tijden en bij alle natien, de grootste en langduurigsten onheilen berokkend hebben. Zij zijn het, die, onder de baniere van den God des vreedes, de waereld in rep en roere stelden; die de vaders tegen de kinderen, en de kinderen tegen de vaders, de vrienden tegen vrienden, en de volken tegen de volken in 't harnasch joegen.

Zij

Zij verbijsterden de natuurlijkverstandigen: zij bedonderden de bekrompen vernuften: zij dedden de kleinmoedigen fidderen: zij geleideden de wankelende deugd op een ergerlijken doolweg: zij verkogten God en zijne heiligheeden aan den meestbiedenden: zij waren de getrouwe huurlingen van den allesverpletterenden troon: zij hielden de leer der slaavernij met galg en rad en brandstapel staande, en, niet te vreeden met den armen sterfeling dus vreeslijk in dit leeven te pijnigen, bouwden zij daarenboven nog een hel, waaraan zij een gansche eeuwigheid gaven, om er de zielen in te branden en te blakeren, die niet blindlings hen geloofden, en hunne bevelen gehoorzaamden.

Wat zal het u derhalven baaten, Franschen! eenige takken te hebben afgekapt, daar gij den weeliggroeienden boom onãangeroerd laat? De Geestlijken zijn gelijk aan den pokstof; er behoefst flegts één eenig stofje, één enkele ademhaaling bij bezwangerd te weezen, en, ter geleegener tijd, barst de voortsnellende besmetting uit, en sleept geheele volken ten grave. Een geestlijke kan nooit een verstandig en een eerlijk man teffens zijn. Hij bedriegt, of hij word bedroogen, en in beiden gevallen kunt gij niet flegts, maar moet gij hem misfen. Zult gij dan nog langer uwe opzetlijke bedriegers en bedervers betaalen? hen nog langer die hellsche magt in handen laaten? hen nog langer onder u dulden?

den? Verheft u, Franschen! toont dat gij dit gespuis kent; dat gij het verächt en niet langer behoeft of begeert. Doet deeze ratelslangen bezeffen, dat gij, wanneer zij flegts hun doodlijk vergif afleggen, hen niet van honger in de woestenij zult laten omkomen. Zij vlammen flegts op uw geld, en wanneer gij hen hiervan een handvol toewerpt, dan zullen zij u de genade bewijzen, van uwe arme zielen niet inteflokken.

Deeze taal deed de Franschen van de rechtſchapenſte vaderlandſlieſde gloeien, dat wil zeggen van die vaderlandſlieſde, die niet ten halve hervormt, maar die het kwaad in dezelfs bronnen aantast, en het met wortel en tak uitroeit.

Maar, de geestlijkheid te vernietigen, de godsdienſtige gevoelens, de altaarvooroordeelen te doen verzaaken en verbannen, — welke onöverkomelijke zwaarigheeden!

Ik gluurde met al de oplettenheid, die in mijn vermoogen was, op de geestlijken; ik voorſpelde mij hunnen heiligen, ik wil zeggen, hunnen raazenden tegenſtand, en verbeelde mij alreeds, op hunne langwerpige, geelkleurige aangezichten, de vloek- en vlambraakende woede van de hel te leezen, zo als zij zelfs gewoon waren die afeſchilderen.

Dan! hoe zeer bedroog ik mij. — Thans ondervond ik, in den franſchen hemel te weezen; want de Geestlijken waren, voor de eerſtekeer van hun overeeuwd beſtaan, menſchen en franſchen.

DE

DE

FRANSCH E

HE M E L.

 A G T S T E Z A N G .

o **G**ij welëerwaarde en zeer geleerde heeren!
 Ik smeek u niet, om mij te ondersteunen en met
 uwen invloed te bezielen, in het werk, dat ik
 mij zelve, misfchien wat al te onbezonnen en te
 ligtvaardig, heb opgelegd; neen! ik doe u flegts
 het nederig verzoek, om den naar waarheid zin-
 genden Doëtor Schasz, te willen volgen in het
 heiligdom der wijsgeerte en der reden, in de
 zaal der Nationaale Conventie: ik zal u aldaar
 zelf laten zien en hooren, want mijne echte ta-
 fereelen, kunt gij anders onmooglijk gelooven (*).
 Wei-

(*) Deeze zang, voor zo verre het zaaklijke, de naamen, en
 gedaane redenvoeringen betreft, is genoegzaam een woordlijke
 vertaaling van de handelingen der Nationaale Conventie, in der-
 zelve zitting van den zeventiende brumaire, het tweede jaar der
 Republiek.

Weigert mij uwe hand niet, sidderende kanzelmannen! Schasz is een waar menschenvriend; hij heeft grooter medelijden met u, dan gij met u zelve hebt.

Ziet daar die ontzagbaarende en eerbiedverwekkende Vergadering! Ziet daar den majestueuzen Souverein, den mond en de handen van het franfche Volk. Zetten wij ons neder in de tribunen, onder de veele duizenden van toehoorders, en luisteren en zien wij met eenen aandacht en belangneeming, waarvan gij de wedergade in uwe holie en akelige Gottifche tempels nimmer aantreft.

Ik, dus spreekt de voorzitter Lalof, kondig de Conventie aan, dat de bifchop Gobet, benefens zijne Vikariften en verfcheiden andere Priefters van Parijs, door de geconstitueerde magten van het Departement en van de gemeente deezer hoofdfad, voor de balie geleid worden, en om gehoor verzoeken.

De vergadering verwagtede eene grootfche gebeurtenis, en ftond blijmoedig eene gehoorgeeving toe, die Vrankrijk, bij alle de volgende eeuwen en volken in aandenken zal doen blijven.

De aanzienlijke ftoet werd binnen geleid: aller oogen waren op hunne hoogëerwaardens gevestigd, en Momoro, hun redenaar, liet zig in deezer voegen hooren:

Medeburgers! Wetgeevers! het departement van Parijs, de municipaliteit, de leden der

D

volks-

volksfocieteiten en eenige administrateurs van La Nièvre, welken verzogt hebben, zig met ons te mogen vereénigen, geleiden, te midden in den boezem der Conventie, deeze burgers, die vorderen om hervormd, en om menschen te mogen worden. Gij ziet hier voor u den bischop van Parijs, zijne grootvikarissen en eenige andere priesters, waarvan de naamlijst u ter hand gesteld zal worden. Geleid door de reden, komen zij zig ontdoen van dat karakter het welk het bijgeloof hen gegeven had. Dit groot voorbeeld staat door hunne medeämtgenooten gevolgd te worden. Het is aldus dat de begunstigers van het despotismus tot deszelfs verwoesting medewerken. Het is aldus, dat de fransche Republiek eerlang geen anderen godsdienst zal hebben, dan dien der vrijheid, der evengelijkheid en der eeuwige waarheid. Een godsdienst, die, dank zij uwen onsterflijken arbeid, schielijk algemeen zal worden.

De zaal wedergalmde van de herhaalde toejuichingen des franschen Volks.

De bischop Gobet trad daar op nader. Ik verzoek, dus sprak hij, de Vertegenwoordigers der natie mijne verklaring te willen hooren.

Uit een onädelijk geflagt gebooren, werd ik al vroeg, door de vrijheid en de evengelijkheid bezielde. Door mijne medeburgers ter constitueerende Vergadering geroepen, heb ik de bekendmaking van de verklaring der rechten van den
mensch

mensch niet afgewagt, om de Souvereiniteit des Volks te erkennen. Meer dan eens had ik geleegenheid, om dit grondbeginzel aan den dag te leggen; 't welk zedert de bestendige regel van mijn gedrag geworden is. De wil des volks was mijn hoogste wet, en mijne onderwerping aan dien wil mijn eerste pligt: deeze wil heeft mij tot den bischoplijken zetel van Parijs verheven. Mijn geweeten zegt mij, dat, het volk gehoorzaamende, ik het zelve geenzins bedroegen heb.

Ik heb een voordeelig gebruik gemaakt van den invloed, die mijne plaats mij op het volk verleende, ten einde deszelfs liefde voor de vrijheid en de evengelijkheid te doen toeneemen: maar thans, nu het einde der revolutie nadert; thans nu de vrijheid met groote schreden daarheen stapt; nu alle gevoelens zig veréénigd vinden; thans, nu er geen andere nationaale godsdienst zijn moet, dan die der vrijheid en evengelijkheid, thans sta ik af van mijne bedieningen als minister van den catholijken godsdienst. Mijne Vikarissen doen dezelfde verklaringen. Wij leggen op uwe bureau onze brieven van priesterschap neder. Mogt dit voorbeeld de regeering der vrijheid en der evengelijkheid bevestigen! Vive la republique!

De toejuichingen verdubbelden, terwijl de geestlijken ijverden om zig in waereldlijken te herscheppen. Uit deeze steenen werden er dus kinderen des vaderlands verwekt, en de aan-

fchouwers wenschten zig onderling geluk, met deeze aanwinst van geheel nieuwe en nu eerst waarlijk eerlijke menschen.

Medeburgers! vattede de Voorzitter het woord, zo dra het handgeklap ophield, het voorbeeld, dat gij komt te geeven, is het uitwerkzel van de poogingen der Wijsgeerte, aangewend om de menschen te verlichten. Het was voor de gemeente van Parijs bewaard, om het eerst de zegpraal der reden te komen aankondigen. Gij, medeburgers! die, op het altaar des vaderlands, dit Gottisch speelgoed van het bijgeloof opöf-fert, gij zijt der republiek waardig: de dwaalingen afzweerende, zult gij voortaan niet anders prediken, dan de beöeffening der maatschappelijke zeden en deugden. Dit is de Godsdienst, die aangenaam is in de oogen van het Opperweezen. Gij zijt zijner waardig.

Alweder deed de volksgoedkeuring zig ten luidrugtigsten hooren. De nieuwgeschapen menschen werden tot de eere der zitting genoodigd; zij vermengden zig onder de leden der Conventie, die hen met verrukking aan hunne boezems drukten. Men bood Gobet een rooden Jacobijnen muts aan, die hij met greetigheid op zijn, welëer gemijterd, hoofd zettede. De menigte wilde de verschuldigde eerbewijzing voltooien, en vorderde de broederlijke omhelzing.

Niets was aangenaamer voor den Voorzitter, dan het vervullen van deezen taak. Nu de Bis-
schop

fchop van Parijs zijne dwaalingen afgezworen heeft; riep hij, nu hij een redelijk weezen geworden is, vlieg ik naar den grootmoedige God, om hem te omhelzen.

Andermaal de sterkste toejuichingen, en herhaalde volkszegeningen, die niet afgebroken werden, dan door het openen van een nieuw tooneel, genoegzaam even belangrijk dan het voorigen.

Verscheiden geestlijken, leden der vergadering, waaronder Coupé de l'Oise, den bisschop Lindet, en den priester Villers, snelden naar het spreekgestoelte, en zwoeren er openlijk de geloofskwakzalverij, de kerklijke grillen en de zotte altaarverborgenheeden af. Wij erkennen voortaan geen anderen godsdienst, riepen zij, dan den godsdienst der natuur, die alle menschen tot broeders maakt. Wij verzaaken den barbaarschen God, dien wij tot nog toe gepredikt hebben. Wij zullen de gezonde reden volgen, en het Opperweezen aan de vrije stervelingen voorstellen, als de hoogste menschlievenheid, die van zijne schepzels niets anders vordert, dan dat zij waarlijk vrij zijn en weezenlijk gelukkig worden.

Verrukt door alles wat wij hier aanschouwen, om dat deeze afzweering eigenlijk een Godsdienst betreft, die bij ons, verlichte en rechtzinnige protestanten, in een bijster kwaad blaadje staat, vermindert dat godgeleerd genoeg niet.

weinig, daar Julien, een predikant der gereformeerden te Toulouze, insgelijks van zijne zitplaats snelt, en het spreekgestoelte beklimt.

o! Mijne lieve weleerwaarde zeer geleerde heeren! beeft toch zo niet. Het zou gevaarlijk voor u kunnen worden; want in de hoofdstad der complimenten, maakt men thans geene complimenten meer. Hoort bezadigd en zelfs glimlachend, naar het geen Julien, uw Collega, ten deezen opzigten zeggen zal. Zo dra gij hem gehoord zult hebben, neemt dan buitengewoone postcheezen, en vliegt als uitgeschooten blikfems naar het verlichte en godvrugtige Nederland, om aldaar op uwe geëerbiedigde kanzels, de Franschen zo lang te vervloeken en te verdoemen, tot dat het uwe gemeente verveelt.

Medeburgers! aldus spreekt Julien tegen de luisterende menigte, nooit had ik andere heerschzucht, dan deeze, om naamlijk, op aarde, de reden en de wijsbegeerte te zien heerschen. Steeds heb ik er mij op toegelegd, om, als predikant van een, zedert langen tijd vervolgd, Godsdienst, de banden van broederschap, tusfchen de stervelingen, hoe langs hoe naauwer toetrekken, en om van hen niet anders dan een en het zelfde gezin te formeeren. Ik heb openlijk de grondregels der verdraagzaamheid gepredikt, en ik reken het mij tot eer, zulks met zo veel ijver gedaan te hebben. De Roomsche Priesters van het departement de la haute

Ga-

Garonne, van waar ik ter Conventie afgevaardigd ben, die van het departement de l'Herault, waar ik, gedurende vijftien jaaren, verkeerd heb, die van het departement du Gard, waar ik het eerste daglicht aanschouwde, allen deezen zullen getuigenis geeven, dat ik steeds belijdenis deed van de uitgestrekte verdraagzaamheid; dat ik altoos gepredikt heb, dat één zelfde lot alle menschen verwagtede, om 't even van welk eenen godsdienst zij waren.

Ik wensch mij zelve geluk, van mijn vaderland, door den fakkel der reden, te zien verlichten; van den dag te zien aanbreeken, waarop die gezonde reden, van alle stervelingen, slegts één volk van broeders zal maaken. Gobet heeft de gevoelens verklaard, die in mijn hart zijn. Ik tragt dit verheven voorbeeld naarte volgen.

Men weet, dat de ministers van den protestantschen godsdienst weinig meer zijn dan leer-aars der natuurlijke zedenkunde (*): maar men moet toestaan, dat er, onder alle godsdiensten, een weinig kwakzalverij loopt. — Het is zo schoon, dergelijk eene verklaring te doen, onder het gezag en het opzigt der reden, der wijsgeerte en van eene allerverhevenste constitutie, die

(*) Goede Julien! men weet zulks in Frankrijk, maar in de zeven vereénigde Gewesten is het er verre van af.

die de verwoesting der dwinglanden voorbereid, even gelijk zij, onder de puinhoopen der staatsmislagen, de bijgeloovige dwaalingen, de christelijke dweeperij en de koninglijke waardigheid begraaven heeft. Zedert twintig jaaren, heb ik de bediening van gereformeerd predikant waargenomen, en thans verklaar ik, dat ik van dit zogenaamd hervormd geloof geen belijdenis meer doen zal; dat ik voortaan geen anderen tempel zal hebben, dan het heiligdom der wetten; geene andere godheid, dan de vrijheid; geene andere godsdienst, dan die van 'het vaderland, en geen ander Euangelie, dan de republikeinsche constitutie.

Ziet daar mijne staatkundige en zedenkundige geloofsbelijdenis. Ophoudende met gereformeerd predikant te weezen, zal ik daarom geenzins ophouden, mensch en burger te zijn: zal ik mij daarom niet te minder verplicht rekenen, om een goed voorbeeld te geeven; om, in de volksfociteiten, en in de openbaare plaatsen, de sterfelingen te onderwijzen. Ik zal hen de liefde voor de vrijheid, voor de evengelijkeid en de onderwerping aan de wetten inboezemen. — Ik kan thans op uwe bureau, de brieven niet nederleggen, welken mij een character verleenen, waarvan ik nimmer misbruik maakte: ik zal ze u echter doen toekomen, en dan hoop ik, dat mijne medeämpgenooten van dezelve een au-to-da-fé zullen houden.

Ge-

Getrouwe aankleevers van het Dordsche Synode! Julien heeft uitgesproken: nog anderen dergelijke redenaars zullen hem vervangen; maar luisteren wij niet langer: ik zie dat gij Hofmansdruppels noodig hebt. Gaat, in Godsnaam, cito, cito naar het vaderland, en klaagt, eerst aan uwe bijslaapen, dan aan uwe kerkenraaden en vervolgens aan uwe gemeenten. Vergeet vooral niet om te zeggen, dat Doctor Schasz u deezen heilzaamen raad gegeven heeft, want heelaas! misfchien zal hij uwer nog éénmaal hoognoodig hebben.

D E

F R A N S C H E

H E M E L.

N E G E N D E Z A N G.

Heeft Vrankrijk dan geen God of godsdienst meer? dit is thans de duizend en duizendmaalen herhaalde vraag, welchen Schasz door de ooren dondert, en men rigt deeze vraag tot hem in, enkel om dat hij het geluk van den franfchen Hemel durft zingen.

Schasz zal zelve niet antwoorden: neen! men heeft hem zo menigwerven van partijdigheid verdagt houden, en in dit geval zou hij voor-naamlijk verdenking baaren, bij de zulken, die hem voor onrechtzinnig verlijten, en hem aantijgen, dat hij loutere spreukjes verhaalt.

Franfche Wijsgeeren! komt en antwoord voor mij. Het is uwe zaak, en het voegt u best dezelve te verdedigen; het zal een waaragtig
won-

wonderwerk zijn, wanneer de nederlandsche vroomen, uwe verdediging goed keuren.

De waare wijsgeerte, aldus spreken de fransche verstandigen, kent en heeft geen anderen God, dan den God der natuur. De Goden, die door de koningen zijn uitgevonden en ingevoerd, en die in trotschheid, onhandelbaarheid en wreedheid zo zeer naar hen gelijken, zijn, om 't even welk een naam zij draagen, de pesten der maatschappijen. Millioenen menschen heeft men opgeöfferd, om hen te behaagen, te verzoenen of te verheerlijken. Geheele landen zijn verwoest, geheele natien door de scherpte des zwaards gevallen, enkel om dat zij andere poppen hadden en andere zotheden geloofden, welken zij God en godsdienst noemden, dan hunne heiligwoedende moordenaars. De Natien voeden nog een onverzoenlijken wrok tegen elkander; vervolgen nog elkander hier in deeze waereld, en verdoemen elkander in de toekomst, en waarom? om dat die hunnen God op de belachlijkste wijze misvormen, en dat geene hem als een afgrijslijk monster affchilderen.

Waarom, daar alle eeuwen zulk een verschriklijk gevoel hadden van de deerlijke gevolgen der verschillende godsdienstbegrippen; daar de aarde er steeds door bedurven en verwoest is geworden, waarom zouden wij dan deeze doodlijke vooroordeelen niet verzaaken en afleggen? Waarom zouden wij de eerste bronnen deezer

allesvergiftigende pest niet dempen? De Konin-
gen hebben zulke Goden en zulke leerstellingen
noodig, om dat zij, zelve het menschdom pijn-
gende, hunne verschooning op den altaar mog-
ten vinden; maar een vrij volk behoeft dit ge-
vloekte tuig niet, want deszelfs opperste bedoe-
ling is, de stervelingen gelukkig te maaken.

De God der natuur, dat weldaadige, recht-
vaardige en menschlievende Weezen, dat in alle
harten woont en spreekt, die hem slegts onbe-
vooroordeeld aldaar zoeken en hooren willen; die
God van alle menschen zonder onderscheid; die
algemeene en beste Vader van alle stervelingen
zal bij ons de plaats vervangen, van deeze ge-
wijde gedrochten, die onze zielen martelden en
onze schatten plunderden.

Die God is overal te vinden. De wijsgeerte,
de deugd en de menschlievenheid zullen zijne
priesteressen weezen, die het geluk over de fran-
sche maatschappij verspreiden zullen. De gan-
sche waereld zou egn gezin van broeders en zus-
ters worden, ingevallen zij grootheid van ziel en
algemeene welwillenheid genoeg bezat, om ons
voorbeeld te durven naarvolgen. —

De wijzen gingen nog voort te spreken; maar
doctoor Schasz werd, ondanks zig zelve, mede-
gesleept door een digten drang van vrijheidszoo-
nen, die, onder het zingen hunner welluidende
liederen, tempelwaards gingen, om er den gods-
dienst van de nieuwe Constitutie in bijtewoonen.

De

De Hoofdkerk van Parijs, weleer, aan de thans geremoveerde heilige moedermaagd gewijd: was bestemd tot eene plegtigheid, waarvan alle de eeuwen nooit een voorbeeld gezien hebben.

Alle heiligen, kruisbeelden en altaaren waren volmaaktlijk uit dit groote gebouw verdweenen, en wee hem, die er op dit oogenblik een kruisje gemaakt, of een paternoster zou durven opzegen hebben.

Te midden van dit exgodsgestigt vertoonde zig een berg, als een zinspeeling op den berg, (La Montagne,) der Conventie: met majesteit verhief hij zijn kruin in de hoogte; doch hij scheen hem om geen andere reden te verheffen, dan om eenen Tempel te draagen en te vertoonen, die de edelste en eenvoudigste bouwörterden toonspreidende, het geheim zijner inwijding ontdekte, door deeze woorden op het voorhoofd te draagen: Aan de wijsgeerte.

Voor de poort van deezen tempel waren de beeldtenisfen geplaatst van de meestgeëerbiedigde wijsgeeren. Te midden der rotshoogte brandede de toorts der waarheid, op den altaar der reden.

Aan den voet des bergs zaten de muzikanten. Schielijk wedergalmden de hooge kerkgewelven van de republikeinsche liederen, en van de ge-
duurig herhaalde volkstoejuichingen. In dit oogenblik erinnerde Schasz zig een Vaderland, waar men, helaas! voorheen ook liederen ter
eere

eere van de vrijheid zong, en tempels stigtede, die als door den bliksem weggeslagen zijn geworden. — o Nietigheid van al het ondermaanfche!

Twee reën van jonge maagden, ten minften van jonge dogters, in 't zuiver wit gekleed, en met eikenkroonen versierd, daalden van het staatigrijzend gebergte: zij omringden den altaar der reden: een iegelijk hunner bewees er de diepste hulde aan, door zig nederig voor deszelfs verlichtende toorts te buigen. Toen sneldeden zij, als zo veele vluggewiekte engelingen, wederom de veelbetekenende hoogte op, en plaatsten zig op derzelve majestueuzen top.

Deeze vertooning sprak regelregt tot de gevoelige ziel van doctör Schasz, misfchien wel om dat hij, onder de fchaduw van den gezegenden fcheidbrief, zig thans volmaakt met het vrouwendom verzoend vind, of ook wel, om dat het allerlieffte jeugdige, fchoone uitgezogte bekjes waren.

o! Dagt ik bij mij zelve, wanneer de nieuwe Godsdienst voortaan zulke tempels en zulke bedienaarsfen heeft, dan zullen zo wel de koudvogtige vroomen als de vuuriggeäarte ligtmiffen, met geen ftoffen, uit Gods huis te houden weezen.

Maar de tempel der wijsgeerte opent zich: Laaten wij het greeg befchouwende oog derwaards wenden. ô! Mogt er uit zijne breededeu-

deuren een verlosfende engel te voorschijn treden, die de gekluisterde volken van hunne haatlijke en verderflijke vooroordeelen ontfloeg! mogt er eene zon uit opdaagen, die aller oogen verlichtede en aller harten balzemde en vertroostede!

Wat zie ik? godlijk beeld! het is de vrijheid zelf, die zig, in vollen luister, aan het fransche menschdom vertoont! — Doctor Schasz valt neder en aanbid.

Ja! mijne gewezen Vaderlanders! hij valt neder en aanbid! — en waarom niet? geheel Parijs knielt voor haaren groenen troon, waarop zij zig nedergezet heeft, met een zwier, bevaligheid en godlijke houding, die, — door geen sterflijke pen, ja! zelfs niet door de pen van Schasz is uitedrukken.

Had gij het gezien. Nederlanders! o! gij zoud u, voor de aanbidding van één oogenblik, even gelijk uwe vrijheidlievende voorouders, laten hangen, wurgen en verbranden hebben.

Thans vervulde een godlijke eerbied onze harten. Wij zongen den liefekoosden zang der Franschen: wij dansten, want dit maakt, en vooral op den Decadi, de allervoornaamste godsdienstplegtigheid uit; (*) terwijl wij de verlan-

gen-

(*) In het Departement du Nord ten minsten, zijn wij van
boo-

gende armen uitgebreiden en opstaken naar die vrijheid, waarvan men geen bezef kan krijgen, of men moet, — haar zien.

Hemelsch oog! waarmede deeze fransch Vrijheid ons aanzag! het was, wanneer het mij vrijstaat, om ook eens een splinternieuwe digterlijke uitdrukking te bezigen, een zaligende bliksemstraal, die zij in onze zelfstandigheid schoot!

In mijn gewezen Vaderland vergenoegde men zig weleer, met al de uiterlijke vertooningen eener vrijheid, die men niet kende, of die men vermomde; maar hier gevoelde elk, die een hart in zijnen boezem had, de volle waardij van dat hemelsch geschenk: allen kenden ze haar, en geheel Parijs was maar ééne broederlijke omhelzing.

Dit was de hulde, het offer dat zij van haare zoonen ontving. Een glansch van vergenoegdheid blonk op haar hemelsch gelaat. Zij zweefde als een engel, die de zaligheid op aarde gebragt heeft, weder naar den bovensten bergtop. Toen zij voor de tempeldeur was keerde zij zig om; wierp weder een oog van tederheid op haare juichende vrienden, en stapte, gelijk eene ten
he-

hooger hand, ten sterksten verzogt geworden, om, op elken rustdag, (Decadi,) vooräl niet minder dan eens, om den boom der vrijheid te komen danzen.

hemelvaarende Godheid, het wijsgeerige Eden binnen.

Nu verscheenen de redenaars. De welsprekenheid liet zig van hunne overtuigende lippen hooren. Thans, zeiden zij, hebt gij, o Franschen! geene andere godheeden dan de wijsgeerte, de vrijheid en de evengelijkheid. Deezen zullen u waarlijk gelukkig maaken, want zij zullen u de egte republikeinsche deugden doen betragten; de betragting daarvan en het genot van het daaruitvoortvloeiende algemeene welzijn is de eenigste Godsdienst die zij u voorschrijven.

De Conventie wilde het geluk van deezen dag bekroonen: zij nam het haar ten hoogsten vereeënd besluit, om de kerken, die van alle zotterijen en dwaalingen volkomen gezuiverd waren, voortaan tot huizen van onderwijsgeeeving aan de jeugd, en tot ziekenhuizen te doen verstreken (*).

DE

(*) Naderhand deed de Conventie een veel grooter en waarlijk wijsgeerigen stap: Zij erkende naamlijk een Opperweezen en de onsterfelijkheid der ziel, en verleende volkomen vrijheid van alle Godsdienstoeffening.

D E

F R A N S C H E

H E M E L.

 TIENDE ZANG.

Houd moed, bezinger van den franschen hemel! wij zien de gelukkige haven reeds vlak voor ons. Nog ééne ruk, en doctör Schasz is onsterfelijk, alleen uit hoofde van dit heldendigt. — Zo nederig betaamt het de Zangers van groote gebeurtenissen van zig zelve te spreken, en aan hun eigen werk den schraalsten wierook toe te zwaaien.

De Franschen hebben insgelijks hunne At-to-da-fe's, maar de Spanjaards benijden hen dat geluk niet: deeze verbranden liever de Kettters, dat wil zeggen, het beste zoort hunner medeburgers, daar de Franschen slegts de beeldtenissen ten vuure doemen van de zulken, die voor de verachtlijke kroon, den grootfche en alleenverecren-

eerenden tijtel van burger verwerpen. — De kunst alleen lijd er schade bij, doch zo groot is een fransche ziel, dat hij liever alles opöffert, dan een schaduw der oude slaavernij onder de oogen houd.

Maar, vaart men mij hier in het schild, waartoe alle deeze veelöpzienmaakende veranderingen? De Franschen hebben den scheidbrief ingevoerd; maar zullen daarom de huwlijken te gelukkiger weezen? De Franschen hebben de heiligen, de dwaasheeden en vooroordeelen uit hunne kerken gesmeeten; maar zal dit de menschen wijzer en beter maaken? De Franschen hebben hunnen Koning en hunne Koningin onthoofd; derzelver beeldenissen verbrand en alles uitgerooid, wat aan den troon en de aéloude leenregeering slegts errinneren kon; maar zullen er daarom geene despooten, geene aristocraaten meer onder hen zijn, en zijn ze zo volmaakt van alle heerschzugt en onderdrukking ontslagen, dat zelfs hunne vijanden en benijders, met een overtuigd geweeten, zeggen kunnen: Waarlijk de Franschen zijn een vrij volk!

De eere van deeze drie vraagen doet den digterlijken boezem van den nederigen Schasz zwel len. Glorierijk heb ik reeds op de twee eersten geäntwoord: het antwoord op de derde vraag zal mijne eeuwige tegentreevers volmaakt ter neder vellen.

Gij, die dergelijk eene vraag durft opwerpen;

E 2

, gij,

gij, die uwe medestervelingen eenen afkeer tegen de fransche hervorming poogt inteboezemen, door hen de fransche gebeurtenissen in een verkeerd daglicht voorstelt: is het ook hier uwe heiligschennende bedoeling om den volmaakt vrijen Schasz te verschalken en te verstrikken? Laat dan af, vuige slaaven! en bezef, dat de eeuwige waarheid gelijk is aan de helderschijnende middagzon, voor wier licht gij wel uwe eigen oogen kunt toenijpen; maar dat gij bij andere greetigkijkenden, voor geene Egiptische donkerheid kunt doen doorgaan. — Gij zelf zoud hem als een krankzinnigen beschouwen, die, zig een rechtschapen wiskunstenaar noemende, de rekenkundige waereld overtuigen wilde, dat drie maar één, of dat tweemaal twee zeven was.

Wie uwer, — wie in alle de waerelddeelen, kent de godlijke evengelijkheid niet, die eene der opperste Godheeden, is, waarvoor het verlichte, het wijsgeerige fransche volk, thans de eerbiedige handen zaamenlegt, en de godvrugtige kniën buigt?

Wie kan, in miinen hemel, den gevloekten rol van onderdrukker speelen? Om onderdrukker te zijn, moet men boven zijns gelijken verheven wezen; maar hier zijn alle menschen volmaakt aan elkander gelijk. Hier heeft niemand eenige magt, dan die het volk zelf hem heeft opgedraagen, of die de uitvoering der wet hem

ver-

verleent. De bedelaar noemt den Vertegenwoordiger der natie, *mijn medeburger!* Hij smeekt hem niet om gunstbewijzen, die men elders zig uit de hoogte ziet toewerpen, neen! hij vraagt met dezelve fierheid, met dezelve onbeteuterdeheid, als weleer een marquis, om zijn recht, en hij, die gesteld is, om hem recht te laten wedervaaren, bezorgt het hem, en begroet hem met den zelfden titel van *mijn medeburger!*

Klopt aan de deur der schatrijken en der gewezen hoogstäänzienlijken, het is een medeburger, die u de deur opent: deeze dient u aan bij den medeburger, dien men voortijds den heer des huizes noemde, en tegen wien hij insgelijks medeburger zegt.

Mijn medeburger! zegt de geringste zoldaat tegen den hoogsten generaal, en hij zou het tegen een Koning zeggen, bijaldien zulk een soort van wezens nog in Vrankrijk bekend was. De zoldaat mag als mensch zijn volkomenste recht en waardij laten gelden, en geen Veldheer zou zig durven verftouten, om hem een andere be-naaming te geeven, dan die van *mijn vriend!* of *mijn medeburger!*

Medeburges! roept de weleer adelijke dame, en de vatenwaschter antwoord, *medeburges!* ik kom.

Niet anders vergaat het den mensch onder de guillotine. *Mijn medeburger!* zegt de beul, laat ik u vastbinden. *Mijn medeburger!* antwoord de

veroordeelde, het geen gij doet, doe dat haastig!

Mijn medeburges! zei doctor Schasz tegen zijn vijfde wederhelft, die hij om gewigtige redenen, op denzelfden dag van zijn trouwen, met een scheidbrief wegzond, het zal best zijn, dat wij scheiden! — Dat zal het ook, *mijn medeburger!* was haar antwoord.

Mijn medeburger! zei een grofgespiede en grootgevuiste hoerenwaard tegen mij, gij hebt uwe medeburges, die gij laatst getrouwd had, een paar blaauw oogen geslagen, en deezen kom ik u, met den interest, betaalen. — *Mijn medeburger!* antwoorde ik aan deezen vreeslijken schobbejak, die medeburges had het rijklijk aan mij verdiend. Het kan zijn, *mijn medeburger!* was zijn bescheid, maar ik heb gezwooren dat, — Zie daar, *mijn medeburger!* dus viel ik hem schielijk in de reden, zie daar twee asignaaten van vijf livres, dat is voor elk oog één. Het zou jammer weezen, zei toen deeze dreigende medeburger, dat een zo edelmoedig burger, als Schasz is, blind geklopt wierd. Vaarwel, *mijn medeburger!* riep hij vervolgens, en na mij tederlijk omhelsd te hebben, vertrok hij.

Dan, waartoe meer voorbeelden aan te haalen. — Nederlanders! leest slegts de opschriften onzer brieven, daar zult gij zien, dat wij, — zelfs uwe ridders en edelen, onze medeburgers noemen.

Ver-

Verdonkert de heilzonstraalen van mijnen franschen Hemel niet, door te zeggen, dat al dat *medeburgen* in loutere klanken bestaat! Want dan zou ik u een breede lijst van evengelijke daaden en handelingen opnoemen. Dan zou ik u in de regeeringscollegien brengen, daar wij met de magistraten op een gelijken voet staan, wat onze burgerlijke perzoonen betreft. Dan zou ik u, de vierschaaren binnenleiden, daar de gevangenen en misdaadigen, op een gelijken stoel, en aan dezelfde tafel met hunne rechters zitten. Dan zou ik u medeneemen naar de openbaare plaatsen, waar de Sansculote met zijnen Vertegenwoordiger danst; of naar een nederig kroegie, waar de Commandant en de Zoldaat uit hetzelfde glaasje drinkt; of naar de schouwburg, waar de stordige keukenmeid naast haare godlijköpgeferde mevrouw zit, of eindlijk naar den Tempel der reden, (alias de kerk,) waar alle de Franschen, ter eere van dezelfde goden, danzen en de Carmagnole zingen.

Hier legt de zingende Schasz de schilderende pen neder. De veelheid van stof verbaast, verbijstert mij. Ik herlees mijn heldendigt en, helaas! ik ontwaar, dat ik mijn franschen Hemel slegts met houtskool geschilderd heb. — Franschen! uw geluk is door geen sterflijke pen afte maalen; kan door geene bevooroordeelde zielen begreepen worden. Heden zult gij de zaligheeden van uwen wijsgeerigen toestand genieten;

maar het zullen eerst de nakomelingen der u
thans omringende volken weezen, die de lust in
zig zullen voelen oprijzen, om uw verheven
voorbeeld van verre naarte volgen.

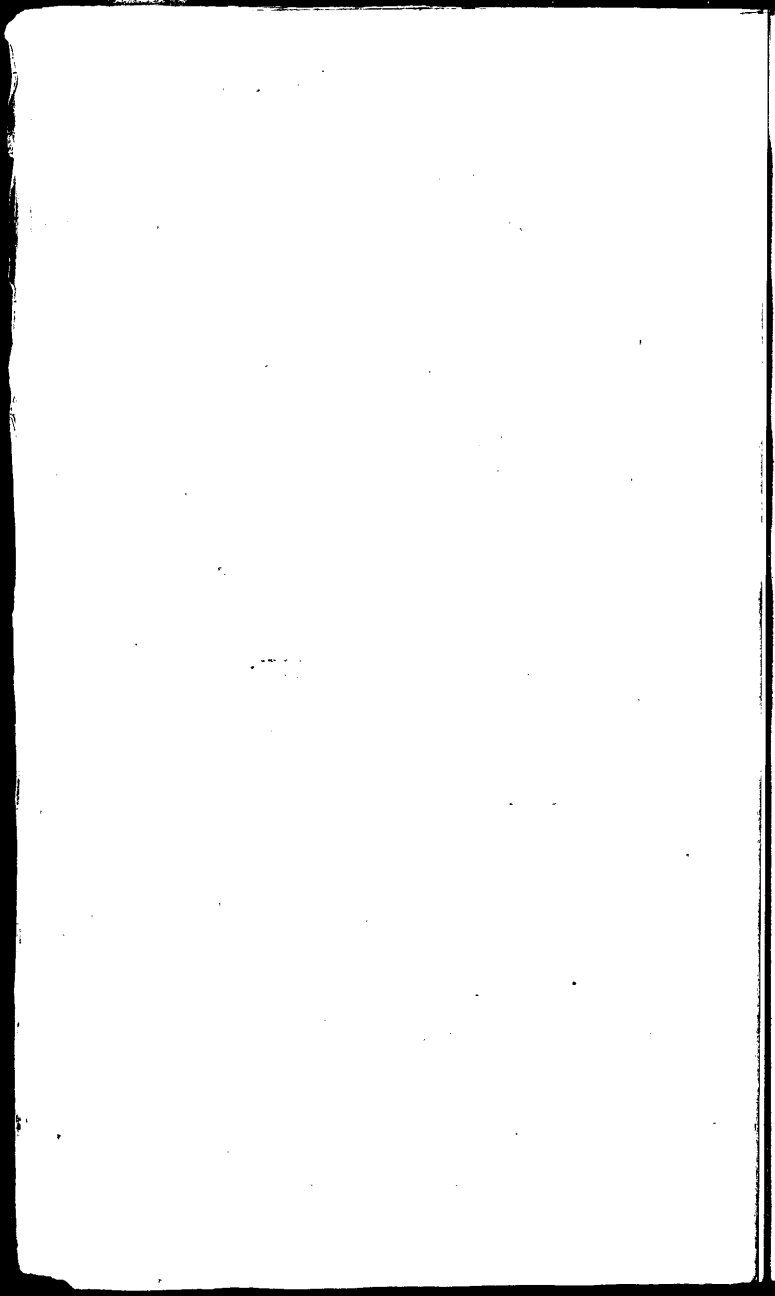
E I N D E.

DE
EGTE GESCHIEDENIS
VAN DEN
GODSDIENST;
OF EENE
FRANSCH E PREDIKATIE,
IN DEN SMAAK
DER
NIEUWE CONSTITUTIE;
UITGESPROKEN IN DEN TEMPEL DER WIJS-
GEERTE EN DER REDEN TE PARIJS.

Uit het Fransch Vertaald

DOOR

J. A. SCHASZ, M. D.

V O O R B E R I G T.

De afschaffing van den openbaaren Godsdienst in Vrankrijk is eene gebeurtenis, die den aandacht van geheel Europa naar zig trekt; is een verschijnzel, zo geheel nieuw in de geschicaenissen der volken, dat het met recht elk een doet verbaasd staan, die het zelve op een zekeren afstand, en door behulp van een bedrieglijk vergrootglas, beschouwt. Niets is derhalven van meer belang, en voor de eere der hervormende Franschen, en voor de nieuwsgierigheid der onderzoekgraage Nederlanders, dan dat men zig een juist denkbeeld van de zaak vorme, die niet missen kan van een gedugten invloed bij andere verlichte volken te weezen. Om hier aan te ontmoet te komen, leveren wij hier de vertaaling van de egte geschiedenis van den Godsdienst, volgens het begrip der tegenwoordige Franschen; in welken men de gronden zal aangeweezen zien, waarop men deeze zo eenpaarige als spoedige afschaffing gevestigd heeft.

De Nederlandsche Leezer oordeele zelf na dit belangrijk stuk geleezen te hebben. Hij erinnere zig segts, ten opzigten van dit stuk, het geval van een zeker predikant, die, met het een of ander onrechtzinnig boek onder den arm, de kerklijke
Ver-

Vergadering kwam insluijen, en met breedten, godvrugtigen omstog eischte, dat men dit boek, door beulshanden, zou laten verbranden! — Waarop een braaf en verstandig predikant hem dit antwoord toeyogde. Mijnheer! gij zoud deeze Vergadering en de Kerk onëindig meer dienst doen, door eerst dat boek te wederleggen.

DE VERTAALER.

*Decadi, den 10 Frimaire,
het tweedejaar der Fran-
sche Republick.*

D E

EGTE GESCHIEDENIS

V A N D E N

G O D S D I E N S T.

MEDEBURGERS!

Dit gestoelte, 't welk ik thans beklim, zal, zedert onheuchlijke eeuwen, voor de eerstemaal de kanzel der waarheid worden. Tot heden toe, Franschen! zijt gij, van deeze, welëer ontzagbaarende hoogte, op de schandlijkste wijze bedrogen geworden. Men heeft u een God verkondigd, in alles aan de dwinglandische Koningen der aarde gelijk: men heeft u de opperste Liefde als een Barbaar, en de eeuwige Goedheid als een ondraaglijk Despoot afgeschilderd, die niet anders dan door geesfeling en pijniging gediend; niet anders dan door bloed en sterven verzoend en verheerlijkt kon worden.

Mijn medeburgen! het grieft mij tot in de ziel, dat Europa, het welk zo zeer op zijne wijsgeerte en verlichting stoft, met een soort van

fid.

fiddering en afgrijzing op het thans hervormende Vrankrijk nederziet. Het schildert ons af als Ongodisten, als luiden zonder gewisfen en deugd, als monsters, die, met den buitenspoorigen godsdienst, ook alle reden en menschlievenheid hebben afgelegd.

Helaas! steeds was dit het lot der waereldzaligende Wijsgeeren. Aan den grootsten hoop den éénigen weg tot het waar geluk aan te wijzen, was nooit anders, dan zig zelve tot het martelaarschap te doemen. Van hier, dat in alle eeuwen, en onder alle Volken, de Wijzen hunne godsdienstige geheimen en verborgenheeden hadden: van hier, dat zij zig vernederden, om, met een ernstig voorkomen, de buitenspoorigste hersenschimmen, als Goden voortestellen, en het volk te vermaanen, om deeze vernuftsgedroigten te aanbidden: wee hem, die de waarheid sprak, en een God dorst verkondigen, zo als wij heden u verkondigen durven.

De Wijsgeeren bedroogen het menschdom, uit een soort van wreede noodzaaklijkheid, die wij misfchien door de vingeren kunnen zien; maar, het geen onverschoonlijk is, zij openden even hierdoor een deur voor de huichelende boosheid; voor de gekroonde schelmerijen, die, even als zo veele digterlijke furien, uit den afgrond opgedonderd, zig over het rampzalige aardrijk verspreideden, en allerwegen, met geweld en woede, op die onschuldige slagtoffers aanvielen,

len, die de God der natuur, de eenige waare God, tot geluk geschapen en bestemd had. —

Om u de egre geschiedenis van den godsdienst te schilderen, zal ik, o verlichte en verlichting-begeerende Franschen! met een groot voorbeeld van verleiding beginnen: een voorbeeld, waaruit zij allen, die zig Jooden en Christenen noemen, middagklaar zien kunnen, hoe zij, van hunnen eersten godsdienstigen oorsprong af, op de bedrieglijkste wijze, naar den rand van den steilen en gaapenden afgrond zijn geleid geworden, waarin de Volken, of zig zelve, of andere, evenzo onschuldige volken, van tijd tot tijd, gestort hebben.

Wat men ook van Mozes voorönderstelle; Hij hebbe waarlijk de man geweest, die hij zelve zegt, of die men hem zeggen doet, dat hij is, het doet niets tot de zaak: maar die Mozes, zoals hij ons afgeschilderd word, is niet anders dan een groot Staatsbedrieger, van een verheven vernuft, van een standvastige staatzugt en een taamlijk goed, eerlijk hart, het welk den Egijptischen dwingland eenen eeuwigen haat toedroeg, om zelfs een halven despoot te worden.

De Egijptische weetenschappen, waarvan er veelen van een overöud Volk in Asia hunnen oorsprong ontleenen, en de strecken van een Hof, dat volstrekt oppermagtig regeerde en zig door geweld staande hield, vormden de jeugd van Mozes. Hij werd dus een soort van wijsgeerig

bedrieger, dat in dien tijd alles zegt, en waar van hij, in het verhaal van zijn leeven, allerwegen de duidlijkste blijken aan den dag legt, en hij werd een Staatsman, verlekkerd op het onbepaalde oppergebied.

't Zij dat hij zig wilde wreken op den Egiptifchen Vorst; 't zij dat hij naar de regeering haakte, 't zij, dat de barbaarsche slaavernij zijner broeders, of van eenig Volk, waar uit hij zijn afkomst rekende, hem ter harte ging en ter hunner verlossing deed besluiten, of dat dit alles te zaamen bij hem werkte, hij stelde zig althans in opstand tegen Pharao, en bragt het door zijn vindingrijk vernuft, ervaren in veele natuurgeheimen, (ten minsten in dien tijd had de natuur nog veele geheimen,) door zijne doorsleepen staatkunde, en heilige bedriegerijen, (want deezē gingen altoos in zwang,) zo verre, dat hij dat gedeelte van Pharao's onderdaanen, het welk zig de kinderen van Israël noemde, aan den ijzeren Schepter van dien haatlijken Tijran ontrukte. — De wonderen, die hij vertelt, bij deezē gebeurtenis voorgevallen te zijn, zijn loutere fabelen, of oosterfche opfierungen, die men in dien tijd zelf van den geschiedschrijver vorderde; dat is te zeggen, voor zo verre die wonderen, de kragten der natuur, of die zijner uitgebreide kunst te boven gingen.

Mozes had voorlang het plan ontworpen, waaraan hij thans de hand ter uitvoering sloeg, en
 waar,

waarin hij, door zijn onvermoeiden ijver en ongemeen kunstbeleid zo wel slaagde, dat Europa, en inzonderheid het Joodsche geslacht, er als nog de snartlijke en schandlijke ervaring van heeft.

Als wijsgeer merkte hij op, dat alle bekende Volken goden en godsdiensten hadden. Hij zag dat er, tusschen deeze goden en godsdiensten, eene onëindige verscheidenheid was, en dat uit deeze verscheidenheid niet slegts onlusten en verbitteringen tusschen volken en volken ontstonden, maar dat dezelve ook gebooren werden in den boezem van elk afzonderlijk Volk, waardoor denzelven vrij dikwils verscheurd en van ééngereeten werd, dat veelal, of den val, of de doodlijkste verzwakking van het maatschappelijk Lighaam ten gevolgen had.

Van waar deeze verderflijke verscheidenheid, vroeg hij zig zelve; van waar deeze eeuwige bron van verdeeldheid en volksöndergang? van waar anders, dan dat de Volken, in 't stuk van den godsdienst, geen één eenig, vast, onwrikbaar punt hebben, waarop alle hunne godsdienstige verrigtingen uitloopen: dan dat hun kerkgebouw en altaardienst een hegten grondslag mist. Zij bouwen op vlottend zand, hoe kan dan hun gestigt bestendig weezen? Zij prediken de handtastlijke leugen, hoe kunnen zij dan een onveranderlijk geloof vorderen?

Mozes begon derhalven met den Wijsgeer. Kinderen van Israël! meende hij te zeggen, al-

le de volken om u heen, dwaalen op de verschriklijkste wijs, in 't stuk van den Godsdienst. Hunne Wijzen bedriegen hen. Hunne Priesters drukken deszelfs voetspoor, en geeven hen goden, waarom zij beurtlings elkander beschimpen en vermoorden. Ik zal u het groot geheim der Wijsgeeren van alle eeuwen ontdekken, dat deeze, met zulk eene angstige bekommernis, steeds voor het algemeen wisten te verdonkeren. Hooft! Er is maar één God; onzichtbaar maar hoogst volmaakt. Hij heeft de gansche waereld geschapen; hij onderhoud en regeert dezelve; meerder hier van weeten wij niet, meerder hiervan kunnen wij ook niet begrijpen. Het hart van elk mensch streeft naar geluk, dit is dus een ingeschapen bevel van dien éenen God, wiens volmaaktheeden te groot zijn, om door ons beleedigd te kunnen worden, en die het dus der beschikking van elk mensch, of van de maatschappijen overlaat, om zig gelukkig te maaken, langs dien weg, dien hun eigen vernuft ontdekt.

Deeze grondslag, dit punt voor een volksgodsdienst was onveranderlijk. Deeze waarheid bleef eeuwig dezelfde in het hart van elk redelijk weezen, dat slegts onpartijdig onderzocht. De godsdienst derhalven, op de kennis van dien éenen waaren God der natuur gebouwd, mogt, in eenige kleinigheden, verschillende denkbeelden doen ontstaan, maar in 't weezen der zaak was zij toereikende, om de Volken in eenigheid, in rust,

en

en in den band te houden. Immers moest men al zeer dom, onbeschaafd en woest weezen, om te willen tegenspreken, dat één één was, en altoos één bleef.

Maar het geslagt van Israël was zeer dom, gansch onbeschaafd en vrij woest, het kon zig derhalven met deeze eenvoudige en wijsgeerige kennis van God niet te vreedden houden, even zo min als de Volken van onze agttiende eeuw, die zig verlicht en beschaafd noemen, er mede te vreedden zijn. — Mozes was te grooten menschenkenner, om dit niet al ten eersten op te merken, en te groot een staatsman om er niet daadlijk in te voorzien.

Mijn gebied, dagt Mozes, zal van te korten duur zijn, wanneer wij de zinlijke domheid van dit ligtmuitende volk niet te gemoete komen, met al dien uitwendigen tooi, waardoor andere volken zig laten beguichelen. De kinderen Israëls maaken geen uitzondering op dien algemeenen regel, dat de waereld, zelfs in haare voornaamste belangen, steeds bedroogen wil zijn. De Godsdienst, die ik hen geeven wilde, is enkel en alleen de godsdienst der wijsgeeren, en de Nanceeven van Jacob gelijken nergens minder naar. — Ik zal derhalven dien eeuwigen onveranderlijken grondslag van mijnen wijsgeerigen Godsdienst wel behouden; deeze zal het punt zijn, waarop alles zal nederkomen; hierdoor zal mijn rijk gevestigd blijven, en de verstandigen

van alle eeuwen en volken er genoeg in vinden, en zullen zij dien blijven aankleeven: maar wat het gros des volks betreft; het ontbreekt mij aan geen sieraad en bijwerk, en dit kan ik in diervoegen inrigten, dat het, door Israël van alle andere volken aftezonderen, mijn rijk te bestendiger maake.

Mozes herschept zig sfraks in den verklaarder van Gods wil. Hij stelt alle zijne Egyptische kunststreeken, en alle zijne natuurkundige weetenenschappen te werk, om de vertooning van een wonderdoender te maaken: dit viel niet moeilijk onder een slaafsch, onkundig en ligtgeloovig Volk. — Men bezeffe hoe veel wonderen de Christenen zelve beschouwden, ten minsten geloofden te beschouwen, nog geen paar eeuwen geleeden?

Nu was hij de Godstolk. Hij verhaalt de geschiedenis van de schepping, even als ware hij er bij tegenwoordig geweest, en hoe zeer er het fabelagtige en ongerijmde ook in doorstraalt, Israël gelooft zijn verhaal; en hoe kan men zulks deeze domme Oosterlingen, steeds op het wonderbaare verslingerd, ten kwaade duiden, daar het gansche Jooden- en Christendom, van toen af tot nu toe, ondanks alle hunne opgehemelde verlichting en wijsgeerte, dit verhaal voor godlijk erkend, als zodanig geloofd, en op het zelve niet weinig grondstukken van hun geloof gebouwd hebben?

Dit

Dit gelukkig slaagen deed Mozes van stap tot stap voortgaan. Hij geeft Israël wetten, die hij zegt, onmiddlijk van God zelve ontvangen te hebben. Het volk gelooft hem, en deeze zijne wetten worden de grondwetten van den nieuwen staat.

In deeze wetten straalt ten duidlijkste een verheven natuurkennis en diepe staatkunde door: ontegenzeggelijke waarheeden en ontegenstandlijk eigenbelang legt hij er ten grondslagen van, en zo lang deezen duurden moesten ook zijne wetten in stand blijven. Men leeze deeze wetten, en men zal zien, dat zij veelal dienen ter voorkoming van de vreeslijke onheilen aan die landstreek en dat lugtgewest eigen. De verhoeding en afweering van de besmetting der schroomlijkste en afzigtlijkste ziekte maakt hij onder anderen tot een godsdienstpligt; terwijl, door andere niet minder dragte wetten en voorschriften, hij de steedsduurende slaavernij verdelgt, en eene nuttige evengelijkheid, in 't stuk der bezittingen bewaart. Het is mijn zaak niet, dit hier breedvoerig aantoonen: groote mannen hebben het reeds ten overvloede gedaan.

Behalven dat het groote wijsgeerige punt, waarop hij zijne wetgeving grond, bezwaarlijk eene vermenging of verkeering met andere volken duldede, die zo verre van dat punt afweken, en daaraan veelal hunne noodlottigheeden te wijten hadden, had Mozes ook zijne bijzon-

dere belangen en staatsinzigten, om Israël tot een op zig zelf staande natie te vormen. Deeze groote man, aan alles beantwoordende, geeft aan Israël altaar- en burgergebruiken, zo als toen algemeen in den kinderägtigen en barbaarschen smaak der volken vielen; maar deeze godvrugtige beuzelaarijen, van offerhanden, reinigingen, tabernakel en wat dies meer is, waren juist geschikt, om aan dit staatsöogmerk van Mozes te beantwoorden, en dit oogmerk heeft hij zo wel bereikt, dat de Jooden, nog heden ten dage, zo al niet een volstrek afgezonderd, ten minsten een volstrek onderscheiden volk van alle overige volken zijn. — De wijsgeerige leer van Mozes, de éénheid naamlijk van den God der natuur, met verwerping van alle godenscheppende bijvoegzels, maakt thans geen der minste banden van deeze zonderlinge Natie uit.

Ziet daar dan in Mozes, de eerste bron van zo veele onheilen, als er uit de bijvoegzels van zijnen godsdienst, en uit de zogenaamde godlijke openbaaringen, welken hij, duizenden jaaren agter een, de Joodsche en Christen sterfelingen voor goede munt in de hand stopte, voor een ontzachtlijk aantal volken zijn voortgevloed.

Beschouwt slegts Jofua zijnen opvolger. Deeze het plan van Mozes opvattende, waar hij het gelaaten had, en een krijgsheld zijnde, die het
volk

volk genoeg wilde geeven, daar het ongeduldig werd, door het lang draalen van Mozes in de vervulling van zulke groote en betoverende beloften, als een uitgestrekt land, vloeiende van melk en honing, in vollen eigendom te hebben, dat een hoogstbegeerlijke brok was, in de oogen van arme en zukkelende zwervers. — Jofua zeg ik, het volk genoeg willende geeven, zegt stoutmoedig weg, dat God hem bevolen hebbe, om de wettige bezitters van Canaan te vuur en te zwaard uittroeïen, en hun land in bezit te neemen! Israëel gelooft hem, en hij doet het.

Waaraan had het toenmalige mensdrom deeze bloedige, deeze moorddaadige ramp te wijten? voorzeker niet aan het wijsgeerige leerstuk van Mozes, ten opzigten van den éénigen God der natuur: de verdelging van zo veele onschuldige volken, op zulk eene woeste en wreede wijs, zou een gruwel geweest zijn, in de oogen van Israel, had Mozes het geene onderscheiden gebruiken en wetten geeven, die hij godlijke instellingen noemde, en waar voor die van alle andere volken zwigten moesten: had Mozes het volk niet diets gemaakt, dat Israëel eendoor God uitverkooren volk was, dat alle andere volken, die het op zijnen weg vond, als verworpen en vervloekte zondaars beschouwen en uitroeïen moest; had Mozes eindlijk, de gevaarlijke kunst niet uitgevonden, om den

God der natuur te laten spreken en gebieden, overal waar het met zijne belangen en inzigten strookte. — Van dit alles ook maakten zijne Opvolgers een meesterlijk gebruik, of wanneer wij Mozes een edelmoedig goed hart toekennen, een afgrijslijk misbruik, dat nog niet geheel onder de Christenvorsten een einde nam.

Tot den tijd van Jezus Christus toe, zien wij onder de Jooden niet anders dan staatsbedriegers te voorschijn komen, die zomtijds goed, maar ten meesten tijden snood, de heillooze bijvoegzels en uitvinding van Mozes bezigen, vooräl om het volk onder 't juk te houden; vooräl om zig zelve groot en rijk te maaken, en niet dan zeer zelden, om Israël een kleine weldaad te bewijzen.

Men behoeft slegts geduld, onpartijdigheid en een weinig doorzigt te bezitten en te gebruiken, om de bewijzen hier voor in de Joodsche geschiedenis optegaaen. Leest hunne droomende, zomtijds, ja! welspreekende en sierlijke, maar zomtijds ook walglijke en wreedheid- en drekverhandelende profeten: elk beschaafd volk zou zig, in onze eeuw, hunner schaamen, en geen der tegenwoordige Vorsten zou hen gehoor geven of hunne profetien dulden, dan in gevallen zijne gekroonde boosheid hen volstrektelijk noodig had.

Leest de geschiedenis hunner Vorsten, en gij zult ontwaaren, dat de sterkste onder dezelve
de

de wet stelt, om dat hij inzonderheid het voetfpoor van Mozes weet te drukken. Ik ben de gezalfde des Heeren, zegt de dwingeland; voor mij zult gij bukken of vergaan. De Joodsche Vorsten, die even als Mozes, dat groote en éénige wijsgeerige natuurlijke steunpunt, ondanks alle andere bijvoegzels, behouden, worden groot en heerschen; zij die het lieten vaaren, verdeelen het rijk, en haalen het hoofd onder.

Israël is, bij de meestvermaarde geschiedboekers an dien tijd, zeer weinig bekend: zijne voornaamste lotgevallen vertelt het ons zelfs, en deeze vertellingen hebben onze Vaders, of ter goeder trouw, of met gevloekte inzigten, als klinkklaare waarheid aangenoomen. Wij hebben bij deeze vertellingen, onzen aandagt volstrekt moeten bepaalen, om dat wij geene anderen hebben, en om dat Mozes evenwel de man is, waaröp wij en geheel het godvrugtig en bedot Europa onze jammeren verhaalen en vergoeden moeten.

De altaarplegtigheeden, de vertellingen, en zelfs de verhaalen van Mozes, van dien aart zijnde, dat zij van verre een schijn hadden en moesten hebben van die der wreedste en bijgeeloovigste volken, moesten noodwendig de ongerijmdste denkbeelden van het Opperweezen inboezemen. Mozes stapt zeer ligt over de eeuwige goedheid en weezenlijke rechtvaardigheid van God heen, en schetst ons hem als een ligttoor-

nig, wreed, onverzoenlijk, wraakgierig weezen. Zijn verhaal van de schepping geeft er al daadlijk blikken van: de God die hij aldaar vertoont, verbittert zig om een appelbeet, en jaagt de menschen, die hij zo geschapen had als zij waren, en die niet anders zijn konden, dan hij hen geschapen had, om de nietwaardige overtreding van een kinderlijk bevel, uit een gelukkig paradijs, in een woeste, ellendige waereld, die, door deezen grimmigen God, daar en boven nog moedwillig vervloekt was. — Het menschdom vermenigvuldigd: het geniet de vermaak van dit leeven, en Mozes vertelt ons van zijn Godmaakzel, dat deeze een nieuwe waterwaereld schept, om er etlijke millioenen onschuldige sterfelingen in te doen verdrenken! — Die zelfde Mozes, even als twiffelde hij, of men zijne verhaalen van de tijden voor hem, wel gelooven zou, staft deeze barbaarsche eigenschappen van zijnen God, door de gebeurtenissen zijner dagen te beschrijven, daar hij het ongelukkig sneeven van duizenden zijner medebroeders, door slangenbeeten, grondbraaken enz. aan de gramschap des Hemels toeschrijft. — Men ziet dat hij hoognoodig had, om de zonden te scheppen, wilde hij de eer van zijnen verpletterenden God ophouden, maar juist even door te vooronderstellen, dat de oneindige Schepper, om het gewemel van een wurm, om zo te spreken, zig zo afgrijslijk vergrimmen kan, verkleint hij dit god-

godlijk maakzel tot verächtings toe, en stelt hem gelijk met de buitenspoorigite slegthoofden onder de Koningen, die door een beuzeling geraakt, om het gonzen van een vlieg, van fellen toorn blaaken.

Ik zal ten deezen opzigten niet breedvoeriger uitweiden; zij die alle vooroordeelen afleggen en zelfs denken durven, kunnen dit begonnen tafereel gemaklijk voltooiën.

Dit verderflijk godsdienstgebouw van Mozes had verscheiden eeuwen getaan, toen het een gedugten schok kreeg, door een man van een nedrige geboorte, onder den naam van Jezus Christus bekend.

Ongetwijfeld was deeze Jezus Christus een grootmoedig en deugdzaam man, die zig alle opofferingen getroostte, om door zijne verheven zedenleer, de menschen tot het waar geluk te brengen.

Zijne lesfen en voorschriften zijn, voor zo verre het de zedenkunde en het burgerlijke leven aangaat, zekerlijk de besten, die, in de omstandigheeden van zijnen tijd, gegeven konden worden; zij zullen steeds de bewondering van alle egte wijsgeeren wegdraagen, en, om dat veelen derzelve volmaakt met den Godsdienst der natuur overéénstemmen, zullen zij bestedig de opgevolgde voorschriften van het beste gedeelte der stervelingen weezen.

Deeze lesfen en voorschriften waren ongetwijfel-

93 DE EGTE GESCHIEDENIS

twijffeld allen niet even nieuw. Zij waren gedeeltelijk reeds gegeven geworden lang voor het bestaan van Jezus Christus; maar deeze verëerenswaardige man dorst dezelve onbewimpeld prediken onder een volk, dat derwijzen snood was, dat het, om deeze zijne verheven pooging alleen, hem den schandlijksten en smartlijksten dood aandeed.

Wat de geneeskundige wonderen van Jezus Christus aanbelangt, ze zijn, of van den zelfden stempel als die van den berugten wondergeneezer Valentin Greatrakes (*) of ze zijn het eigen maakzel der geenen, die zig zelve verëerd hebben met den weidschklinkenden naam van Euangelisten en Apostelen, welke kwalijksprekende Joodsche Grieken, wonderen geschapen hebben, even zo gebrekkig als hunne beschreeven opstellen.

Deeze uitmuntende man, zonder de staatzugtige uitzigten van Mozes te koesteren, bevond zig echter genoegzaam in het zelfde geval. De eenvoudige natuurleer van een God, die niemand verdoemde, en die, volgens de inspraak van onze eigen harten, alle zijne schepfelen, of
aan-

(*) Wegens dezen verwonderlijken Greatrakes zie men het nederduitsche werkje, getijeld, het bestaan en de werkingen van het dierlijk magnetismus, en het magnetisch somnambulismus enz. pag. 54 en vervolgens. *Noot van den Vertaaler.*

aanvanglijk zaligen, of bij de eindlijke onöphoudlijke verwisfeling van alle zaaken, eenmaal zaligen zou, kon onmooglijk ingang vinden bij een volk, 't welk slaafsch verkleefd was aan den omflagtigen dienst en wreedheid inboezemende denkbeelden van Mozes. Zedert zo veel eeuwen waren de Jooden even min wijsgeeren geworden als in de dagen van ouds, en waren zij even onvatbaar als toen, voor de verftandige leer, waarvan alle rechtschappen wijsgeeren, om gewigtige redenen, het diepst geheim maakten.

Zonder een aardsch koningrijk te begeeren, en met de roemenswaardigfte grootmoedigheid van ziel, zag Jezus Christus zig derhalven genoodzaakt, om, wat het weezen der zaak aangaat, het zelfde voetspoor als Mozes inteflaan.

De keurigfte zedenleer en de beste wijsgeerte werd dus andermaal bedolven onder de beuzelaarije en verfleringen van een wild en barbaarsch vernuft. Jezus Christus noemt zig een zoon van God; bevestigt een menigte grillige vertellingen van den vindingrijken Mozes, en fchildert het Opperweezen genoegzaam met dezelfde harde en afzigtlijke kleuren, als deezen Leidsman van Israël.

't Is waar, toen had dit kleine hoekje van den grooten aardbodem de prediking van een voortreffelijke zedenleer gehoord; maar wat waren er de gevolgen van? De Romeinen, die zig geen halve Goden, of Godenzoonen meer in de
hand

hand lieten stoppen, waren overboodig gereed, om deeze hemelspruit uit de voeten te ruimen, en de Jooden vertoefden niet, om hem, bij de eerste gelegenheid de beste, in hunne doo-dende handen overteleveren. — Het waren zoortgelijke bijvoegzels en uitvindingen, die Jezus Christus op het kruishout bragten als die, waar door Mozes het hoofd van een afgezonderd volk wierd: de ongelijke uitkomst was slegts het gevolg van hun ongelijk caractère, van hunne ongelijke bedoelingen, en van de verschillende omstandigheeden, waarin zij zig bevonden.

Had Jezus Christus, eenvoudig, den God der natuur, en de op deeze algemeene kundigheid gebouwde zedenleer gepredikt en zijne discipelen ingeprent, het ware te denken geweest, dat wij Franschen deeze wijsgeerige omwenteling, in 't stuk van den godsdienst, niet noodig zouden gehad hebben.

Na den dood van deezen grooten hervormer komen er luiden ten toneele, die in 't geheel niet bekwaam of bevoegd waren, om den rol te speelen, die zij onbezonnen op zig namen.

De schoone zedenleer van Jezus Christus, die hij zelve zig reeds genoodzaakt gevonden had, om te moeten verminken en bederven, uit in-zigt voor de luiden, waarmede deeze voortreffelijke menschenvriend te handelen had, werd het nu nog oneindig meer, door dié onbeschaafde
en

en dweepende vernuften, die, in de hoedanigheid van Euangelisten en Apostelen, eenige ongerijmde en algemeen verspreide geschriften in de ligtgeloovige wereld stieten.

In deezen tijd was het niet moeilijk om de buitenspoorigste geschiedenissen te verdigten en te doen gelooven: de drukkunst was nog niet uitgevonden: van de duizend menschen was er omtrent één, die lezen kon, en van de tien-duizend ter naauwer nood één, die zo veel boeken bezat, als thans een onzer armste Dorps-schoolmeesters. De onkunde van dien tijd, de smaak tot het wonderbaare, en de zugt tot nieuwigheid en verandering, deden alles voor klin-klaare waarheid opsnappen, wat de menigte verkoos als zodanig voortewerpen. De Oostersche wijze van geschiedenissen voortedraagen was inzonderheid dienstig, om alle de fabelen van de wonderbaarlijke geboorte van Jezus Christus, van zijne godheid, zijne wonderen, opstanding en hemelvaart te doen gelooven: men had nog veel meer kunnen droomen, en het gros des volks zou, amen! gezegd hebben.

Men behield den wreed en bloedgierigen God van Mozes. Men schafte wel de daagelijkse brand- en slagtofferen af, en in zo verre won er de betaamlijke beestlievenheid zeer veel mede; maar men gaf er iets anders voor in de plaats, waardoor de hoogstgoede God een te onmededoogender en barbaarscher aanzien verkreeg.

Men

Men scherpte de ligtgeloovige menigte in, dat, wilde men God verzoenen, men Gods eigen zoon, daaglijks wreedäartiglijk opofferen; (*) daaglijks verscheuren en verslinden moest, even gelijk een hongerige leeuw het onschuldige lam. — Men onteerde in deezervoegen de Godheid nog onëindig meer dan te vooren: toen slagtede men slegts eenige runderen en schaapen; maar nu moest de affchuwlijkste wraak op het hoofd van den zoon des vaders zelve nederkomen.

Hoe verder men kwam, hoe meer men het spoor bijster raakte. De weg naar den hemel werd zo smal, dat men er één voor één op handen en voeten, naar toe moest kruipen, en de weg naar de hel was zo breed en gemakkelijk, dat er millioenen onnozelen en in onweetenheid zondigenden, even gelijk het ijzer naar de zeilsteen, naar toe getrokken werden. — De eigenlijke reden hier voor was, om dat de Godsdienstvoortplanters het eens waren met de Vorsten, die zulk een hel en zulk een God hoognoedig hadden, ten einde hunne heerschzugt bot te vieren en hunnen troon te stutten.

Dit was niet genoeg; men tastede ook het wijsgeerige grondbeginzel van den staatkundigen
Mo-

(*) De Fransche Prediker bedoelt hier ongetwijfeld de daaglijksche opoffering van Gods zoon in de mis.

Mozes aan; de éénheid van God naamlijk, en men ondernam te leerären, dat er drie goden waren. Dit was de verfoeilijkste hoon; dien men ooit de gezonde reden kon aandoen.

Men poogde evenwel aan allen, zo Jooden als Heidenen; zo wijsgeeren als daaglijksche vernuften genoeg te geeven, en men voerde dat tegenallesstrijdende leerstelzel in, dat deeze drie maar één waren.

Te zeggen dat wit zwart, en de helschijnende zon stikdonkerheid was, ware één en het zelfde geweest; zo dom, zo dweepächtig evenwel waren de nieuwe christenen, dat zij greepig deeze Drieëenheid als een grondstuk van hunnen godsdienst aannamen, en er de bloedigste martelaars voor werden, om deeze gedrogtlijke leerstelling te mogen behouden. Arrius, Pelagius, Socinus en meer anderen bestreeden deeze leer, op eene wijze, die wij Franschen galant en welleevende zouden heeten; maar slaat de geschiedboeken open, en ziet hoe het deeze schroomvallige en slegts halve tegenstreevers en hunnen ahang vergaan is. — Zo dra het vaste punt, door Mozes wijslijk bepaald, verlaaten werd, sloeg men tot gruwzaame en belachlijke uitersten over.

Eén was drie, en drie was één! men wist voorzeker, dat men, over 't algemeen met geen wiskunstigen te doen had; maar men gevoelde echter, dat deeze onzinnige leerstelling derwij-

zen het natuurlijk verstand van elk redelijk weezen beleedigde, dat mener schielijk redenen voor moest uitvinden, wilde men dit wanschepzel niet in deszelfs wieg zien omkomen.

God de Vader, zei men toen, op het zelfde gezag, waarvan Mozes en Jezus Christus een zo meesterlijk gebruik gemaakt hadden, was door de zonden der menschen zo onvergeeflijk beleedigd geworden, dat er een andere God, zijn zoon naamlijk, gevorderd werd, om zijn eeuwigen toorn te verzoenen: er moest dus, in het godlijk weezen een vader en een zoon zijn, en vermits de menschen zo vervloekt boos en in zonden dood waren, dat alle menschlijke kunst en kragt te kort schoot, om hen optewekken en te verbeteren, moest er een derde God, een heilige geest zijn, die hen opwekte en bezielde.

Franschen! over eenige jaaren zult gij over deeze gewijde zotternijen lachen, maar thans is het hoogstnoodzaaklijk, om er uwen ernstigen aandagt, voor eenige oogenblikken, toe te bepaalen.

Deeze leering der drieëenheid met de daaraan verknogte en uit voortvloeiende stellingen werd welhaast de vrugtbaare moeder van even zulke wandrochtlijke kinderen als zij zelve was: zij baarde vreemde dweeperijen; de allerhaatlijkste twisten en verderflijke maatschappijscheuringen.

Dit

Dit was het onvermijdblijk gevolg van die afwijking van het vaste godsdienstpunt, 't welk Mozes, over 't algemeen zo wel had weeten te bewaaren. Zo dra men van den éénen God der natuur zei, hij is één en hij is drie, geraaktten de schoofsche verstanden op hol, en vermits het twisten, (disputeeren,) toen sterk in de mode was, en men zonder het te doen, bezwaarlijk den naam van wijs of geleerd kon verwerven, begon men allerwegen te bepaalen en vasttestellen, hoe het mogelijk was, dat één drie, en drie één kon weezen.

Dit was een onmeetlijk veld voor de godgeleerden om hun vernuft te toonen, en duizenderlei gevoelens, die allen even spoorloos waren, ter baane te brengen. Niet anders zou het geval weezen, wanneer men eens het grootste belang stelde in de fabel van de leeuw en muis, en men leeraarde, dat dezelve geen fabel, maar een waare gebeurtenis was: dan zou men schielijk de wijze gaan naarspeuren, hoe het mogelijk ware, dat een leeuw en een muis spreken, denken, overleggen en verstandig te werk gaan konden, en elk zou er eene bijzondere verklaring van doen en een andere bepaaling van maaken, want elk zou de ongerijmdheid te baat moeten neemen, om deeze ongerijmdheid te staaven, en het grootste wonder van allen zou weezen, wanneer deeze verklaarders het stuk op dezelfde wijs begreepen.

Maar laat men de fabel een fabel blijven, en zegt men, 't is slechts een leerzaam voorstel, een vermaaklijke onderwijsgeevening in de zedenkunde, waarbij men de beesten dus spreekende en handelende invoert; dan viel er geen de minste twist meer; dan was het eene uitgemaakte zaak, die in aller oogen dezelfde zou zijn.

Had men gezegd er is een God der natuur, een éénigen oorsprong van alles, die wij uit zijne werken kennen, en uit wiens schikkingen wij veilig kunnen opmaaken, dat hij ons allen geschapen heeft, om gelukkig te zijn, wanneer wij zulks begeeren te zijn, door de grondbeginzels te volgen, die elk redelijk mensch in zijn hart vind! — dan hadden de twistende godgeleerden gezwegen, of liever, men had ze niet noodig gehad en zij waren verdweenen. Doch men zei, die God is wel één, maar hij is ook drie! en ziet daar het heirleger van geestelijke sprinkhaanen, die schielijk de rijkste oogsten verflonden, en de gelukkigste maatschappijen het onderst boven keerden.

Hoe veele haatlijkheden en bloedvergietingen bragt dit ongerijmde stelzel der drieëenheid niet in de waereld! Hoe is Europa er door geschokt geworden! welke onöverkomelijke scheidspaalen wierp het op tusschen natien en natien, tusschen burgers en burgers, ja! tusschen hen, die door de banden der natuur ten allernaauwste aan elkander verbonden waren.

Bij

Bij dit alles deed het een allerverfchriklijkst monster gebooren worden. De Bisfchop van Rommen verklaarde zig voor den stedehouder van Jezus Christus, dat wil zeggen, voor iemand, die een derde gedeelte van de magt der Godheid bezat. Deze stedehouder, zijn voordeel doende met alle de buitenspoorige leerstellingen, uit de leer der drieënheid voortvloeiende, en de volstreckte blinde bijgeloovigheid zijner diepönweetende tijden te baat neemende, zag eerlang de volken op zijne wenken sidderen, en de trotsche Koningen voor zijnen troon in het stof, knielen, ten einde hem onderdaaniglijk de voeten te kuschchen. — Wie twijffelt er aan, of deeze driedubbeldgekroonde priester had een gedugt belang, om de leer der voor hem zo voordeelige drieëenheid, met al derzelve ahangzels, te zegenen; om ze te vuur en te zwaard te onderhouden, en om ze zelfs voortplanten onder een hemel, waar men de wezens, die men menschen noemt, veeleer onder een vernuftig zoort van aapen zou rangschikken?

Dit Monster, door de heerschzugt bezwangerd, baarde weldra ontallijke duizenden andere monsters. Geestlijken en monnikken vervulden het aardrijk: deeze verbrandden de zulken, onder het redelijke menschedom, die hunne zotte spreukjes niet gelooven wilden; troggelden de rijkdommen af van hen, die, tot aanbiddings

toe, in hen geloofden, en, niet te vreden, met eene onbepaalde heerfschappij over de lichaamen, waarvan zij zig de gediensdige knechten erkenden te zijn, zwaaiden zij ook over de zielen een scepter, die men geen ijzeren, maar een hel-schen moet noemen.

De leer der drieëenheid, met derzelve noodzaaklijke aanhangzels, kon onmoglijk een hemel, een hel en een vagevuur missen. Even gelijk de Paus en de kloosterlingen, moest God ook branden en blakeren, en moest hij zijnen hemel zo duur verkoopen, als deeze geestlijken deden, en het is van hier, dat men hoe langs hoe meer zig begon toeteleggen, om God en de geestlijken met dezelfde kleuren en dezelfde trekken te schilderen.

Mijn bestek is te bepaald, om in deezen bij bijzonderheeden te blijven stilstaan. Men leeze, zelfs de partijdige geschiedenis der Pauzen en Monnikken, en men zal overtuigd worden, dat zij de vernielende pesten der wereld geworden zijn, en dat wel hoofdzaklijk, om dat zij, van het wijsgeerig stelsel der éénheid van één God der natuur afwijkende, dat eeuwige Een door drie vermenigvuldigd hebben.

Mahomet wierp zig tot een soort van hervormer op, en hij slaagde vrij wel in deeze zijne pooging: twisten van aanbelang, althans van aanmerklijk gevolg, levert zijne godsdienstige

ge-

geschiedenis niet op, en waar aan moet men dit anders toeschrijven, dan daaraan, dat hij zig digter bij de eenvoudige natuur en de zuivere waarheid hield? Er is één God, dus luid zijne spreuk, en Mahomet is zijn profeet. Had hij de drie- de vier- of de vijf éénheid aangenomen, zijn rijk ware, even gelijk dat der Christenheid, in duizend deelen van ééngeereeten geworden.

Met dat alles behield Mahomet evenwel godsdienstige grillen genoeg, om zijne leer haatlijk, en zijne onzinnige en blinde naarvolgers ongelukkig te maaken: zijne engelen, die in het graf gerigte oeffenen, zijn vreeslijke weezens, die hij door zijn paradijs van lieve en eeuwige maagdmeisjes geenzins vergoeilijken kan: terwijl de volstreckte alleenheersching, het gevolg zijner godsdienstige burgerinrigting, een andere niet minder doodlijke geesfel was, voor allen, die zijne leer omhelsden.

Even gelijk Mozes behield Mahomet dat vaste en groote punt van godsdienst, de éénheid naamlijk van den God der natuur: hij wagtete zig zorgvuldig voor de heillooze dwaaling der Christenen, die deezen onverdeelbaaren God in drie zeer onderscheiden deelen gesplitst hadden, en daardoor hun eigen boezem verscheurden: zijn rijk maakte schielijk een grooten opgang, en de overwinningen van eenige plaatsen, die

men heilig verkoos te noemen, berokkenden het menschedom nieuwe onheilen,

De kruistogten sleepten millioenen menschen in 't graf; maar wat dunkt u, Franschen! wanneer men Christus en het kruis niet tot goden verheven, niet eerbiedig, ja! aanbiddewaardig gemaakt had, zou men dan immer ontallijke duizenden menschen, ter eere van den eersten; vermoord, en geheele volken en landen, tot glorie van het laafsten omgekeerd en verwoest hebben? Zouden er dan pauzen, als stedehouders van Jezus Christus, geweest zijn, die zig allerlei gruwelen van overheersching, onderdrukking, plundering en moord veroorloofden? Zouden er dan monnikken en allerlei ander slag van geestelijken, even als zo veele wilde, verscheurende beesten, zig over de reeds rampzalige aarde verspreid hebben?

Wie, die zijn gezond verstand gebruikt, durft ontkennen, dat, wanneer men altoos eenvoudig de leer van den éenen waaren God der natuur gepredikt en geloofd had, men nimmer de wereld overhoop gefmeeten, en allerwegen haar vertrapten grond met stroomend menschenbloed bezopedeld gezien zou hebben?

De vreeslijke gevolgen; maar geenzins de wezenlijke bron van zulke betreurenswaardige rampen, liepen wel in het oog van eenige welmeenende en onderneemzieke menschevrienden; maar nimmer kwam men zo verre, dat men grond-

wet-

wettige herstellingen poogde daartestellen. Luther en Calvijn traden ten toneele; zij verftaken hier en daar, den Paus en de monniken van die geestlijke toverkragt, en dat alles verwoestend vermogen, waardoor er millioenen slagtoffers aan hunne vervloekte heerschzugt waren opgeofferd geworden; maar het was er verre van af, dat het in hunnen tot hervorminggeneigden geest zou opgekomen zijn, om, met verzaaking van allen, tot hier toe geleeraarde, altaargrillen, alleen den éénen waaren God der natuur te erkennen en te prediken.

Deeze Hervormers, die waarlijk, in hunne netelige omftandigheeden, onze achting en dankbaarheid verdienen, befnoeiden wel de takken van den boom des algemeenen onheils, maar zij waren, ten besten genomen, of niet wijsgeerig, of niet kloekmoedig genoeg, om het kwaad in deszelfs wortel aanterasten.

De bron van verdeeldheid, twist, verbittering en andere onheilen bleef ongedempt. Luther en Calvijn verschilden al aanstonds over zaaken, die hun bekrompen wijsgeerte aan den dag bragten, en hen als heethoofden en twistzoekers kenmerkten. Het ging derhalven bij deeze kerkhervorming alweder, zo als het met de fabel van de leeuw en muis gaan zou: men poogde eene duistere ongerijmdheid optehelderen: men wilde betoogen dat de leugen waarheid was: elk, zo als altoos het geval ware, deed dit op

zijn eigen bijzondere wijs, en ziet daar een menigte verschillende gevoelens, en teffens een menigte onderscheiden aanhangen, die elkander vervloekten en vervolgden, of die, zo hier toe geen gelegenheid voorkwam, echter niet konden naarlaaten, om elkander Gods genade te ontzeggen en buiten het hemelrijk te sluiten.

Nieuwe leerstellingen gaven aan het Opperweezen afgrijslijke hoedaanigheeden. Romen was nog te vreeden geweest met eenige daarheen gerammelde gebeden den hemel te laten toebrommen, om hem te verzoenen, of om de zonden door weinige geesfelstagen te boeten; maar eenige Calvinisten beweerden stijf en sterk, dat God ongenaakbaar en onverzoenlijk is voor alle menschen, die zij een plaats in het diepst der hel toekennen, ingevallen zij geen superfijnen, dat wil zeggen, zwartgallige, ondraaglijke dweezers zijn.

Ik laat het der overweeing van alle redenlijkdenkende weezens over, om de fom optemaaken der onheilen, die, door zulk eene haatlijke onderscheiding van dwaaze en sterkgedreeven gevoelens, in de maatschappijen moeten gebooren worden. Luie, beuzelende geestlijken leeven van het zweet van den vlijtigen arbeider, wiens onschuldige ziel zij daarenboven vervaaren en beängstigen, door godlijke vervloekingen en helten en vagevuuren. Zij vervolgen allen, die hen niet gelooven. Het gezond verstand is tot zwijgen

gen gedoemd. Die niet voor een kruispop knielde was geen burger, en wiens huwelijk niet door een paap was ingezegend had geen wettige vrouw, maar een hoer.

Ik zal deeze treurige schilderij niet verder voortzetten. Franschen! gij heugt nog maar al te wel de rampen, die de christengodsdienst u brouwde. Elk blad uwer geschiedboeken is met het bloed der gemartelde onschuld bevekt, en ten overmaat van geestlijke boosheid heeft men er onder gezet, ter eere van den drieéenen God, van Jezus Christus, de heilige Moedermaagd, of een ander van dat zelfde zoort.

Laat ik, mijne medeburgers! uwen aandagt bepaalen tot de godsdienstige geschiedenis van onze dagen; dat wil zeggen tot de afzweering van het zogenaamde christendom en de aanneeming van den Godsdienst der natuur, dat is, den godsdienst der gezonde wijsgeerte.

De fabelen van Mozes, de bijvoegzels van Jezus Christus, de vertellingen der monniken zijn op hun regte waarde geschat, en met die verächtting en verwerping begroet, welken zij verdienden. In derzelver plaats komt de zuivere reden, de eenvoudige waarheid en zedenkunde, de onbevooroordeelde wijsgeerte en de natuurlijke deugd.

Uwe priesters bloozen voor de eerstemaal van hun leeven, en verzaaken hunne geestlijke dwaalingen. Zij willen of durven niet langer uwe kerk-

kerkkwakzalvers zijn. De overblijfsels der over-
 eeuwde heilige dweepers en krankzinnigen, die
 wij nog onlangs kuschten en bewierrookten, ver-
 gaan in de vlammen. Uwe houten heiligen vin-
 den hun graf in de vreugdevuuren, waaromheen
 gij uwe vrolijke dansen formeert, en uwe flee-
 nen goden worden tot stof verbrijzeld, 't welk
 de wind daar heen blaast. Uwe gewijde altaar-
 kleden bedekken de naaktheid onzer armen.
 Het overvloedig goud en zilver, zo veel eeuwen
 nutloos in den dienst van een allesinlokkenden
 en nooitwedergeevenden God verkwikt, word in
 gangbaar geld herfschapen; terwijl uwe gedoopte
 klokken als kanonnen te voorschijn treden,
 ten einde, door hun donderend gezag, uwe
 Republiek op vaste grondslagen te zetten.

Welk eene gelukkige omwenteling, Franschen!
 nu hebt gij de vrijheid en de evangelijkheid,
 en gij eerbiedigt den God der natuur, welke niet
 anders van u vordert, dan dat gij vrij en even-
 gelijk, dat is, gelukkig zijt.

Ik zal u niet langer ophouden. Bij eene an-
 dere gelegenheid zal ik u betoogen, dat de God,
 dien gij thans voor den uwen hebt aangenomen,
 naamlijk den God der natuur en der wijsgeerte,
 uwe aanbidding en uw vertrouwen onëindig meer
 verdient, dan dien drievoudig gesplitsten god,
 die zo veel verwoestingen in Europa aanrigtede,
 en om wien, en ter wiens eere zo veel schuld-
 loos bloed vergooten is geworden.

Thans,

Thans, mijne Medeburgers! heb ik u niet anders aantebeveelen, dan dat gij u, op eene betaamlijke wijze verheugt, over uw onuitspreeklijk geluk, door deeze hervorming u aangebragt! De God der vrijheid, der evengelijkheid, der reden en der wijsgeerte heeft geen hel of geen vagevuur voor u geschapen: neen! hij wil, dat gij al het goede genieten zult, dat onder de zon is, en dat gij u beijveren zult om, in dat zelfde wenschlijke lot, alle uwe medeburgers te doen deelen.

Ziet daar uwe altaaren! Gij aanschouwt er de Vrijheid, de Evengelijkheid, de Reden en de Wijsgeerte. Om dezelve te dienen behoeft gij u niet in weidsche gewaaden optesieren. Verschijnt voor hen in uwe daaglijksche klederen, en met de werktuigen uwer eerlijke kostwinning onder den rustenden arm. Gij behoeft uwe lighaamen niet te geesfelen, noch uwe zielen te beängstigen; o neen! weest blijmoedig, en formeert uwe lugtige dansen, om deeze altaaren van den waaren, van den natuurlijken en wijsgeerigen God. Het Opperweezen schept onëindig meer welgevallen, in uwe onbesprooken en egte deugden, in uwe zingende en dansende godvrugt, dan in de zwarte huichlarij uwer in het stof knielende priesters. Waarom zoud gij niet blijde zijn, en de dubbelverdiende vrugten van uwen zuuren arbeid smaaken? de onverzoenlijke God der Christenen is niet meer! —

110 DE EGTE GESCH. VAN DEN GODSD.

wanneer gij zelve slegts wilt, dan kunt gij gelukkig zijn.

Na u openhartig van dit, zo zeer misbruikt spreekgestoelte de eeuwige waarheid verkondigd te hebben, daal ik er met onbegrijpelijk zelfvergenoegen van neder; omhels ik u, mijne broeders! en neem het onbepaaldste deel in uwe nieuwe godsdienstvermaaken. Reikt mij uwe vriendschaplijke handen, en ik zal beneffens u, den God der natuur, der vrijheid en der evengelijkheid ter eere danzen.

DE
V A L
DER
HEILIGEN
IN DE
FRANSCH E REPUBLIEK.

UIT HET FRANSCH VERTAALD.

DOOR

J. A. SCHASZ. M. D.

II L I G E N

BRANSCHE REPUBLIK

OUT SET EN

EERSTE HOOFDSTUK.

Groote neerflagtigheid onder de heiligen in den hemel. Een besluit uit hoogen nood.

En waarom zou een volk zo wel niet van goden als van klederen mogen verwisfelen, wanneer zij afgesleeten of buiten de mode geraakt zijn? Was dit niet, van onheuchelijke tijden af, het lot zo wel der goden als der klederen? en wanneer men onpartijdig over de waereldsche zaken oordeelt, kan en zal het dan wel anders wezen, zo lang onze verwisfelende kloot rondom de zon draait?

Met deeze verschooning daag ik alle tegenspraak en laster uit, die tegen ons het harnasch zouden durven aangespen, om de Franschen van ligtvaardigheid en ongodsdienstigheid te beschuldigen; wanneer wij het onderneemen, om in den smaak der ouden, de geschiedenis onzer nieuwe Goden te verhaalen.

De hemel was zedert lang bouwvallig: hij was, voor het grootste gedeelte, nog niet ingestort, uit hoofde, dat hij, gedurende verscheiden eeuwen, geen schokken ondergaan had, die van eenig aanbelang waren: hij was echter indiervoegen aan alle kanten ondermijnd, dat er niet veel nodig was, om hem, even gelijk den geweezen hemel van Jupiter, in duigen te doen spatten.

H

St

St. Roch, St. Elias en St. Lodewijk hielden de wagt voor een soort van sterkte of wolktooren, die zig in een donker verschiet opdeed, en welks binnenste deelen een ondoorgronlijk geheim bevatteden, voor verre het grootste grot der oude en nieuwe hemelbewoners. Beurtlings hielden de Heiligen de wagt voor deezen tooren, maar wat zij er bewaaken moesten, was slegts aan eenigen zeer weinigen bekend, die in 't vertrouwen en in 't geheim waren.

Niet verre van deeze lugtferkte zat St. Pieter, op een stuk van een oude wolk: hij leunde met zijn elleboogen op zijne stramme kniën; hield in elke hand een sleutel, die hij over elkander wreef, even als wilde hij er, voor tijdverdrijf, de roest aflippen, 't geen echter niet opzetlijk zijn oogmerk was: hij was dit steeds gewoon, zo dikwils hij in diepe gedagten zat, of wanneer eenige muizennesten zijn oud hersfengestel be-roerden: zomtjids gaf hij een diepe zugt, en nu en dan droop er een traan uit zijn bijziende ooggen op zijn zilverhaairigen baard.

St. Paulus stond agter hem, met nedergeslaagen ooggen, leunende met zijn kaakebeen op zijn geslooten vuist, terwijl zijn elleboog rustede, op een grooten hoop uitgediende blikfems, die Jupiter, ten tijde van Constantinus, aldaar had nedergesmeeten, en welken zedert dat tijds niet meer gebruikt waren geworden. Nu en dan haalde St. Paulus er een splintertje van af, waar-öp hij kaauwde en het met zijn tong door zijn mond, heen en weder smeet; met een woord,
 deze

deze oude heer stond in de houding van iemand, die iets met spijt overdenkt, en die overlegt, om tegen een grievend kwaad, de beste maatregelen te neemen.

Wat verder lag de uitgeleefde dondergod Jupiter, in een blijkbaar onrustigen slaap. Hij had een dwaalstar opgevangen; ze in een zijner oude mantels gewonden en aan zijne ijskoude voeten gelegd, om, ware het mogelijk, dezelve te verwarmen, en om langs dien weg wat betet te rusten, dan hij gewoon was.

Een meenigte andere Heiligen, zo van den eersten als tweeden rang, waren hier en daar door den hemel verspreid. Sommigen hunner keeken door de spleeten van den gebarsten lugtgrond naar het aardrijk, en inzonderheid naar die landen, waar zij, of zeer vermaard, of waarvan zij de beschermheiligen waren: anderen knikkerden of kaatsen met uitgebrande maankloten, en uitgedoofde zonnescijven: nog anderen vonden hun tijdverdrijf, om de hoogstgesteegen wolken te doen ronddraaien, door de beweging hunner vingers, omtrent op dezelfde wijs, als de kinderen der stervelingen het water, in een emmer of waschtobbe.

Over 't algemeen echter bespeurde men een gesmoord misnoegen; eene ontvreedenheid, die zig, door houdingen en uitspanningen, te verzetten of te verdrijven poogde. Het was in den zaligen hemel zo als het doorgaands op onze zondige aarde is, taamlijk wel, maar evenwel niet zo als 't behoort.

Jupiter keerde zig nu op deeze, dan op geene zijde: nu lag hij eens de dorre zaplooze armen boven zijn hoofd; dan knoopte hij zijne ratelende vingeren zaamen, en plaatste zijne veréénigde handen op zijn zwakkloppend hart, of ingevallen onderbuik: dan snurkte hij eens; dan hoeste hij weder, en was dikwerf genoodzaakt, om, over einde zittende, eenige fluimen te loozen, of om, in de voorbijrijvende wolken, zijn bestendigen druipneus te snuiten.

De groote hemelraddraaiers, St. Pieter en St. Paulus naamlijk, begonnen eindlijk, (vermits St. Pieter van zijn zitplaats oprees, en daar door den aandagt van St. Paulus gaande maakte,) elkander aan te kijken; maar op eene wijze, die, om de taal der sterflingen te bezigen, vrij hooploos was.

Wij zullen er eindlijk toe moeten komen, zei St. Pieter en zijne sleutels achteloos aan zijnen gordelriem hangende.

Helaas! antwoorde St. Paulus, terwijl hij zijn blikfemsplintertje uitspuuwde, ik begrijp zo wel als gij, dat wij, van onze tegenwoordige omstandigheeden, niet langer een geheim moeten maaken, voor onze medeheiligen.

Ten deezen opzigten, dus viel Jupiter hen in de reden, terwijl hij zig langzaam en trekke-bekkende oprigtete, en zijn beiden vuisten op de wolken zetende, ten einde zig te schielijker opterigten, ten deezen opzigten zult gij al vrij laat komen. Had gij mijn zin gedaan, dan had gij al overlang kennis gegeeven van den tegen-

woor-

woordigen jammerlijken toedragt van zaaken. Uw hemel is even zeer in de war en insolvent, als de mijne geweest is, en ik vrees, dat gij, zo min als ik, dien kwaaden wijsgeerigen hoek te boven zult zeilen. De godsdienst is even gelijk de koorts: hij heeft zijne dagen, waarop hij sterk aanwascht; waarop hij op zijn hoogst is; afneemt en eindelijk geheel verdwijnt.

St. Paulus liet een zwaare zugt.

St. Lodewijk trad een weinig nader, voor zo verre het hem vrij stond van zijn post af te wijken.

Gij begrijpt, zei hij, dat ik het grootste belang bij de historie heb, als die er wel het meest bij staat te verliezen, dus is mijn raad van eenige klem. Ik ben het volmaakt eens met den ouden Jupiter, en ik heb al lang dezelfde vrees gevoed, die hij thans aan den dag legt. Ik ken de Franschen: zij zijn tot alles in staat, en daarom laten wij den ganschen hemel ter onzer hulp roepen.

En de hel er bij, riep Jupiter met eenige drift, om dat hij er nog veele kennisfen had; want waarächtig, het zal gaan zo als ik zeg, wanneer wij niet alle kragten inspannen.

Dat zou te veel ergernis aan de geloovigen geeven, antwoorde St. Pieter.

Zal dan uw geheele val geen ergernis verwekken? vroeg Jupiter geemlijk.

Wij zijn evenwel Christenen! zei St. Roch in zijn eenvoudigheid.

Welk eene ontijdige trotschheid! riep de uit-

gediende Donderaar, en in lachen uitberstende.

St. Roch werd boos; maar St. Elias, een knorpartij willende voorkomen, trad tusfchen beiden, en gaf, met zijne gewoone bezadigdheid, het gesprek de behoorlijke rigting, zo dat men eindlijk overeenkwam, om een vergadering van hemelheiligen te beleggen; terwijl Jupiter, doch zo geheim als mogelijk was, een vergadering in de hel zou beroepen, om dus, buiten allen oppraak te zijn, en echter elkander in de hand te kunnen werken.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Vergadering der hemelheiligen. Vrankrijk aangeklaagd. Een onverwagt toeval, waardoor de Vergadering voor eenigen tijd, vertraagd word.

De vergadering der hemelheiligen aangezegd zijnde, stond nu op het punt om bij een te komen. Verscheiden eeuwen waren er verloopē, dat men niet iets dergelijks gezien had; St. Pieter derhalven had order gegeven, om aan deeze hemelsche bijeenkomst allen mooglijken luister en gewigt bij te zetten.

De zaal, waar in dit aanbidlijk gezelschap zijne zitting zou hebben, was, uit hoofde van de onmeetlijke grootheid des hemels, ruim genoeg om alle de heiligen van den ouden en nieuwen tijd te bevatten: derzelver wanden waren uit morgen- en avondwolken zaamgesteld, waarvan de randen, met purper of goud bezoomd, ten allerheerlijksten afstaken, op de donkere vlakken, door de rijzende of daalende zon veroorzaakt. Eenige kleine, van de meestschitterende sterren, die men uit den melkweg genomen had, waren, op gepaste afstanden, opelkander gerangschikt, en formeerden etlijke grootsche kolommen, welker kroonen uit gloeiende avond- en morgensterren, kunstig zaamgesteld, een zoldering ondersteunden, die, uit een enkel stuk blaauw hemelazuur gehakt, een natuurlijk kunstlugtgewelf formeerde,

de, waar in men een zon, uit het een of ander planeetgestel ontleend, geplaatst had, die door haar heilzaamen invloed de harten verleevendigde; door haare bevallige zwieren en rondraaijngen de oogen vervrolijkte, en door haaren godlijken gloed, de ganfche hemelzaal verlichtede.

Even gelijk te Parys, waar men de eer aan de dames geeft, ging het ook in den hemel toe. De eerste, die in de vergaderingszaal verscheen, was de agttienhonderdjarige Ste. Maria, aan wier onbezoodelde kuischheid en nimmergerepte maagdom, thans niemand der hemellingen, Jupiter niet uitgezonderd, meer twijffelde. St. Jozef, wien zij aan den framgewerkten arm vasthield, geleide haar binnen. Zij werd gevolgd door Ste. Magdalena, Ste. Anna, Ste. Genevieve, Ste. Agnes, en een menigte andere der beroemdfte heilige vrouwen. Ste. Ursula sloot den trein met haare elfduizend nooitgezondigd hebbende maagden, die, na een proeftijd van etlijke eeuwen doorgestaan te hebben, thans zig wiskunstig verzekerd hielden, dat zij boven alle verzoeking en verleiding verheven waren.

Deeze aanbiddelijke vrouwen en heilige meisjes plaatsten zig, op zitbanken van regtgefmeede regenboogen, ter rechtezijde van den voorzitterlijken stoel, uit dezelfde stof gemaakt; maar veel hooger dan de overigen zetels verheven.

Straks volgden de mansheiligen. St. Pieter als president stapte vooruit: de vicepresident St. Labré was aan zijne rechthand, en St. Paulus en

en St. Laurent, als Secretarissen, vergezelden hem aan de linkezijde: toen volgden St. David met de harp in de hand, St. Jacob met zijn schelpen, St. Mattheus, St. Maarten en wat er verder als heilig in den hemel bekend was. Zij zetteden allen, met eene staatige deftigheid, zig op de voor hun bestemde zitplaatsen. De president had een tafel voor zig van gecristallizeerde zonnestraalen: zijn hamertje was uit een brok van een gebersten donderkloot gehakt; zijne secretarissen schreeven op platgeklopten zomerwolkjes, met gouden vederfchagten, uit een afgelegde vlerk van een ruijenden Cherubijn getrokken: een zwarte regenwolk diende hen tot intpot, en een dito hagelwolk tot een zandkoker. Alles was hemelsch, dat is te zeggen, heerlijk en grootsch, zo als het hen betaamde, die thans in 't bezit van den hemel waren.

Een diepe stilte heerschte er in dit heilighdom. Van alle zijden vestigde men de nieuwsgierige oogen op den Voorzitter, die, na eenige bevelen aan verscheiden engeltjes, die hem, als zo veele boodschapsjongetjes om de ooren snorden, ingefluisterd te hebben, met een majestueuze houding, zo veel als zijne agttienhonderdjarige ledenmaaten hem toelieten, oprees, en de volgende aanspraak deed:

Mijne Medeheiligen! wettige bezitters en bewoners van het zalige hemelrijk! De last, welke op onze schouders gelegd is, ter handhaving

van onze aëlbode privilegien, die wij, zo in den hemel als op aarde bezitten, word ons eindlijk te zwaar. De opéénstapeling van dreigende en drukkende kerkönheilen zou weldra onzen moed ganschlijk ter neder slaan, wanneer wij niet een hulpmiddel daartegen vermeenden te vinden, in uwe vereénigde kragten, en onderlinge raadgeevingen. De nood vordert dit hulpmiddel ten allerspoedigsten, en dit is de reden van deeze onze verhaaste bijéénkomst.

Gij allen weet, wat betrekkingen gij tot het zondige menschdom hebt. Uwe opöfferingen voor deszelfs eeuwig geluk, zijn ten overvloed bekend. Gij hebt er u voor laten hangen, wurgen, villen, verscheuren en verbranden. Gij hebt er uwe kiezen, uwe tanden, hairen, armen, beenen, long, lever, borsten en wat niet al, voor opgezet, en ze, ter uwer onsterflijker gedagtenis, op aarde agtergelaaten, waar dezelve godsdienstig bewierookt en gekuscht zijn geworden. Gij hebt onder de stervelingen uwe altaaren en uwe aanbidders. Gij hebt aldaar een reuk van heiligheid, die lieflijk is in de neusgaten zelfs van monarchen. De vermaardheid uwer wonderwerken, en de verzekering van uwe voorspraak hier ter plaatse voor de ongelukkigigen, die u aanroepen, heeft diepe wortels geschooten in de harten van alle catholieke volken. Zo is het, mijne waarde medeheiligen! en zo behoorde het eeuwig te blijven, zo wel
ten

tên besten van ons, als van de Zondaaren, wie het gezet is eenmaal te sterven.

Dan, helaas! treurige waarheid, die ik u verkondigen moet. Allerwegen bespeurde men wel, zedert lang, een toeneemende verflaauwing in den heiligen ijver, waarmede men voorheen uwe altaaren en doodsbeenderen bezogt; doch dit ware men mooglijk, door den tijd, te boven gekomen. — Een volstrekt doodlijke slag bedreigt u, en misfchien is dezelve u reeds toegebracht, in het rijk, het welk St. Lodewijk onder dan reeks zijner koningen telt.

(Op dit verhaal werden de heiligen als be-roerden, doch een iegelijk hunner bedwong zig, ten einde het overigen te verneemen.)

De staatsömwenteling in Vrankrijk, waarbij men voorgeeft alle dwinglandij vernietigd te hebben, dus vervolgde de president, had uitzigten en heeft gevolgen, die van te vooren niet te ontdekken of te berekenen waren. De Franschen bouwden dezelve op wijsgeerige gronden, en nimmer kunnen kerken of heiligen, op dergelijke gronden, staande blijven. Zo dra Lodewijk de Zestiende in deeze onze gewesten was aangeland sloegen de Franschen, met een verbaazenden spoed, op het pad der hervorming voort.

Wij roeien de koningen en aristocraaten uit, riepen zij met hunne gewoone vuurigheid van geest, en wij knielen er nog voor neder in on-

ze kerken; en strekken de biddende handen nog uit, naar de zulken, die in den hemel zijn! — Deeze godslasterlijke taal floeg voort gelijk de pestbesmetting. Uwe gewijde overblijfsels en beelden werden met verächting en afgrijzen beschouwd, en daadlijk maakte men een almanak, waar in men geen godlijken rustdag meer vond, en waaruit alle uwe rooden en zwarten naamen gewischt waren.

(Alle de heiligen gilden.)

Gij bezeit, ging de president voort, wat het verdere gevolg van dit verschriklijk begin wezen zal. Uit het oog uit het hart. Mischien zullen de Franschen ons nog erger behandelen, dan zij de onbeëdigde priesters, uwe getrouwe aankleevers, doen. Deezen verzenden zij ten minsten nog naar een hoekje land op Gods aardbodem; — maar wij, — onze beelden, onze kaakebenen, ribbestukken, wenkbrauwen, rokken en broeken, wat zal er van worden?

Een vlaag van weemoedige kleinmoedigheid overviel alhier den president: zijne oogen werden vol water en zijne lippen klemden op elkander: schielijk greep hij een donderwolk uit zijn boezem, die hij voor een zakdoek gebruikte; viel met het aangezicht in dezelve, ten einde zijne traanen te verbergen.

Hij bedaarde een weinig en hervattede toen zijn reden aldus:

Wankelende heiligen! wij hebben u zaamver-

gaderd, om raad te verschaffen in deeze allerneteligste omstandigheeden. Bedenkt, in wat gevaar gij u in Vrankrijk bevind! Bedenkt, dat deeze geest van heiligchennis zeer gemakkelijk tot andere Volken kan overslaan, en dat daar door uw rijk op aarde in duigen kan vallen. Spreekt: weet iemand uwer middelen, om in Vrankrijk ons verwaarloosd en bespot gezag weder te herstellen? Weet iemand uwer raad, om ons, even gelijk te vooren, weder in de harten en de almanakken der Franschen te krijgen? — Spreekt openhartig: het is hier het belang van ons allen.

Laaten wij, zei St. Daniël, die in den ouden tijd menigen goeden raad gegeven had, een commissie uit ons midden benoemen, en dezelve naar Vrankrijk afvaardigen, ten einde aldaar de Franschen van onze heiligheid, dat wil zeggen van de eeuwige waarheid, te overtuigen. Niets, dunkt mij, is eenvoudiger en gemaklijker. Zijn de Franschen zulke wijsgeeren als men zegt, wel nu, dan zullen zij, op de bloote errinnering, dat geene wel gelooven, 't welk zij altoos als waarheid geloofd hebben. Daarenboven. —

Met uw verlot, profeet Daniël! viel St. Labré hem in de reden, die over agt of tien jaaren pas van de waereld gekomen was; de waarheid van den tegenwoordigen, en de waarheid van uwen tijd verschillen als dag en nagt van elkander. Toen konden uwe wijzen toveren, en uwe ver-

stan-

standigen droomen uitleggen, — maar, —

Tut, tut! riep St. Sixtus, met zulk een commissie! wij zouden er schoon bij staan. Weet men dan niet, dat de Franschen een guillotine hebben, en dat ze ons als Emigranten zouden behandelen?

St. Franciscus was reeds opgestaan, om zijn gevoelens te uiten, toen er iets voorviel, waardoor alle de heiligen, of bezweeken, of ten minsten glad en al van hun stuk raakten.

De president had een brief ontvangen, welken hij, zo als St. Franciscus de lippen van elkander tilde, opende en in stilte bij zig zelve las: nauwlijks was hij aan 't slot gekomen, of hij gaf een geweldige schreeuw en viel, stijf als een deur, in onmacht: de Vicepresident greep een hand vol electrique lugt en hield ze den president onder den neus. De secretarissen intusschen hadden den brief opgenomen, lazen, en tuimelden, even gelijk den Voorzitter, genoegzaam zielloos van hunne zetels. De heilige maagden schooten fluks toe, en hielden de bezweekenen brandend blaauw band en andere dingen onder den neus. De brief kwam vervolgens in handen van andere nieuwsgierige heiligen, die allen het zelfde lot ondergingen.

Terwijl de hemelsche Vergadering dus jammerlijk in de war is, zullen wij een klein uitstapje naar de hel doen.

DER.

DERDE HOOFDSTUK.

Hellevaart van Jupiter. De hel in een bedroefde omstandigheid. Een treffend blijk van broederlijke welwillenheid.

Jupiter, de reis naar de hel aanneemende, had dertig groote poorten, uit eeuwig door elkander zweevende blikzems zaamgesteld, en met gloeiende zulfersteenen deuren voorzien, moeten doorgaan eer hij aan de breede ijzeren trap kwam, waarlangs men naar den verdoemden afgrond klimt. De goede oude grijsaart stond, op elke treede, niet weinig verwonderd, wegens de veranderingen in het gebouw der hel, zedert den tijd zijner regeering, voorgevallen. Alles, wat voorheen van eene deftige Griekfche of Romeinſche bouwörder was, vond hij op eene godsjammerlijke wijze afgebrooken, en er eenige lompe, wanſmaaklijke en zelfs kinderägtige opſtallen, van een Gottifchen bouwtrant, voor in de plaats gefmeeten. Tot in de hel toe, riep de oude Vader, is alles, door mijne opvolgers verknoeid en verminkt geworden.

Aan

Aan de groote hellepoort vond hij geheel andere wagers, dan ten zijnen tijde. Twee dwergjes, Ongeloof en Ketterij, zaten elk op een vuursteen, zo groot als die van onze snaphaanen, aan de beiden deurposten. Zo dra zagen zij den gewezen donderaar niet aankomen, of zij stieten beiden de deuren van de poort open. Zulk een schoone vangst, zeiden zij, was hen in geen eeuwen te beurt gevallen. Toen Jupiter dus gemakkelijk naar binnen trad, klaptten zij, van opgetoogen vreugd, in hunne handjes, welk geluid echter niet harder was dan dat van een houttikkertje, zo dat de harddoove God het niet eens opmerkte.

Jupiter verbaasde zig hoe langer hoe meer. Hij had, uit voorzorg, zijn warme winterkleeren in den hemel gelaaten, en was slegts in een lugtig zomerpakje herwaards gekomen. Het zal in de hel warm genoeg weezen, dacht hij volgens het bekende spreekwoord; maar hij bedroog zig zeer. De koulijke grijsaart klappertande en rilde en trilde, even gelijk een schoothondje, dat in een hoop sneeuw valt.

Het verwulfsel van de hel, bevoorens tienduizendmaalen gloeiender dan gloeiend ijzer, was nu even zo doodsch en zo koud als de platen van een ongestookte ijzeren kachel. Er waren geen vlammen, zelfs geen zwavel of zulferruiken meer. De grond was even zo dor en uitgedroefd, als de diepstleggende lava van den berg Etna;

Etna; en dat wel het verbaazendste van allen was, waarheen Jupiter den flap zettede, of werwaards hij de oogen sloeg, hij ontmoetede of bespeurde geen éenen duivel of verdoemden.

Jupiter wandelde, nog eenigen tijd, door de ledige en koude hel, zo wel om zijne nieuwsgierigheid te voldoen, als om zig een weinig warm te loopen, dat hem echter niet gelukte. Eindlijk begaf hij zig naar die plaats, waar hij wist dat over agttien eeuwen het paleis van Pluto gestaan had. In stede van dat trotsche gebouw, vond hij een groote rots van uitgebrande steen, met ruigt en heesters begroeid, en een gaatje in 't midden, 't welk hij van verre voor een konijnenhol aanzag. Boven dit gaatje stond met krijt geschreeven *Lucifer, Beëizebub en Pluto in Compagnie*.

Het hart van Jupiter klopte geweldig op het zien van deeze vertooning. Zulk een vreemd schouwspel, zou hij nooit geloofd, zou hij zig nooit durven voorstellen hebben, zo zijne oogen het niet gezien hadden.

Hij bedagt zig niet lang, maar kroop in het grotje van grijze tuffsteen, 't welk door een klein zulferspoeltje verwarmd werd: hij vond Beëlsebub, Lucifer en Pluto bij elkander zitten, rondom het gemelde poeltje, en in een soort van middagslaapje. Jupiter hoeste eens, en de drie oude vaders werden met schrik wakker, toen zij een vierden bij zig zagen.

I

Houd

Houd uw gemak, (zei de geremoveerde Dondergod, en zig bij hen zettende, terwijl hij zijn ijskoude handen over het zulfervoeltje uitstrekte, en zijne niet minder koude voeten er tegen aan hield;) laten wij geen complimenten maaken; wij zijn oude bekenden, en daarenboven heb ik een veel gewigtiger zaak met u te verhandelen.

De helfche grijsaarts staken de ooren op. Jupiter berigtte hen, hoe het met de heiligen in den Hemel en in Vrankrijk geschapen stond. — Gij hebt, voegde hij er ten slotte bij, wel geen verpligting aan de Heiligen; maar gij weet, dat daar de eene hand de andere wascht, zij beiden schoon worden. Valt de hemel in duigen, dan kan de hel niet in stand blijven. Zijn er geen heiligen meer, dan krijgen de duivels en de verdoemden insgelijks hun afscheid. Ook is het u bekend, wat dienst de heiligen, door hunne leerstellingen, door hunne godgeleerde bepaalingen, kerklijke vervloekingen, vervolgingen en martelvuuren, ten allen tijden aan uwe helfche Majesteiten beweezen hebben, en dergelijken meer.

Pluto had tusfchenbeiden al eens gemeesmuild en Jupiter had dit aangemerkt, als een goed voorteken van wilvaardigheid, om de bedreigde heiligen met al de magt van den gevloekten afgrond ter hulpe te snellen.

En wat zouden de heiligen dan wel van ons begeren? vroeg Beëlzebub.

Daar

Dat gij, antwoorde Jupiter, even gelijk zij in den haaren doen, bij u een algemeene vergadering beriept, en, —

Hier begonnen de drie helfche goden zo geweldig te lachen, dat Jupiter genoodzaakt was te zwijgen, en op 't punt stond van doos te worden.

Gij lacht? vroeg hij eenigzins gestoord.

Niet zonder reden, antwoorde Lucifer, gij wilt dat wij eene algemeene vergadering beroepen, en, buiten ons drieën, is er geen eenen duivel of verdoemden in de hel meer.

Jupiter schrikte. Hoe, zei hij, waar zijn dan al de Nimrods, de Pharao's, de Nebucadnezars, de Sardanapalusfen, de Tantalusfen, de Hero-desfen, de? —

Al voorlang verbrand! riep Pluto.

Maar, ging, Jupiter voort te vraagen, waar zijn dan al de Judasfen, de Simons, de ketters, de? —

Al voorlang tot stof verteerd! riep Beëlzebub.

Hoe! hervroeg Jupiter, tot stof verteerd? dat de heidene de vernietiging, ten langen laatste, ondergingen, komt mij niet vreemd voor; maar de christenen moesten immers eeuwig. —

Zwijg! riep Lucifer, nooit zijn wij schandlijker in de luuren gelegd, dan even door die verzekering, welken de geloovigen en de heiligen, bij de hervorming van de hel, ons zo plegtig

gedaan hebben, dat naamlijk, de ketters en andere vervloekten, die zij ons toestuurdën, eeuwig branden zouden, zonder immer te verteeren. Van de millioenen slagtoffers, die zij ons, over eenige eeuwen, toegezonden hebben, is er thans geen kooltje meer te vinden, zo groot dat men er een tabakspijp aan ontsteeken kan.

Maar, vervolgde Jupiter, de toevoer, die gij nog heden van tijd tot tijd krijgt, moet immers, —

Vader Jupiter! zei Lucifer daarop met een barsche stem, gij begint te zuffen. Gij zijt een weetniet in den tegenwoordigen tijd.

Pluto greep op een minzaame wijs, de hand van Jupiter. Vader! zei hij tegen hem, Lucifer is wat haastig; en gij weet, dat zulks de oude luïden wel meer gebeurd. Laat ik de eer hebben van u te zeggen, dat wij thans geen toevoer meer krijgen. Dat op de aarde thans de godgeleerden zeer voorzigtig van de hel zwijgen; dat de wijzen er heimlijk om lachen, en dat de vrouwen en de kinderen er op schuïten en wagens den gek mede steeken. De hel en 't vagevuur zijn nog in de christen kerken geschilderd, of bij hunne heilige graven gebeeldhouwd; maar buiten dien bestaat er niets meer van, dan dit ellendig overschot van een zulfispoeltje, dat nauwlijks toereikende is, om ons tegen den dood der bevrïezing te beveiligen.

Jupiter stond als bedonderd.

Wij

Wij hebben, vervolgde Pluto, toen het zogodsjammerlijk met onze helsche zaaken begon te verloopen, het boeltje bij elkander gesmeeten, en een Compagnieschap aangegaan; dan het baatede niets: de hel werd glad ledig, en er komt niets meer in.

Dan, zei Jupiter, zijn de menschen thans veel godvrugtiger en deugdzaamer geworden.

Ten minsten veel wijzer. Was het bescheid van Beëlzebub.

Maar, ging Jupiter voort, wat antwoord zal ik nu aan de om hulp verleegeu heiligen brengen?

De drie helsche goden beraadslaagden eenige oogenblikken zaamen, en vonden er dit op: Dat Jupiter de Heiligen hun vriendlijk compliment zou maaken, met betuiging van leedweezen, deelneeming, enz. vervolgens, dat Beëlzebub, Lucifer en Pluto in compagnie, de heiligen aanboden, om, bij eene onverhoopte vlugt uit het hemelrijk, de heiligen in de hel als broeders, te ontvangen, en hen de beste vertrekken interuimen, waarvan zij gebruik zouden kunnen maaken, zo lang zij het noodig oordeelden. — D.t. zeiden zij, is al wat wij doen kunnen.

De traanen drongen Jupiter ten oogen uit, over dit edel blijk van grootmoedige broederlijke genegenheid. Hij omhelsde zijne oude kennissen, en vertrok naar den hemel.

VIERDE HOOFDSTUK.

Een gedugte gebeurtenis in Vrankrijk. Onbeschrijflijke aandoening der Hemelheiligen.

Jupiter doet een grievend verflag.

De heiligen door St. Januarius

bemoetigd en aangevurd.

Jupiter was even in den hemel aangeland, toen de bezweeken president, zijne secretarissen, en de overige in zwijm gevallen heiligen, hunne oogen openden, en ze deerlijk in de rondte sloegen, even als kwamen ze uit een benaauwden, verbijsterenden droom.

De grootste nieuwsgierigheid was nu naar den inhoud van den brief, welke zulke verbaazende uitwerkzels had voortgebracht. Een der secretarissen, na zig een weinig bemoedigd te hebben, nam hem op en las. Hij was geschreeven, door den heiligen Vader den Stedehouder van Jezus Christus te Romem, aan St. Pieter, en van den volgenden inhoud:

„ President, heilige Pieter! ik haast mij, om u een gebeurtenis medetedeelen, die ons heilig rijk een slag toebrengt, zo als het zelve er nimmer

mer een ontvangen heeft. De Franschen hebben niet slegts de viering der heilige dagen, door middel van hun almanak, in 't vergeetboek tragen te brengen; maar zij hebben uwe heilige beelden isfen zelfs, uwe heilige overblijfsels, uwe ooren, uwe oogen, uwe kiezen, armen, beenen, middenristen, bloed, en wat er verder van uwe heilige lighaamen in Vrankrijk overig was, verbrijzeld, of in 't vuur gesmeeten: er is geen schijn noch schaduw, geen nagelknipzeltje zelfs meer van u overig gebleeven. Het goud en zilver, dat de milde godvrugt u offerde, word naar de munt gebragt, om er geld van te slaan. Uwe altaaren zijn verwoest. Uwe klokken worden kanonnen. De biegtstoelen herschept men in schildwagthuisjes, en staan allerwegen op de wallen. Uwe kerken worden paardenstallen, of opera'shuizen en hospitaalen. Men danst in plaats van een paternoster te leezen. Men zingt de Carmagnolle in stede van de mis, en, om niet alles te melden, men schreeuwt, *vive la republique!* in stede van *Ave Maria* te zeggen. Het booste van allen is, dat de Franschen een aanslag in 't zin hebben, op uwen hemelschen tooren, die geheimen bevat, welken eeuwig verdonkerd moeten worden. Op aarde zullen wij ons best doen, doe gij in den hemel de uwe. Ik kan niet meer. — Vaarwel."

Zedert de bouwing van den hemel af, was er zulk eene doodlijke ontsteltenis niet onder

de heiligen bespeurd, zulk eene volmaakte neerflagtigheid niet gezien en zulk een klaaglijk geschrei en gejammer niet gehoord geworden. 't Was eveneens als of elke heilig de verbrijzeling of de verbranding van dat lid gevoelde, 't welk de Franschen vernielden of in 't vuur smeeften, en vermits veele heiligen, in Vrankrijk, drie hoofden, vijf armen, tien beenen, dertig ribben, of andere lighaamsvermenigvuldigingen hadden, kan men begrijpen, welke verdubbelde smerten zij, ter deezer gelegenheid, uitstonden.

De president, die juist van de aankomst van Jupiter berigt ontving, begreep, dat hij veelligt eene vertroostende en bemoedigende tijding zou medebrengen. Hij deed derhalven opening van deeze helsche zending, en stelde der Vergadering voor, of men Jupiter zelfs, (zonder prejudicie voor 't vervolg echter,) niet in de Vergadering wilde doen komen, om zijn wedervaaren uit zijn eigen mond te hooren? Dit werd met eenpaarigheid van stemmen gedecreteerd.

Door zulk een verzoek vond de grijze Jupiter zig niet weinig gestreeld; en indedaad deeze stap van de Heiligen, die den ouden man, voorheen zo allerhevigst vervolgd hadden, was op zig zelve groot. Om het spel meester te worden, in het godlooze Vrankrijk, doen zij niets minder, dan zig met den ouden heidenschen afgod, en met de hel te vereenigen en zaamentespennen.

Jupiter trad binnen met een verroeste blikfemfchigt in de hand; men zag dit, voor deeze keer, over 't hoofd, om dat, wanneer men groote zaaken te verhandelen heeft, de fouvereine vergaderingen zo van heiligen als menfchen, nooit over beuzelingen twiften.

Hij trad op het spreekgeftoelte, en de prefident verzogt hem, uit naam van alle de heiligen, om de gefchiedenis van zijn hellevaart hen te willen mededeelen.

De traanen biggelden in menigte over de wangen van den ouden hemelvoogd, wien St. Pieter, ter loops, den inhoud van den brief van zijn Heiligheid op aarde had medegedeeld.

Na dat Jupiter zijn blikfemfchigt agter zig op de knop van het spreekgeftoelte gehangen, zijn neus eens gefnooten, gerocheld en zig wat gefchud had, begon hij in deezervoegen:

„Helaas! mijne vrienden! waarom is het mij niet vergund, u een aangenaamer tijding te verkondigen, in deeze uwe netelige omftandigheden? — De hel heeft reeds den flag ondergaan, die thans op uwe hoofden mikt: zij is uitgedoofd en ftaat ledig; Lucifer, Beëlzebub en Pluto zijn er de eenigfte bewooners van, en zoud gij het gelooven, deeze helfche goden loopen gevaar van er dood te vriezen!

Hierop deed Jupiter een omflagtig verhaal van alles wat hij in de hel gezien, gehoord en verhandeld had.

Gij ziet, dus besloot hij zijne redenvoering, dat er van dien kant niets te hoopen is; evenwel breng ik u nog eene kleine vertroosting, die echter, in tijd van den alleruittersten nood, voor u groot zou kunnen worden. De helfche Goden, naamlijk, doen u het vriendschaplijk aanbod, om, wanneer gij het in den hemel te kwaad mogt krijgen, uw toevlugt tot de hel te neemen."

Op dit gezegde gaven de heiligen zulk eene vervaarlijke gil, dat men plegtig verzekerd, dat dezelve in alle de catholieke kerken op aarde gehoord is geworden.

St. Pieter viel op zijn zetel neder, met al de houdingen der wanhoop: De meeste en diepzienste heiligen volgden zijn voorbeeld; vooral de zulken, die van het geheim wisten, 't welk men in den hemelschen tooren opgeslooten hield.

De mededoogende Jupiter tragtete dit bedrukte hemelsche heirleger te vertroosten, door zijn eigen noodlottige geschiedenis, op de nadruklijkste wijze te vertellen: — dan, wanneer men tot verdrenkens toe in het water ligt, doet het zeer weinig, of liever doet het niets uit, wanneer een ander ons breedvoerig verhaalt, dat hij, met niet minder doodsgevaar, eens in 't vuur geleegeen heeft.

St. Januarius stond eindelijk op: hij scheen meer moed te hebben, dan alle de overigen: zijn oud bloed werd, zo als te Napels dikwils gebeurd, op nieuw vloeibaar: het vuur gloeide hem

hem ten oogen uit: hij verzogt het woord en sprak:

Laaten wij den moed niet geheel verliezen; hierdoor alleen zouden wij onze vijanden de zegpraal kunnen doen verwerven. Immers hebben wij, op aarde nog veele en magtige vrienden. Is Ste. Maria in Spanje niet alles? zijn St. Michael, St. Antonius, en verscheiden anderen, niet, in de landen van den Keizer, de geëerbiedigde godheeden? hebben zelfs de geuzen niet nog hunne heiligen? Het cabinet van Londen heeft St. James, en in Holland heeft St. Nicolaas het graauw en de kinderen op de hand. Laaten deeze heiligen, in menschlijke gedaanten, naar die landen afgevaardigd worden, worden, waar zij den meesten invloed hebben. Laaten zij de harten der vorsten, der prinzen, prinsessen en van het canailje beroeren en aanhitsen! Dan zal er een algemeene kreet van verontwaardiging en vervloeking tegen het godverzaakende Vrankrijk opgaan, en het zou mij niet verwonderen, of men zal nieuwe kruisvaarten onderneemen en er geloovige zoldaten in overvloed toe vinden: in dat geval kunt gij volkomen staat maaken op mijne Lazzaroni; en de heilige Vader, die nog bezig is met nieuwe heiligen te maaken, waarvan Labré ten voorbeeld strekt, zal zijn onfeilbaaren zegen geeven, over een togt, die, ter eere en ten dienste zijner

ner heiligen, en ter handhaving van de glorie zijner waare kerk, ondernomen word.

Niet anders slaat het electrique vuur voort door alle de leden van een gezelschap, wanneer, zij allen elkander de hand geevende, de eerste er door getroffen word. St. Januarius had nog niet uitgesproken, of de gansche Vergadering juichte, klapte in de handen, en stemde zijn voorstel toe.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Een zeer goede raad, maar zonder de minste vrugt. De heiligen door de Sansculotten overwonnen. De zegepraal der wijsgeerte.

St. Pieter echter, die nooit van de allergelovigsten was, bragt eene zwaarigheid te berde, die in staat was, de blijfchap over het genomen besluit, al vrij wat te maatigen.

Ik keur, zei hij, dergelijk eene heilige afvaardiging naar de beneeden waereld volkomen goed; ook verwagt ik er een taamlijk goede uitwerking van, voor zo verre de ondermaansche Vorsten zelfs maar niet in de konkels geraaken, en het staatsverschil met Vrankrijk, gansch niet tot hun eer, zullen moeten laten steeken. In dat geval zullen hunne aardfche majesteiten zig weinig aan het lot der hemelsche heiligen bekreunen: maar, het zij zo, dat de gekroonde bondgenooten het vol houden; dan zullen zij echter nog zo schielijk niet zegepraalen. Vrankrijk bezit thans, door het plunderen onzer heiligdommen, onnoemlijke schatten, en tallooze zoldaatn, en wie weet
niet,

niet, dat dit de beste ingredienten zijn, om den oorlog uit te houden.

Ingevallen nu de oorlog vertraagt, dan ligt het mij op 't hart, dat de Franschen een storm op onzen hemelschen tooren zullen waagen, en wat dan? — Zijn wij in staat om de Franschen tegenstand te bieden; om hen den hemel uittedrijven, en inzonderheid, om hen te beletten, dat zij zig geen meester maaken van het geheim in den tooren opgeslooten? Doen zij dit? dan baat het ons niets, al worden de Franschen naderhand door de Vorsten weder onder het koninglijk juk gebragt. Weet iemand uwer maatregels hier tegen?

St. Jonas stond op en betoogde zeer breedvoerig, dat men tegen de aanrukkende Franschen een boetpredikatie moest doen; dat dit te Ninivé van een gelukkige uitwerking ware geweest, enz. St. David wilde vloekliederen maaken, om ze daar door een schrik op 't lijf te jaagen. St. Mozes wilde wonderen doen. St. Labré wilde er tegen huilen: St. Maarten op een hoorn blaazen. St. Anna hen verliefd toelonken, en zo elk op zijne wijze.

Voor alle andere Volken van Godsaardbodem, zei Jupiter, na dat hij verlot gevraagd had, om zijn gevoelens te zeggen, was deeze raad overheerlijk, maar, helaas! tegen de Franschen deugt dezelve niet. De Franschen lachen met de schrikbaarende Pruischen, met de angstverwekk-

ken.

kende Rusfchen, met de predikatiemaakende Hollanders, met de vloekende Engelfchen en de wonderdoende Oostenrijkers, Spanjaarden en die er meer zijn. Zij houden alle deeze aardfche heiligen van hun grondgebied, slaan ze dood, of neemen ze gevangen, — en denkt gij, dat ze met ulieden, enkel met verfleeten wonderwerken gewapend, genadiger zullen omfpingen? Kent de Franschen beter, mijne Vrienden! en volgt mijn raad. Laaten wij het geheim uit den tooren ligten, en er mede naar elders, het zij dan naar den vierden hemel, of naar het diepst van de hel, de wijk neemen. Het heeal is groot genoeg, en laaten wij bij provisie, ons bij eene geduurige retraite houden: dit zal de Franschen, die niet gewoon zijn zulke extra verre marschen te doen, afmatten: ten minften wij zullen tijd winnen, om aftewagten, wat de Mogenheeden op aarde, ten uwen besten, kunnen uitvoeren. De heilige Commisfie heeft dan ook tijd, om met loosheid en overleg te werken; iets dat zij hoognoodig zal hebben, bij de tegenwoordige Staatscabinetten van Europa.

Toen Jupiter zweeg, waren de heiligen de uitgelaaten blijfchap zelfs. Zij vloogen in elkanders armen, en kuschten elkander, dat de gansche hemel er van wedergalmde. Het fcheen, dat men uit deeze verrukking befluiten moest, dat de heiligen nooit volkomen hunne eigen onfeilbaare leerftelling, waar aan alle Godgeleerden,

één.

éénpaarig en overtuigd, ingewikkeld, hun zegel hangen, begreepen hebben, dat naamlijk de hemel der heiligen zo oneindig groot is, dat hij een kring rondom alle de sterren heen beschrijft, waarvan de begenadigde aardkloot het middenpunt is, en dat er dus niets gemaklijker viel, dan telkens te verhuizen.

Men benoemde de Commissie, die naar de beneden waereld vertrekken moest, en dit verrigt zijnde, reezen alle de heiligen van hunne zetels, ten einde naar den tooren te snellen, en zig, met het duurbaar geheim, in veiligheid tegen de Franschen te stellen.

St. Pieter hield de Vergadering nog een oogeblik staande, om haar nog het een of ander te zeggen, doch eer hij zijn mond opendeed, ging er buiten de zaal een verschriklijk geschreeuw op van, *Vive la republique! vive la philosophie!*

Er was geen de minsten twijffel aan, of dit waren de Franschen. — St. Lot verbeelde zig niet anders, of hij aanschouwde, in elken heilig, zijne huisvrouw, toen hij het brandende Sodom ontvlugtede, en zijne nieuwsgierige bij-slaap, de oogen derwaards dorst wenden. Zij stonden even gelijk hunne beelden, in de kerken der Franschen, gestaan hebben. Het geroep verdubbelde en de heiligen verstijsden hoe langer hoe meer.

Eensklaps verdween de luisterrijke hemelzaal, met al derzelve toestel en sieraaden. De heiligen

gen bleeven slegts op eenige sneeuwwolken staan, even als zo veele lugtschaduwen. De waare wijsgeerte vertoonde zig aan het hoofd van eenige weinige Sansculotten; — want thans zijn de Franschen gewoon, om niet weinigen te overwinnen.

Uitgediende heiligen! dus sprak de Wijsgeerte, gij hield mij in uwen tooren, als een diep geheim, opgeslooten; aldaar heb ik gewagt op een Volk, dat mijner waardig was. De redeneerende Franschen hebben van de werken hunner Wijsgeeren een trap gemaakt, en zijn langs denzelfen in den hemel geklommen. Zij dorsten uwe menschverdrukkende magt trotseeren en mij ontzetten: toen betoonde ik mijn verborgen alvermogen, en uw tooren verdween, even gelijk thans al de luister en pragt van uw aeloud aanzien, op mijnen wenk verdweenen is. Ik be-geef mij naar de aarde; en gij! — vertoeft hier en verdwijnt zo langzaam, als een ijskégel voor de kragtkrijgende lentezon.

De Heiligen bleeven, op dit godlijk bevel, stil staan, en krompen zigbaar in een, omtrent gelijk de slakken doen, wanneer men er zout op strooit. De Fransche Sansculotten hadden geen lust, om langer op deeze smeltende overëeuwde sneeuwhoopen te staaren: Zij volgden de Wijsgeerte naar hun Vaderland. Deeze Godinne werd er alomme verwelkoomd: men plaatste haar tus-

K

schen

fchen de Vrijheid en de Evengelijkheid, in den tempel der Reden, ten einde het gansche Volk de verschuldigde hulde aan haar mogt komen afleggen.

E I N D E.

R A P P O R T.

GEDAAN TER

NATIONAALE CONVENTIE

WEGENS DEN

NATIONAALEN ALMANAK,

DOOR

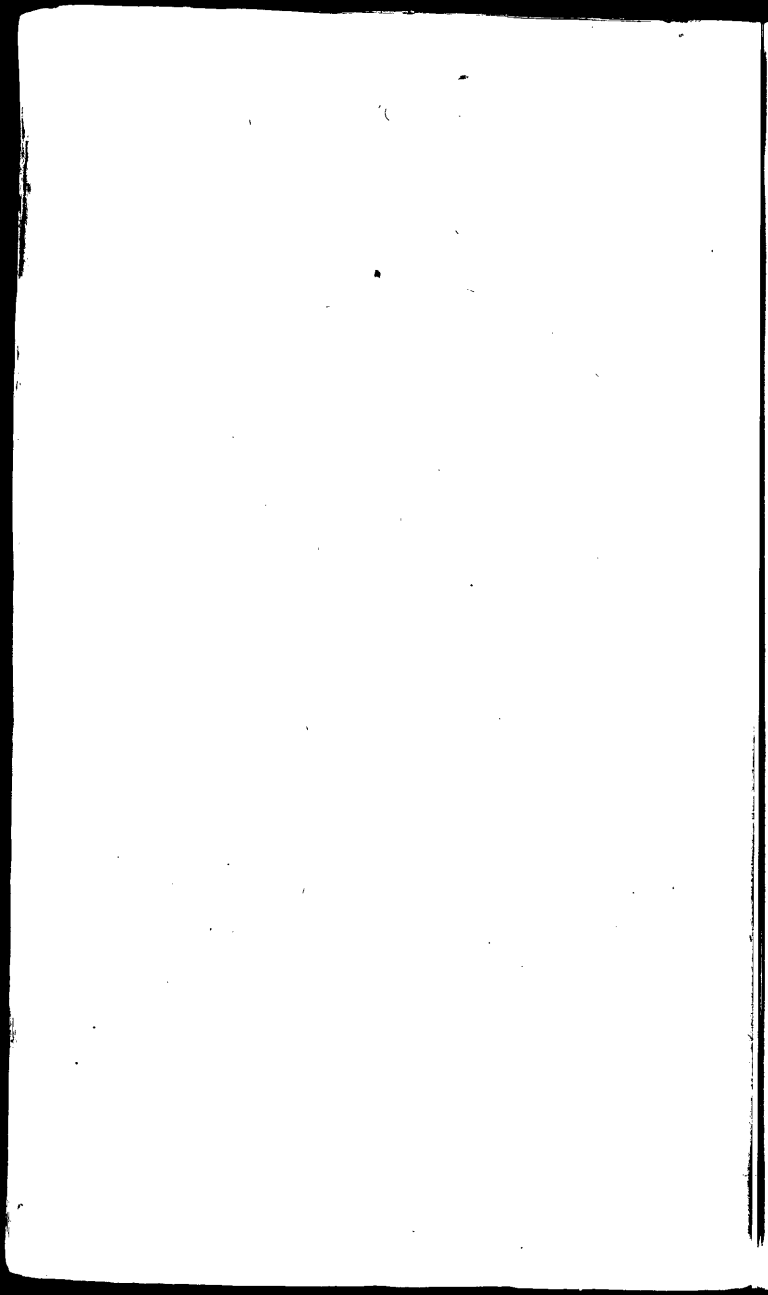
Ph. Fr. LA FABRE D' EGLANTINE,

GEDEPUTEERDEN VAN PARYS.

UIT HET FRANSCH VERTAALD.

DOOR

J. A. SCHASZ. M. D.

RAPPORT gedaan ter Natio-
naale Conventie wegens den Na-
tionaalen Almanak , door Ph.
Fr. La Fabre d'Eglantine,
Gedeputeerden van Parys.

De herstelling des Franschen Volks, de op-
rigting van de Republiek , hebben noodwendig
de hervorming van de gemeene tijdrekening met
zig gebragt. Wij konden niet langer de jaaren
rekenen, in welken de Koningen ons onderdruk-
ten, als een tijdperk waarin wij geleefd hadden.
De vooroordeelen van den troon en de kerk, de
leugentaal van den een en de ander bevlekten
elke bladzijde van den Almanak, waarvan wij
ons bedienden. Gij hebt deezen Almanak her-
vormd; gij hebt er een anderen voor in de plaats
geschikt, in welke de tijd, naar veel naauw-
keuriger en evenrediger berekeningen, word af-
gemeeten. Dit is niet genoeg. Eene lange ge-
woonte aan den Gregoriaanschen Almanak ver-
vulde het geheugen des Volks met een aanmerk-
lijk getal beeldtenissen, die het langen tijd gods-
dienstig verëerde, en die als nog ten bron van
deszelfs godsdienstige dwaalingen verstrekken.
Het is derhalven noodzaaklijk om, in stede van

deezee droomerijen der onkunde, de weezenlijkheeden der reden, in stede van de beguichelingen der priesterschaar, de waarheid der natuur te stellen. Wij begriepen niets, dan door het behulp der beeldtenissen. In de afgetrokkenste overweegingen, in de bovennatuurkundigste zaamenstellen, geeft ons verstand zig geen verslag dan door beeldtenissen, en ondersteund zig, en rust ons geheugen op niets andets. Gij moet er derhalven gebruik van maaken in uwen nieuwen Almanak, bijaldien gij begeert, dat de leerwijze en het geheele zaamenstel van deezee Almanak, met gemak, tot het verstand des Volks door-dringe, en zig spoedig in deszelfs geheugen prente.

't Is niet slegts dit oogmerk, het welk gij moet tragen te bereiken. Zo veel in u is, moet gij ook niets tot de volksbevatting, als stoffe van onderwijs, laten doordringen, het welk geen groot kenmerk van algemeene nuttigheid aanbied. Het moet eene gelukkige gelegenheid voor u wezen, om door middel van den Almanak, het nuttigste boek van allen, het Fransche Volk tot den Landbouw weder te brengen. De landbouw is het staatkundige element voor een Volk gelijk wij zijn, dat door den hemel, de aarde en de natuur met zo veel liefde en uitzondering beschouwd word.

Wanneer, op elk oogenblik van het jaar, van de maand, van de decade en van den dag, de
denk-

denkbeeldige beschouwingen van den burger zig vestigen op een landbouwkundig beeldtenis, op een weldaad van de natuur, op een voorwerp van veldhuishoudkunde, dan valt er niet te twijfelen, of dit zal voor de natie eene groote aanleiding tot het landbouwkundig sifstema weezen; of dit zal elk burger geneegenheid doen opvatten voor de weezenlijke en daadlijke giften der natuur, die hij werkelijk smaakt, daar, zedert verscheiden eeuwen, het Volk zijn geneegenheid wijdde aan dweepzugtige voorwerpen, aan zogenaamde heiligen, die het niet zag, en die het nog veel minder kende. Ik zeg meer; het had de priesters nooit gelukt, om een bestaan aan hunne beeldtenissen te geeven, anders dan door, aan een iegelijk derzelve, eenen onmidlijken invloed toeteschrijven op de voorwerpen, waarin het Volk weezenlijk belang stelde. Het is aldus, dat St. Jan, de uitdeeler van de oogsten, en St. Marcus de beschermmer van den wijnstok was.

Bijaldien ik, ten einde de noodzaaklijkheid en het gebied der beeldtenissen te ondersteunen, met betrekking tot het menschlijk verstand bewijsreden noodig had, dan zouden, zonder in bovennatuurkundige ontleedigingen te treden, de leer en de ondervinding der priesters, mij voldoende daadzaaken opleveren.

Stel deden, bij voorbeeld, de priesters, (wier algemeen en onbepaald doel de onderwerping van het menschlijk geslagt is en steeds zijn zal,

als mede deszelfs ketening aan hun gebied,) de gedagtenisviering der overledenen in, dan geschiede zulks om ons een wansmaak tegen de waereldsche rijkdommen inteboezemen, ten einde zij zelve er een te overvloediger genot van mogten hebben; dan was het, om ons afhankelijk van hen te maaken, door middel der fabelen en der beeldtenissen van het vagevuur: maar ziet hier hunne behendigheid, om de verbeelding der stervelingen te overmeesteren en dezelve, naar hun welgevallen te bestuuren; het is geenzins op een lachend toneel van verfrischende koelte en vrolijkheid, waardoor het leeven en derzelve zaligheeden ons beminlijk worden, dat zij deeze klugt speelen: het is op den tweeden November, dat zij ons naar de graven onzer vaderen geleiden: het is wanneer de ophouding der schoone dagen, wanneer een treurige en graauwe lugt, wanneer de ontkleeding van het verdorrende aardrijk en het vallen der bladeren onze ziel met zwaarmoedigheid en droefheid vervult; het is op dit tijdstip, dat zij, hun voordeel doende met het afscheidneemen der natuur, zig van ons meester maaken, om ons den Advent en hunne vermenigvuldigde zogenaamde feesten te doen doorloopen, en vooral dat geene, het welk hunne onbeschaamdheid uitgedaght heeft als een verborgenheid voor de uitverkoornen, dat is te zeggen, de krankzinnigen, en als iets verschriklijks voor de zondaars, dat wil zeggen, de kwarzienden.

Wil-

Wilden de priesters, die schijnbaare wreede vijanden der menschlijke driften en der streelendste gewaarwordingen, dezelve tot hun voordeel doen gedijen: wilden zij, dat de inkleevende onverzettelijheid der jeugdige verliefden, de zugt om te behaagen, zo van de eene als andere kunne, de liefde tot den opschik, de ijdelheid, de gloriezugt, en zo veele andere zielsgeneidheeden van den schoonen ouderdom, de jeugd tot de godsdientige slaavernij geleideden, het is geenzins in den winter, dat zij dezelve uitlokken, om zig op het toneel te doen gelden: het is in het schoonste en langste der dagen, in de aanhoudenste en vuurigste kragt van het jaar, dat zij overdaadiglijk, de zegepraalende en openbaare kerkplegtigheeden, bekend onder den naam van Sacramentsdag, ten toon spreiden: kerkplegtigheeden, waarin hunne behendigheit alles heeft weeten te brengen, wat de waereldsgezindheit, de weelde en de pronkerij het verleidelijkste bezitten, als wel verzekerd, dat zij strookten met den godvrugtigen aandagt der jonge dogters, die, op deezen dag, het minst op haare hoede zouden zijn: dat, hoe meer de sexe geneegen was er zig mede te bemoeien; hoe meer de zugt van behaagen en de ijdele glorie zig de noodwendigheeden, tot dergelijke driften behoorende, zouden aanschaffen en genieten, zij ook te greetiger, beneffens het vermaak, het vergif der bijgeloovigheid zou inzwelgen.

rijkt ons, bijaldien gij niet wilt dat de hagel en donder, over welken wij beschikken, u, wegens uwe ongeloovigheid, uwe halitarrigheid, en ongehoorzaamheid straffen zullen. De landbouwer, getroffen door de heerlijkheid van het toneel en de rijkheid der beeldtenisfen, gelooft, zwijgt en gehoorzaamt alsdan, en schrijft gemakkelijk de groote wonderen der natuur aan de bedriegerijen der priesters toe.

Dusdaanig was, onder ons de priesterlijke bedreevenheid: dusdaanig is de invloed der beeldtenisfen.

De commissie, welke gij benoemd hebt, om den nieuwen Almanak treffender te maaken voor de denkbeelden, en vatbaarer voor het geheugen, begreep derhalven, dat zij haar oogmerk zou bereiken, bijaldien zij de verbeelding te treffen wist door de benaamingen, en te onderwijzen door de natuur en den volgreeks der beeldtenisfen.

Het eerste denkbeeld, dat ons ten grondslag gestrekt heeft, was, om, door middel van den Almanak, het sijstema van landbouwkunde te heiligen, en de Natie tot dezelve wedertebrengeu, door de tijdperken en gedeelten van het jaar te merken, met duidelijke of zichtbaare tekenen, ontleend van den akkerbouw en de landhuishouwkunde.

Hoe meer rust- en steunpunten er voor het geheugen zig opdoen, hoe gemaklijker het zel-

ve werkt: ingevolgen hiervan, hebben wij ons voorgesteld, om aan elken maand van het jaar een karakteriseerenden naam toe te voegen, die de gesteldheid van het weêr, welke aan denzelven eigen is, en de soort van daadlijke voortbrengzels van het aardrijk uitdrukte, en die teffens deed gevoelen, in welk ééne der zaizoenen van de vier, die het jaar zaamenstellen, men zig bevond.

Dit laatste uitwerkzel word daargesteld door vier woorduitgangen, waar van elk drie agter éénavolgende maanden bevat, en die vier klanken voortbrengen, die, ieder op zig zelve, aan het gehoor, een bevatting geeven van het zaizoen, waaröp dezelve zijn toegepast.

Wij hebben zelfs ons voordeel tragten te doen met de naarbootfende harmonie der taal, ten opzigten van de zaamenstelling en de maakklank van deeze woorden, en van het werktuiglijke van hunne uitgangen; indiervoegen, dat de namen der maanden, die den herfst uitmaaken, een zwaare klank en een tuschenbeiden maat; — die, welken de lente in zig sluiten, een vrolijke klank en een korte maat; — en die, waarin de zomer afloopt, een breede, volle maat, en een welluidende klank hebben.

De drie eerste maanden derhalven van het jaar, die den herfst uitmaaken, ontleenen hunnen woordöirsprong; de eerste van de wijnöogften, welken in September en October plaats hebben:
dee-

ze maand draagt den naam van *Vendémiaire*: de tweede benoemd zig naar de mist en de dikke nevels, die, als ik mij zo eens mag uitdrukken, de uitzweeting der natuur van de maanden October en November zijn, en heet *Brumaire*: de derde maand, dan eens koud, dan eens droog, dan weder vogtig zijnde, zo als het weêr in November en December zig gevoelen doet, heeft tot benaaming *Frimaire*.

De drie wintermaanden zijn hunnen woord-oorsprong verschuldigd; de eerste aan de sneeuw, die, van December tot Januarij, de aarde als in 't wit kleed; deeze maand noemt zig *Nivôse*: de tweede aan de regens, die, over 't algemeen, overvloediglijk vallen in Januarij en Februarij, en heet daarom *Pluviôse*: de derde aan de buien, (Maartsche buien,) die als dan plaats hebben, en aan den wind, die in Februarij en Maart, het aardrijk opdroogt: zij werd genoemd *Ventôse*.

De drie lentemaanden hebben hunne woordafstamming; de eerste van de gisting en ontwikkeling der groeizappen, in de maanden van Maart en April, en om deeze reden draagt deeze maand den titel van *Germinal*: de tweede van de uitbotting en ontlouking der bloemen, in de maanden April en Mei; deeze maand heet *Floral*: de derde van de lachende vrugtbareheid en den oogst der weilanden, in Mei en Junij; zij word genoemd *Prairial*.

De

De drie zomermaanden eindelijk vinden hunne benaamingen afgeleid; de eerste van de beschouwing der golvende en ruifschende koornäiren, en van de goudgeele oogsten, die de velden bedekken, in de maanden Junij en Julij; deeze maand noemt men *Mesfidor*: de tweede van de hette, veroorzaakt, zo door de zon als door het aardrijk, en die de lugt als branden doet in Julij en Augustus; de naam van deeze maand is *Thermidor*: de derde van de vrugten, die door de zon geel en rijp gemaakt worden, in Augustus en September, deeze maand heet *Fructidor*. De naamen der maanden zijn derhalven:

De Herfstmaanden:

Vendemaire, Brumaire, Frimaire.

De Wintermaanden:

Nivôse, Pluviôse, Ventôse.

De Lentemaanden:

Germinal, Floréal, Prairial.

De Zomermaanden:

Mesfidor, Thermidor, Fructidor.

Uit deeze benaamingen, zo als ik gezegd heb, vloeit voort, dat, op de enkele uitspraak van den naam der maand, een iegelijk volmaaktlijk drie zaaken ontwaar word, met al derzelver betrekkingen, als het zaizoen, waarin men zig bevind; de weêrgesteldheid en de staat der groeiing of vrugtvoortbrenging. Het is aldus, dat men, bij den eersten opslag van de maand *Germinal*, zonder groote kragtäänwending van de ver-

verbeelding, door de uitgang van het woord, zig de beginnende Lente schilderen zal; terwijl men, door de zaamenstelling en beeldtenis van het woord, een begrip ontvangt, dat de hoofdstoffelijke bestuuring werkt; en door de betekenis van het woord, dat de zaaden zig ontwikkelen.

Na de benamingen der maanden, hebben wij ons onledig gehouden, met de dagverdeelingen van dezelve. Wij zagen, dat deeze dagverdeelingen der maanden, periodiek zijnde, en driemaal ter maand en zesëndertigmaalen in 't jaar, wederkeerende, reeds zeer wel *Decades* of omwenteling van tien dagen genoemd werden: dat dit geflagtönderfcheidende woord op eene zaak paste, die, zesëndertigmaalen herhaald, aan het gehoor, door geene plaatselijke beeldtenisfen, vertegenwoordigd zou kunnen worden, zonder verwarring te baaren: dat daarenboven, de *Decades*, niet anders zijnde dan getallige dagverdeelingen, geene andere benaming moesten hebben, geduurende den loop van het geheele jaar, dan die algemeen en dagverdeelig zijn, en dat de naam der maanden voldoende was, om, aan elk tijdperk van drie *Decades*, de schildering te geeven der beeldtenisfen en toevalligheeden van die maanden, welken zij uitmaaken.

Wat de dagen betreft: wij hebben opgemerkt, dat zij vier zaamengestelde bewegingen hadden,
die

die zeer onderscheidenlijk in ons geheugen gedrukt, en aan den geest vertegenwoordigd moesten worden, op vier verschillende wijzen. Deze vier bewegingen zijn; de daaglijksche beweging, of de overgang van den eenen dag tot den anderen; de decadische beweging, of de overgang van de eene decade tot de andere; de maandlijksche beweging, of de overgang van de eene maand tot de andere; en de jaarlijksche beweging, of het tijdperk der zon.

Het gebrek van den Almanak, zo als gij denzelven gedecreteerd hebt, bestaat in eene en de zelfde benoeming van de dagen, de decades, de maanden en het jaar, met de gewoone talletters: zo dat de getalletter, I, die niet anders dan eene afgetrokken hoeveelheid, en geenzins een beeldtenis, aanbied, teffens op het jaar, op de maand, op de week en op den dag word toegepast; zelfs zo, dat men heeft moeten zeggen, de eerste dag, van de eerste decade, van de eerste maand, van het eerste jaar: een afgetrokken, droogen en van alle beeldtenisfen ontblootte wijze van spreken; moeilijk door haar lengte, en verwarring baarende in het burgerlijk gebruik, vooral naar gewoon te zijn aan den Gregoriaanschen Almanak.

Wij hebben gedacht dat, op het voetspoor van den Gregoriaanschen Almanak, in welken de zeven dagen der week de afbeeldingen draagen van de voorzeggende Sterrekunde, (een belachlijk

lijk vooroordeel, dat men te verwerpen hebbe,) wij naamen moesten fcheppen voor elk éénen der der dagen van de Decade: nog waren wij van begrip, dat, vermits elk een van deeze naamen, zesendertigmaalen in het jaar herhaald wierd, wij hen ontblooten moesten van alle beeldtenisfen, die, plaatslijk uit hoofde van hun bestaan, zonder betrekking zouden blijven met de zesendertig ftelplaatfen van een iegelijk deezer naamen. Eindlijk hebben wij begreepen, dat het een groot behulp voor het geheugen zou weezen, indien wij er toe kwamen, om de naamen der dagen van de decade te onderscheiden, door gewoone getallen, en desniettemin de betekenis van deeze getallen te behouden in een zaamengefteld woord, zo dat wij teffens ons voordeel doen kunnen, in het zelfde woord, en met de getallen, en met eene verfchillende benaaming van de getallen.

Dus zeggen wij, om de tien dagen der decade aanteduiden:

Primidi, Duodi, Tridi, Quartidi, Quintidi, Sextidi, Septidi, Octidi, Nonidi, Decadi.

Op deeze wijs drukt het naamverfchil, tuffchen *Primidi* en *Duodi*, den overgang uit van den eerften dag der Decade tot den tweeden dag.

Ziet daar de eerfte beweging der dagen. De gewoone getallen, van één tot dertig, duiden de derde of maandlijkfche beweging aan: de

zaamenvoeging van deeze gewoone getallen met de naamen *Primidi*, *Duodi*, enz. drukken de tweede of Decadische beweging uit: de elfde van de maand derhalven en *Primidi* zullen het denkbeeld doen ontstaan van den eersten dag der tweede Decade, en zo vervolgens.

Het handtastelijke voordeel, dat men zal trekken uit de behouding der gewoone getallen, in de zaamgestelde woorden van *Primidi*, *Duodi*, *Tridi*, enz. is daarin geleege, dat de hoeveelste van de maand steeds tegenwoordig zal zijn voor het geheugen, zonder dat men den toevlugt tot den Almanak behoeft te neemen.

Bij voorbeeld; het zal genoeg zijn te weeten, dat de tegenwoordige dag *Tridi* is, ten einde zeker te zijn, dat het insgelijks de derde, de dertiende, of drieëntwintigste van de maand is: zo ook met *Quartidi*, dat het de vierde, de veertiende, of de vierentwintigste van de maand zij, en zo al voort.

Men weet meest altoos of de maand in haar begin, in haar midden of einde is: derhalven zal men zeggen: *Tridi* is de derde in het begin der maand; de dertiende in het midden, en de drieëntwintigste op het einde van dezelve.

Doch deeze zeer eenvoudige berekening kan van geen uitwerking zijn, wanneer de gewoone getallen, die hier de benaamingen geeven aan den hoeveelften, niet ingelijfd worden in de zaamenstelling van den naam der dagen van de Decade.

Ons

Ons schiet nog overig, om de vierde, of jaarlijkfche beweging uitdrukken. Het is hier, dat wij tot ons gronddenkbeeld zullen wederkeeren, en het een of ander uit den landbouw ontleenen, om het geheugen te ondersteunen, en het onderwijs te verspreiden, in de telling en den loop van het jaar.

Vooreerst moet men opmerken, dat er tweeërlei wijzen zijn, om het verstand te treffen, in de zaamenstelling van een Almanak: men treft het door het geheugen en door de woorden: als dan moeten de verdeelingen en benamingen van die natuur zijn, om, zo als men zegt, van buiten onthouden te kunnen worden, en hier in denkt wij voorzien te hebben, door middel der benamingen van de jaargetijden, van de maanden en van de dagen der decade. Nog treft men het verstand door de leezing, en hier behoeft het geheugen niet langer te werken. De Almanak, een zaak zijnde tot welken men dikwerf den toevlugt neemt, moet men zijn voordeel doen met de menigvuldigheid van dit gebruik, ten einde onder het volk de grondkundigheeden van den veldbouw te verspreiden; ten einde aan het zelve de rijkdommen der natuur te vertoonen; ten einde het liefde voor de akkers in te boezemen, en het, volgens een geschikten leertrant, de order van de invloeden des hemels, en de voortbrengzels van 't aardrijk, te leeren kennen.

De priesters hadden, aan elken dag van het

jaar, de gedagtenis gehegt van een zo genaamden heiligen: deeze naamlijst behelst noch nuttigheid noch iets leerzaams: het was een algemeen register van de leugen, van het bedrog en van de kwakzalverij.

Wij hebben gedacht dat de Natie, na deeze menigte van heiligverklaarden, uit haaren Almanak, verbannen te hebben, inderzelve plaats moest stellen die alle voorwerpen, zo al niet van zijne godsdienst, ten minsten van zijnen veldbouw; de veelvuldige voortbrengzels van het aardrijk; de werktuigen, waarvan wij ons bedienen, om hetzelfde te beërbiden, en de huislijke dieren, onze getrouwe dienaars in deezen arbeid; dieren, ongetwijfeld veel kostlijker in de oogen der reden, dan de gelukkigverklaarde doodsbeenderen, uit de grafkelders van Rome opgedolven.

Bijgevolg hebben wij, in de kolom van elke maandwijzer, de namen van de waare schatten der veldhuishoudkunde, in order, gerangschikt. De graanen, de weiden, de boomen, de wortels, de bloemen, de vrugten, de planten, zijn allen in den Almanak geplaatst, indiervoggen, dat de plaats en de hoeveelfte, die elk voortbrengzel beslaat, juist de tijd en de dag is, waarop de natuur ze ons ten geschenke geeft.

Bij elke *Quintidi*, dat is te zeggen, bij elke halve decade, als den vijfden, den vijftienden en den vijftwintigsten van elke maand, is de naam van een huislijk dier geschreeven, met de

onderscheidenlijke betrekkingen tusfchen de dagtekening van dit bijfchrift, en de wezenlijke nuttigheid van het befchreeven dier.

Elke *Decadi* is gekenmerkt door den naam van een werktuig, tot den landbouw behoorende; hetzelfde, waarvan de landbouwer zig bedient, juist op den tijd in welken het geplaatst is; zo dat, bij wijze van tegenftelling, de landman, op den rustdag, in den Almanak, het werktuig geheiligd zal vinden, dat hij, den volgenden dag ter hand moet vatten: een denkbeeld dat, zo 't mij voorkomt, zieltreffende is; dat niet anders dan het hart van onze Voedftervaders vertederen kan, en dat eindlijk hen doen zien zal, dat, met de Republiek, ook het tijdstip gekomen is, waarin een landbebouwer hooger gefchat word, dan alle de koningen der aarde zaamengenomen, en dat de landbouw voor de eerfte der kunften in de burgerlijke maatschappij gerekend word.

Het is gemaklijk te befpeuren, dat, door middel van deezen leertrant, er geen burger in Vrankrijk zal wezen, die niet, ongevoelig en zonder het zelf te merken, van zijne vroegfte jeugd af, eene hoofdstudie zal gemaakt hebben, van de veld- en akkerhuishoudkunde. Thans is er ook geen ftadbewooner, geen volwasfchen man, die niet, uit deezen Almanak, binnen weinig dagen, alles leeren kan, wat hij, tot fchande onzer zeden, tot op dit oogenblik, niet geweeten heeft: leeren kan, zeg ik, op wat tijd, de aarde ons

zulk of zulk een voortbrengzel schenkt, en op wat tijd zij weer andere voortbrengzels verleent. Hier durf ik zeggen, dat dit iets is, het geen nimmer zodanige luiden, die in meer dan eene welleevende, trotsche of grillige kunst zeer wel onderweezen waren, geweeten hebben.

Ik moet aanmerken, dat er ééne maand in het jaar voorkomt, waarin het aardrijk als verzegeld en gemeenlijk met sneeuw bedekt is: dit is de maand *Nivôse*: het is de rusttijd der aarde; op derzelve oppeivlakte geen groeiend- of akkervoortbrengzel kunnende vinden, hebben wij, in deszelfs plaats, voortbrengzels en zelfstandigheeden gesteld, uit het rijk der dieren en mineraalen, die van een onmiddlijk nut zijn in den landbouw. Wij begreepen, dat niets van het geen kostlijk en dierbaar is voor de landhuishoudkunde, aan den eerbied en de overweeging behoorde te ontsnappen, van een iegelijk mensch, dat nuttig voor zijn Vaderland poogt te weezen.

Er schiet nog overig u te spreken van de dagen, eerst *épagomènes* en vervolgens *Complémentaires* geheeten. Dit woord slegts aantoonende of onderrigende zijnde, was bijgevolg droog en stom voor de verbeelding: het vertoonde aan het volk niet anders dan een koud denkbeeld, die gemeenlijk door de spreekwijs van *het sluiten der rekening*, of het barbaarsche *definitie* veroorzaakt word. Wij hebben begreepen, dat er, voor deeze vijf dagen, eene verzaamelende benaaming moest

moest weezen, die een nationaal karakter droeg, in staat om; in de vijf feestdagen, die men ten slotte van elk jaar vieren zou, de vreugd en den geest des franschens volks uitdrukken.

Het kwam ons mogelijk, en vooral rechtvaardig voor, om de uitdrukking van *Sansculotte*, door een nieuw woord, dat er ten verklaring van strekte, te heiligen: daarenboven heeft eene zo belangrijke als nieuwsgierigheidöppekkende naarspeling ons geleerd, dat de Aristocraten, ons denkende te vernederen en te schandvlekken, door de benoeming van *Sansculotte*, zelfs de verdienste niet eens gehad hebben, van deeze benaaming te hebben uitgevonden.

In de hoogste aêloudheid, rekenden de Gaulen, onze Voorvaders, deeze benaaming zig tot eere. De geschiedenis leert ons dat een gedeelte van Gallia, vervolgens het Lyonneesche genaamd, (het Vaderland der Lyonneeërs,) genoemd werd het *gebroke Gallia*, GALLIA BRACCATA: b.jgevolg was het overige van Gallia, tot aan de boorden van den Rhijn toe, het ongebroekte Gallia, (la Gaule non-culottée:) derhalven waren onze voorvaders toen Broekloozen of Sansculotten. Wat er ook weezen moge van den oirsprong van deeze aêloude of hedendaagsche benaaming, die door de vrijheid vermaard is geworden, zij moet ons dierbaar weezen, en dit is genoeg, om dezelve plegtig te heiligen.

Wij zullen derhalven de vijf overschietende

dagen, te zaamen genomen, de *Sansculottides* noemen.

De vijf dagen der *Sansculottides*, eene halve Decade uitmaakende, zullen genoemd worden *Primidi*, *Duodi*, *Tridi*, *Quartidi* en *Quintidi*, en, in een schrikkeljaar, zal de zesde dag *Sextidi* heeten: op den volgenden dag zal het jaar een begin neemen met *Primidi*, als de eerste dag zijnde der maand *Vendemiaire*.

Wij zullen dit Rapport eindigen met het denkbeeld, dat wij ons geformeerd hebben, wegens de vijf elkander opvolgende feestdagen der *Sansculottides*: wij zullen er slegts de natuur van ontwikkelen, en u alleenlijk voorstellen, om er het grondbeginzel en den naam van te decreteeren, en de schikking en wijze van dezelve te verzenden aan uw Comité van Onderwijsgeeving.

De *Primidi*, de eerste dag der *Sansculottides*, zal geheiligd worden aan de dierbaarste en verhevenste eigenschap van het menschlijk geslacht, aan het *Verstand*, het welk ons van het overige der schepping onderscheid. De grootste en voor het Vaderland nuttigste verstanden, in welk opzigt het ook zou mogen weezen, het zij in de kunsten, in de wetenschappen of handwerken, het zij in 't stuk van wetgeving, van wijsgeerte of van zedenkunde, met één woord, alles wat de uitvinding en scheppende werkzaamheid van den menschlijken geest betreft, zal in 't openbaar, met eene nationale pragt, geprezen en ver-

verheerlijkt worden, op den dag *Primidi*, de eerste der *Sansculottides*.

Dit feest zal genaamd worden *la fête du genie*.

De *Duodi*, de tweede dag der *Sansculottides* zal geheiligd worden aan de naarstigheit en werkzaamheit van den land- en akkerbouw. De bestendigheit in den arbeid; het geduld in de volmaking der zaaken, die nuttig zijn voor het vaderland, eindlijk, alles wat er goed, schoon en groot, in de handwerken, of in het werktuiglijke, verrigt zal weezen, en waarvan de maatschappij voordeel kan trekken, zal, in 't openbaar, met eene nationaale pragt, gepreezen en verheerlijkt worden, op den dag *Duodi*, de tweede der *Sansculottides*.

Dit feest zal genoemd worden, *la fête du travail*.

De *Tridi*, de derde dag der *Sansculottides*, zal geheiligd worden aan de groote, de schoone en goede bedrijven van bijzondere perzoonen: zij zullen, in 't openbaar, en met eene nationaale pragt, gepreezen en verheerlijkt worden.

Dit feest zal heeten, *la fête des actions*.

De *Quartidi*, de vierde dag der *Sansculottides* zal geheiligd worden aan de plegtigheit van het openbaar getuigenis en de nationaale dankkerkennis, jegens de zulken, die, in de drie voorafgaande dagen, gepreezen en verheerlijkt zullen zijn, en de weldaadigheit der natie verdiend zullen hebben: de uitdeeling daarvan zal, in 't

openbaar en met eene nationaale pragt, geschieden, zonder eenig andere onderscheidmaking tusschen de gepreezenen, dan die der zaak zelf, en die van den grooter of kleiner prijs die verdiend zal weezen.

Dit feest zal genoemd worden, *la fête des récompenses*.

De *Quintidi*, de vijfde en laatste dag der *Sansculottides*, zal men noemen *la fête de l'opinion*.

Alhier verheft zig een nieuw soort van vier-schaar, die te gelijk vrolijk en schrikbaarende is.

Gedurende het gansche jaar, moeten de openbaare bedienaars en bewaarders van de wet en van het nationaal vertrouwen, den eerbied des volks, en de onderwerping aan de bevelen, welken zij, uit naam der wet, gegeven hebben, vorderen en verkrijgen: zij hebben zig niet slegts dien eerbied moeten waardig maaken, maarteffens ook de liefde en achting van alle de burgers: indien zij ten deezen opzigten te kort geschooten zijn, laaten zij dan op hun hoede zijn tegen het feest de *l'opinion*: want wee hunner dan! men zal hen treffen, niet in hunne bezittingen, niet in hunne personen, zelfs niet eens in het kleinste hunner burgerrechten; maar in het algemeen gevoelen, (*l'opinion*.) Op den eenigen en plegtstaatigen dag opent de wet den mond aan alle burgers, met betrekking tot het zedenlijke, het perzoonnele en de bedrijven der openbaare amp-tenaars: de wet geeft als dan een vrijen loop

aan de kortswijlige en vrolijke verbeeldingskragt der Franschen. Het algemeen gevoelen, vrijheid hebbende, om op deezen dag, in dit stuk, zig, op allerlei wijzen aan den dag te leggen, zullen de liederen, zinspeelingen, caricatures, hekel-schriften, het zout der boerterij, en de schimpredenen der dwaasheid, op deezen dag, de be-looning zijn van hen, die het volk verkooren heeft, en die het zelve bedroogen zullen hebben, of die zig hebben doen minächten en haaten. De bijzondere vijandschappen, de heimlijke wraakgierigheden zijn alsdan geenzins te dugten: het algemeen gevoelen zal zig zelve recht verschaffen op den stouten lasteraar van een geacht magistraatsperzoon.

Het is aldus, dat het fransche Volk, door zijn karakter, door zijne natuurlijke vrolijkheid zelfs, zijne rechten en zijne souveriniteit zal bewaaren. Men koopt de vierfchaaren om; maar het algemeen gevoelen word niet omgekogt. Wij durven zeggen, dat deeze éénige feestdag veel beter de Magistraaten, gedurende den loop van het jaar, in hun pligt zal houden, dan alle de wetten van Draco zelfs, en dan alle de vierfchaaren van Vrankrijk.

Het verschriklijkste en diepstreffende der fransche wapenen tegen de Franschen, is het belachlijke. De staatkundigste der vierfchaaren is die van het algemeen gevoelen, en wanneer men dit denkbeeld grondig wil onderzoeken, en er
het

het vernuft en nationaal karakter mede paaren, dan zal men bevinden, dat dit feest de l'opinion alleen het kragtdaadigste schild zij, tegen de misbruiken en overweldigingen van allerlei soort.

Dusdaanig is de natuur der vijf Feestdagen van de Sansculottides. Om de vier jaaren, ten flotte van het schrikkeljaar, zullen, op Sextidi, of den zesden dag der Sansculottides, de nationaale spelen gevierd worden. Dit tijdperk van éénen dag zal, bij uitmuntendheid, genoemd worden de Sansculottide, en deeze naam is voorze-ker het meest overeenkomstig met de verzaaming der onderscheiden gedeelten van het fransche volk, die, op dit tijdstip, van alle kanten der Republiek komen zullen, om de vrijheid en evengelijkheid te vieren; om de fransche broederschap, door hunne omhelzingen te bevestigen, en om, in den naam van allen, op het altaar des vaderlands, te zweeren van, als braave sansculotten, vrij te zullen leeven of sterven.

*DECREET van den vierden
Frimaire, het tweede jaar der
Republiek, wegens de tijdrekening
het begin en de zaamenstelling van
het jaar; als ook van de naamen
der dagen en der maanden.*

De nationale Conventie, na haar Comité van openbaar onderwijsgeëving gehoord te hebben, decreteert het geen volgt:

Art. I. De tijdrekening der Franschen begint met de grondvesting der Republiek, die plaats gehad heeft op den tweeëntwintigsten September 1792, van de gewoone tijdrekening; zijnde de dag, waarop de zon gekomen is in de ware herfstdag en nagtevening, tredende in het hemelteken de weegschaal, des morgens, ten 9 uuren, 18 minuten en 30 seconden, volgens de waarreëmingen van Parijs.

II. De gewoone tijdrekening is vernietigd, ten opzichten van de burgerlijke gebruiken.

III. Ieder jaar begint te middennagt, met den dag,

dag, waarop de waare herfstdag en nagtevening invalt, volgens de waarneemingen van Parijs.

IV. Het eerste jaar der fransche Republiek is begonnen te middennagt, op den 22 September 1792 en is geëindigd te middennagt, die de scheiding maakt tusschen den 21 en 22 September, 1793.

V. Het tweede jaar is begonnen op den 22 September 1793, te middennagt; komende de waare herfstdagen nagtevening op deezen dag, volgens de waarneemingen van Parijs, des avonds, ten 3 uren, 22 minuten en 38 seconden.

VI. Het Decreet, waarbij het begin van het tweede jaar bepaald werd op den eersten Januarij 1793, word herroepen. Alle acten, gedagtekend het tweede jaar der Republiek, gepasfeerd in het loopende jaar van den eersten Januarij tot den 21 September ingeflooten, worden aangemerkt als te behooren tot het eerste jaar van de Republiek.

VII. Het jaar is in twaalf evengelijke maanden verdeeld, van dertig dagen ieder. Op de twaalf maanden volgen vijf dagen, ter voltalligmaaking van het gewoone jaar: deeze vijf dagen behooren tot geene der maanden.

VIII. Elke maand is verdeeld in drie gelijke deelen, van tien dagen ieder; deezen worden *Decades* geheeten.

IX. De naamen der dagen van elke *Decade* zijn:

Pri-

Primidi, Duodi, Tridi, Quartidi, Quintidi, Sextidi, Septidi, Octodi, Nonidi, Decadi.

De naamen der maanden zijn:

Die van den Herfst: *Vendemiaire, Brumaire, Frimaire.*

Die van den Winter: *Nivôse, Pluviose, Ventose.*

Die van de Lente: *Germinal, Floreal, Prairial.*

Die van den Zomer: *Messidor, Thermidor, Fruïdior.*

De vijf laatste dagen worden genoemd, de *Sansculottides.*

X. Het gewoone jaar krijgt een dag meer, al naar het de gelegenheid van de dag en nagtevening medebrengr, ten einde de overcreefstemming van het burgerlijke jaar met de hemelfche beweegingen te onderhouden: deeze dag, genoemd *Jour de Revolution*, is geplaatst aan het einde van het jaar, en formeert den zesden dag der *Sansculottides.*

Het tijdperk van vier jaaren, aan het einde van welke, de toevoeging van een dag gemeenlijk noodzaaklijk is, word geheeten *la Franciade*, ter gedagtenis van de revolutie, die, na de poogingen van vier jaaren, Vrankrijk tot eene republikeinfche regeering geleid heeft. Het vierde jaar van de *Franciade* draagt den naam van *Sexsile.*

XI. De dag, van middennagt tot middennagt
is

is verdeeld in tien deelen of uren: elk deel is wederom in tien andere deelen verdeeld, en zo alvervolgens tot het kleinste afmeetbaarste deeltje van den tijd of duurzaamheid toe. Het honderdste gedeelte van een uur heet; *minute decimale*.

Het honderdste gedeelte van een minuut word genoemd *seconde decimale*. Dit artikel zal niet van kragt zijn, ten opzigten der openbaare Acten, dan te rekenen van den eersten *Vendémiaire*, het derde jaar der Republiek.

XII. Het Committé van openbaar onderwijsgeving word gelast, om, in onderscheiden formaaten, den nieuwen Almanak te doen drukken, beneffens een eenvoudig onderrigt, dienende om er de beginzels en het gebruik van te verklaren.

XIII. De Almanak, als mede het onderrigt zullen gezonden worden aan de bestuuringscorpsen, aan de municipaliteiten, aan de vierfchaaren, aan de vrederechters, en aan alle openbaare amptenaaren, aan de legers, aan de Volksfocieteiten, en aan alle de Collegien en Scholen. De provisioneele uitvoerende raad zal dezelve doen toekomen aan de Ministers, Consuls en andere Agenten van Vrankrijk in de vreemde landen.

XIV. Alle openbaare acten zullen gedagtekend worden volgens de nieuwe zaamenstelling van het jaar.

XV. De Profesoren, de onderwijzers en onderwijsters, de Vaders en Moeders der huisgezins.

zinnen, en alle de geenen, die de opvoeding der kinderen bestuuren, zullen zig haasten, om hen den nieuwen Almanak te verklaren, overéénkomstig het daarnevensgevoegde onderrigt.

XVI. Alle vier jaaren, of alle *Franciades*, op den dag *de la Revolution*, zal men republikeinsche spelen vieren, ter gedagtenis van de Fransche Revolutie.

Naamen der *Sansculottides*.

(op 't einde van het jaar.)

PRIMIDI. 1. Feest *de la Vertu*, of *des Actions*.

DUODI. 2. Feest *du Genie*.

TRIDI. 3. Feest *de Travail*.

QUARTIDI. 4. Feest *de l'Opinion*.

QUINTIDI. 5. Feest *des Recompenses*.

Het jaar, genaamd, Schrikkeljaar.

SEXTIDI. 6. *De Sansculottide*.

178 RAPP. WEG. DEN NATION. ALM.

Overzien door de Inspecteurs.

(Get.) *Auger, Cordier.*

*Vergeleeken met het oorspronkelijke, door ons
President en Secretarissen van de Natio-
naale Conventie, te Parijs, het tweede
jaar der éne en onverdeelbaare Fransche
Republiek.*

(Get.) *G. Romme, President. Richard.
Philippeaux. Merlin de Thion-
ville. Fregine. Roger-Ducos.
Reverchon, Secretarissen.*

E I N D E.

* * *

